

Innhold

Innledning.....	3
Formålet med undersøkelsen.....	3
Problemstillinger	4
Sammendrag	4
Biblioteket som læringsarena.....	5
Biblioteket som møteplass	5
Endringer over tid i bibliotekbruk	6
Hovedfunn	6
Metode.....	12
Observasjon som metode.....	12
Etiske vurderinger	12
Forberedelse og gjennomføring av observasjonene.....	13
Observasjonsskjemaet og sammenligninger over tid	14
Generaliserbarhet	15
Feilmarginer.....	16
Endringer av data	17
Definisjoner	17
Utvalget	19
Aldersgrupper.....	19
Kjønn.....	20
Språkbakgrunn.....	21
Besøkhypighet	23
Bruksmønstre	27
Dager og tidspunkt på dagen	27
Besøkslengde.....	28
Alene eller sammen med andre?	30
Sentrale endringer over tid i bruk av hovedbibliotekene	32
Brukersammensetning i 2015 kontra 2007	32
Bruksmønstre og brukeratferd i 2015 kontra 2007	32
Aktiviteter på hovedbibliotekene i 2015 kontra 2007	34
Brukerprofiler	36
De tradisjonelle bibliotekbrukerne – «lånerne»	37
De sosiale bibliotekbrukerne.....	38
Biblioteket som studie- og arbeidsplass.....	39

Avis- og tidsskriftbrukerne	40
Internettbrukerne.....	41
Arrangementsdeltakerne	41
Nøkkeltall.....	43
Brukergrupper	45
Kjønn.....	45
Aldersgrupper.....	46
Språkgrupper	47
Besøkshyppighet	48
Bruk av de ulike sonene	49
Hvilke soner besøkes?	49
Brukersammensetning i sonene.....	50
Forskjeller mellom brukergrupper i bruk av soner.....	51
Hovedbibliotekene – likheter og forskjeller mellom byene.....	53
Bruksmønstre ved de ulike hovedbibliotekene.....	53
Hva gjør brukerne ved de ulike hovedbibliotekene?	54
Brukersammensetning ved de ulike hovedbibliotekene.....	55
Bruk av sonene ved de ulike hovedbibliotekene.....	57
Filialene – likheter og forskjeller mellom filialer og hovedbibliotek.....	59
Oslo kommune	59
Meråpent bibliotek.....	63
Bergen kommune	65
Stavanger kommune	68
Trondheim kommune.....	70
Kort presentasjon av kommunene og bibliotekene i undersøkelsen.....	74
Bergen kommune	74
Kristiansand kommune.....	74
Oslo kommune	74
Stavanger kommune	74
Tromsø kommune	74
Trondheim kommune.....	74

Brukeratferd på storbybibliotek

Innledning

I 2007 ble det gjennomført en undersøkelse ved storbybibliotekene i Norge for å se nærmere på hva brukerne faktisk gjør på biblioteket. Bakgrunnen for undersøkelsen var at bruken av biblioteket var i endring. Besøktallene hadde gått noe ned, og lånetallene hadde vist en synkende tendens. Endrede medievaner som følge av blant annet digitalisering og nedlastingsmuligheter, medførte at biblioteket sto overfor nye utfordringer. Siden 2007 har bibliotekene gjort grep for å møte disse utfordringene, og det er nå gjennomført en tilsvarende undersøkelse for å se på om det har vært en endring i bibliotekbruken. Denne rapporten presenterer resultatene fra undersøkelsen gjennomført i 2015. Som i 2007, ble undersøkelsen i 2015 gjennomført ved å benytte observasjon som forskningsmetode. Det vil si at vi har fulgt brukerne og observert hva de gjør når de er på biblioteket.

Undersøkelsen er gjennomført av Sentio Research Norge AS på oppdrag fra folkebibliotekene i Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Tromsø og Trondheim.

Formålet med undersøkelsen

Formålet med undersøkelsen har vært å framskaffe oversikt over og kunnskap om brukeratferden på bibliotekene. Fokuset har spesielt vært rettet mot hvordan brukerne benytter seg av biblioteket – her representert ved hovedbibliotekene og utvalgte filialer i seks av landets største byer - *utover* det å låne og levere bøker og annet materiell. Ved forrige undersøkelse hadde vi særlig fokus på bibliotekets funksjon som *læringsarena* og *uformelt sosialt møtested*, noe vi også vil være opptatt av i denne undersøkelsen.

Begrepet «læringsarena» har et vidt innhold. Folk kan på mange ulike måter bruke bibliotekets tilbud og tjenester for å oppnå læring. En kan låne med seg læringsmateriell, en kan bruke nett-tjenester, eller en kan arbeide på biblioteket. Læringen kan dreie seg om personlig opplevelse og vekst, eller om å oppnå ferdigheter i fritid, skole eller yrke. Bibliotekets samarbeid med skoler og andre institusjoner for å legge til rette for og bidra til læring, inngår også i funksjonen som «læringsarena». I denne undersøkelsen har vi valgt å fokusere på ett av aspektene ved rollen som læringsarena ved at vi ser på i hvilken grad brukerne leser, skriver og studerer mens de oppholder seg på biblioteket, alene eller i gruppe. Hvor utbredt klassebesøk, omvisninger og ulike opplæringsopplegg er, er også av interesse i denne sammenheng.

Begrepet «møteplass» har også ulike aspekter. Det kan være et sted der folk møter hverandre, gjør noe sammen og snakker sammen. Det kan også være et sted som defineres ved at det er åpent for alle, et slags torg, der ulike mennesker ser hverandre uten at de nødvendigvis er i direkte kontakt med hverandre. En kan være «alene sammen med andre» og gjøre ting parallelt. Biblioteket kjennetegnes ved å være arena for slike «lavintensive» møter¹. Ulike typer møter finner altså sted på biblioteket, men i denne undersøkelsen har vi sett på møteplass i betydningen «direkte samvær mellom mennesker».

¹ Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. /Journal of Documentation, 61/(3), 429-441

Problemstillinger

Problemstillinger vi ønsker å belyse gjennom undersøkelsen, er:

- Hvem er bibliotekbrukerne?
- Hva *gjør* bibliotekbrukerne på biblioteket utover det å låne bøker og annet materiell?
- Hvor *lenge* er brukeren opptatt med de ulike gjøremålene?
- Hvilke av bibliotekets soner oppholder brukerne seg i?
- Når i uka og når på dagen finner besøket sted?
- Kommer den enkelte til biblioteket alene eller sammen med andre?
- Hva er de viktigste utviklingstrekkene siden 2007?
- Hva er de største forskjellene mellom filialene og hovedbibliotekene?
- Hva skiller bruk av meråpent bibliotek fra besøk i betjent åpningstid?

Med bakgrunn i dette har målet vært å identifisere brukeratferd – ulike *brukerprofiler* – med utgangspunkt i type aktiviteter, samt tidsbruk på disse aktivitetene. Videre har vi sett på i hvilken grad brukeratferd varierer med kjønn, alder og språk, samt hvor *ofte* man besøker biblioteket. Vi har også kartlagt hvorvidt brukeratferden og brukersammensetningen er ulik på tvers av hovedbibliotekene som er med i undersøkelsen, og hvorvidt bruken av filialene skiller seg fra bruken av hovedbibliotekene. Det har videre vært viktig å se på utviklingstrekk og endringer i tiden ved å sammenligne resultatene med undersøkelsen gjennomført i 2007.

Sammendrag

Biblioteket er mye mer enn et sted for utlån av bøker og annet materiell. Selv om lån og levering fortsatt er en sentral aktivitet ved hovedbibliotekene, er det en større andel som *ikke* låner eller leverer under besøket (58 prosent), enn som låner eller leverer (42 prosent).

Brukerne benytter ofte en rekke ulike tjenester når de besøker hovedbiblioteket, og bruken er sammensatt. Om lag en tredjedel er «sosiale bibliotekbrukere», noe som innebærer at de ankommer flere sammen, benytter tjenester sammen med andre eller møter kjente. Én av tre kikker langs hyllene eller på utstilt materiale mens de er på biblioteket. Det er også vanlig å benytte biblioteket til å studere eller arbeide (22 prosent), samt å sitte, stå eller gå omkring uten å benytte tjenester (15 prosent).

Om lag seks av ti bibliotekbrukere ved både hovedbibliotekene og filialene er kvinner. Ved hovedbibliotekene er det en overvekt av brukere i alderen 19-45 år (54 prosent), mens det ved filialene er særlig mange brukere *over* 45 år (46 prosent).

Barn og ungdom i alderen 0-18 år utgjør 13 prosent av brukerne ved hovedbiblioteket og 15 prosent av filialbrukerne. Siden barn og ungdom ofte kommer i grupper (f.eks. skoleklasser eller barnehagegrupper), vil de bli underrepresentert så lenge kun én person registreres per observasjon.²

² 93 prosent av barna i alderen 0-10 år, 62 prosent av 11-14-åringene og 35 prosent av ungdom mellom 15 og 18 år ankommer hovedbiblioteket ifølge med noen andre. Dette gjelder til sammenligning kun 16 prosent av brukerne *over* 18 år. 86 prosent av de yngste barna, 53 prosent av de mellom 11 og 14 år, og 36 prosent av ungdom i alderen 15-18 år, ankommer filialene sammen med noen. Tilsvarende andel blant de eldre er 13 prosent.

26 prosent av brukerne av hovedbibliotekene og 23 prosent av filialbrukerne har en annen språkbakgrunn enn norsk. Totalt 16 prosent av de besøkende ved hovedbibliotekene har ikke-vestlig språkbakgrunn, mens ti prosent snakker andre vestlige språk enn norsk hjemme. Blant filialbrukerne er tilsvarende andeler henholdsvis 15 og åtte prosent.³

Brukerne er lengre på hovedbiblioteket enn på filialene. Et gjennomsnittsbesøk på hovedbibliotekene varer i 50 minutter, mot 37 minutter ved filialene. Snittet blir dratt opp av brukergruppene som er veldig lenge på biblioteket. Det vanligste er besøk på maks 15 minutter.⁴

Biblioteket som læringsarena

Når det gjelder bibliotekets rolle som læringsarena, er det som nevnt 22 prosent som studerer eller arbeider på hovedbiblioteket. Dette er først og fremst ungdom og unge voksne. Videre deltar tre prosent av de besøkende på arrangement eller opplæring av ulike slag. «Arrangementsdeltakerne» er imidlertid en brukergruppe som er underrepresentert, da disse brukerne ofte ankommer flere sammen (eksempelvis ved klassebesøk og lignende)⁵.

De som benytter hovedbiblioteket som læringsarena, har forholdsvis lange besøk. Et gjennomsnittlig besøk blant de som studerer eller arbeider⁶, varer i 149 minutter, mens det blant deltagere på arrangement eller opplæring varer i 115 minutter. Totalt én av fem benytter altså hovedbiblioteket til å studere, arbeide, delta på arrangement eller opplæring. Samtidig er de lenge på biblioteket når de først er der. Dette illustrerer betydningen av biblioteket som en viktig læringsarena.

Biblioteket som møteplass

Vi har sett på biblioteket som sosial arena og møteplass og har begrenset dette til å gjelde de som kommer flere sammen, benytter tjenester sammen med andre eller møter kjente. Dette gjelder nærmere én tredjedel av brukerne.

Unge besøkende benytter i større grad enn eldre biblioteket som en sosial arena. To av tre brukere i alderen 0-18 år ankommer hovedbiblioteket med flere, gjør tjenester sammen eller møter kjente. Dette gjelder til sammenligning kun én av fire brukere over 18 år. Barn og unge under 19 år oppholder seg også i større grad på biblioteket uten å benytte tjenester (23 mot 14 prosent).

En høyere andel av brukerne med annen språkbakgrunn enn norsk er «sosiale bibliotekbrukere» (37 mot 29 prosent). Dette gjelder i størst grad brukere med ikke-vestlig språkbakgrunn. Brukere som snakker ikke-vestlige eller andre vestlige språk enn norsk hjemme, er også i større grad på biblioteket uten å benytte tjenester (22 mot 13 prosent), og igjen er andelen aller høyest blant brukerne med ikke-vestlig språkbakgrunn.

Resultatene indikerer at biblioteket er en viktig møteplass og sosial arena, særlig for barn og ungdom, samt brukere med annen språkbakgrunn enn norsk.

³ Se kapittelet «Definisjoner» for informasjon om hva som i denne undersøkelsen regnes som norsk, vestlig og ikke-vestlig språkbakgrunn.

⁴ 47 prosent av brukerne av hovedbiblioteket og 61 prosent av filialbrukerne besøkte biblioteket i 1-15 minutter.

⁵ Nærmere fire av ti brukere som deltar på arrangement/opplæring på hovedbiblioteket, ankommer biblioteket sammen med flere, i følge med voksen/barn eller med en organisert gruppe.

⁶ Gruppen omfatter kun de som studerer eller arbeider i 30 minutter eller mer.

Endringer over tid i bibliotekbruk⁷

Sammenligninger av brukeratferd og brukersammensetning på hovedbibliotekene over tid viser at gjennomsnittlig besøkslengde har økt fra 35 minutter i 2007 til 47 minutter i 2015. Denne utviklingen kan ses i lys av at det har vært en økning i andelen som benytter bibliotekene til å studere eller arbeide (fra 11 til 21 prosent), en brukergruppe som ofte har lange bibliotekbesøk. Videre er det flere i 2015 enn i 2007 som bruker biblioteket som et «oppholdssted», altså de sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester⁸ (16 mot 9 prosent). Det har også blitt litt mer vanlig å være på biblioteket sammen med andre (30 mot 26 prosent). Til sammen tyder utviklingen på at dagens hovedbiblioteker i enda større grad enn i 2007, fyller en rolle som både læringsarena og sosial møteplass.

Hovedfunn

Brukerne på hovedbibliotekene og filialene⁹

- Om lag seks av ti besøkende (både ved hovedbibliotekene og filialene) er kvinner.
- 13 prosent av brukerne av hovedbibliotekene er 18 år eller yngre, mens 54 prosent er i alderen 19-45 år. På filialene er andelen henholdsvis 15 og 39 prosent. 46 prosent av filialbrukerne er *eldre* enn 45 år, mot 33 prosent av brukerne av hovedbibliotekene. Gjennomsnittsalderen ved filialene er altså høyere enn ved hovedbibliotekene.
- 26 prosent av de besøkende på hovedbibliotekene og 23 prosent av de besøkende på filialene har en annen språkbakgrunn enn norsk. Andelen med ikke-vestlig språkbakgrunn er 16 prosent ved hovedbibliotekene og 15 prosent ved filialene. Videre har ti prosent av brukerne på hovedbiblioteket og åtte prosent av filialbrukerne vestlig språkbakgrunn. Omtrent én av ti besøkende (både ved hovedbibliotekene og filialene) snakker *mer* enn ett språk hjemme.

Bruksmønster på hovedbibliotekene og filialene

- Brukerne oppholder seg i snitt lengre på hovedbibliotekene (50 minutter) enn ved filialene (37 minutter). Begge steder er imidlertid de fleste besøk gjennomført på 15 minutter.¹⁰
- Begge steder ankommer omtrent én av fem sammen med noen, det være seg ifølge med flere, ifølge med barn/voksen eller i organiserte grupper. Det vanligste er å besøke hovedbibliotekene og filialene alene.

Sentrale endringer over tid i bruk av hovedbibliotekene¹¹

- Andelen unge voksne mellom 19 og 30 år har gått ned (fra 36 til 29 prosent), mens det har vært en økning i andelen brukere over 60 år (fra 11 til 16 prosent).

⁷ Hovedbiblioteket i Tromsø er ikke med i 2015-resultatene i dette avsnittet, siden Tromsø ikke var med i utvalget for 2007.

⁸ Enten hele eller deler av besøket.

⁹ Dette inkluderer også «meråpent bibliotek».

¹⁰ 47 prosent av brukerne av hovedbiblioteket og 61 prosent av filialbrukerne besøkte biblioteket i 1-15 minutter.

¹¹ Tromsø er ikke inkludert i denne sammenligningen, siden de ikke var med i utvalget i 2007.

- Gjennomsnittlig tid brukt på biblioteket har økt, fra 35 minutter i 2007 til 47 minutter i 2015.
- Det har blitt mer vanlig å benytte biblioteket som et sted å studere eller arbeide (fra 11 til 21 prosent), samt å sitte, stå eller gå rundt der uten å benytte tjenester (fra 9 til 16 prosent). I tillegg er fire prosentpoeng flere i 2015 enn i 2007 på biblioteket sammen med andre.
- Lån og levering av materiale er fremdeles den vanligste aktiviteten ved bibliotekene, og andelen «lånerne» er forholdsvis lik sammenlignet med i 2007¹². Det å kikke langs hyllene¹³ eller henvende seg til personalet¹⁴, har imidlertid blitt mindre vanlig. Bruken av bibliotekets internettmaskiner og søke-PCer har gått ned¹⁵, samtidig som flere bruker egen PC¹⁶.

Brukerprofiler – Hva gjør brukerne på hovedbibliotekene?

- 42 prosent av bibliotekbrukerne er såkalte «lånerne» som låner eller leverer materiell når de er på biblioteket. Over halvparten av «lånerne» er på biblioteket *kun* i forbindelse med lån/levering, mens 43 prosent også benytter andre tjenester i løpet av besøket.
- 31 prosent betegnes som «sosiale brukere», da de enten ankommer biblioteket med andre, møter kjente, og/eller benytter bibliotekets tjenester flere sammen.
- 22 prosent av brukerne benytter hovedbibliotekene som studie-/arbeidsplass i minimum en halvtime.
- 14 prosent har besøkt avis- og tidsskriftsonen i løpet av sitt bibliotekbesøk, og betegnes som «avis- og tidsskriftbrukere».
- Seks prosent av de som besøker hovedbibliotekene, bruker bibliotekenes internettmaskiner.
- Tre prosent betegnes som «arrangementsdeltakere», da de i løpet av bibliotekbesøket har deltatt på arrangement eller opplæring av noe slag.
- Utover disse seks *brukerprofilene*, finner vi at 33 prosent av de besøkende kikker langs hyllene på utstilt materiale, 14 prosent henvender seg til personalet, mens seks prosent står i en eller annen form for kø i løpet av besøket. Andelen som benytter seg av bibliotekets PCer beregnet til søk i mediedatabasen, er fire prosent, mens 12 prosent bruker egen PC. Andelen som sitter, står eller går omkring uten å benytte noen spesielle tjenester, er 15 prosent.¹⁷
- «Lånerne» bruker kortest tid på biblioteket (18 minutter i snitt). Lengst besøk har de som studerer, arbeider eller deltar på arrangement eller opplæring (2 - 2,5 timer i snitt).

¹² Nedgang på to prosentpoeng fra 2007 (46 prosent) til 2015 (44 prosent).

¹³ 45 prosent kikked langs hyllene eller på utstilt materiale i 2007, mot 36 prosent i 2015.

¹⁴ 25 prosent henvendte seg til personale i 2007, mot 16 prosent i 2015.

¹⁵ 13 prosent benyttet bibliotekets internettmaskiner i 2007, mot 7 prosent i 2015. 7 prosent benyttet bibliotekets søke-PCer i 2007, mot 4 prosent i 2015.

¹⁶ Tre prosent brukte egen PC i 2007, mot elleve prosent i 2015.

¹⁷ Omfatter både de som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester *deler* av besøket, og de som gjør dette *hele* besøket.

Brukergrupper – Hvem er brukerne av hovedbibliotekene?

Kjønn

- En høyere andel kvinner enn menn låner eller leverer (48 mot 34 prosent), samt er på biblioteket sammen med andre (33 mot 27 prosent). Videre er det en høyere andel avis- og tidsskriftbrukere (19 prosent mot 10 prosent) og internettbrukere (11 mot 3 prosent) blant menn.

Alder

- De yngste barna er de mest «sosiale» bibliotekbrukerne, da hele 95 prosent ankommer sammen med andre, møter kjente eller gjør aktiviteter flere sammen på hovedbiblioteket. Om lag halvparten av barna i alderen 0-10 år kikker langs hyllene eller på utstilt materiale, noe som er en høyere andel sammenlignet med brukerne i øvrige aldersgrupper.
- De litt eldre barna, i alderen 11-14 år, er også en meget sosial brukergruppe. Syv av ti er på biblioteket sammen med andre, og en fjerdedel sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester. I denne aldersgruppen finner vi dessuten en høyere andel «arrangementsdeltakere» (9 prosent)¹⁸ enn det som er vanlig blant brukere i andre aldersgrupper.
- Den høyeste andelen som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester, finner vi blant brukerne i alderen 15-18 år (28 prosent). Denne aldersgruppen er også relativt sosial, da halvparten er på biblioteket sammen med andre. I tillegg er det en forholdvis høy andel (29 prosent) som studerer eller arbeider i 30 minutter eller mer. Andelen tradisjonelle brukere, som låner eller leverer, samt kikker langs hyllene, er lavere i denne aldersgruppen sammenlignet med øvrige brukere totalt sett.
- Brukere i alderen 19-30 år skiller seg fra øvrige brukere ved at en høy andel (37 prosent) benytter biblioteket til å studere eller arbeide i 30 minutter eller mer. Brukere i denne aldersgruppen skiller seg også ut ved at en noe lavere andel utfører mer tradisjonelle bibliotekaktiviteter, som hyllekikking, lån og levering.
- De i alderen 31-45 år er en relativt tradisjonell brukergruppe, da mange låner eller leverer materiell (49 prosent) og kikker langs hyllene (35 prosent) når de er på biblioteket. Sammenlignet med øvrige aldersgrupper, bruker en litt høyere andel i denne aldersgruppen bibliotekets internettmaskiner når de er på biblioteket (9 prosent).
- Bibliotekbrukere i alderen 46-60 år er også forholdvis tradisjonelle brukere. Halvparten låner eller leverer når de er på biblioteket, 37 prosent kikker i hyllene eller på utstilt materiale, og 20 prosent har vært i sonen for aviser og tidsskrift. Sammenlignet med yngre aldersgrupper, er det forholdvis lave andeler som er på biblioteket sammen med andre (17 prosent), eller som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester (11 prosent).
- De eldste (61 år eller eldre) skiller seg ut ved at en høyere andel enn i øvrige aldersgrupper er avis- og tidsskriftbrukere (32 prosent). Ellers er dette en brukergruppe som gjerne låner eller leverer (46 prosent) og kikker i hyllene eller på utstilt materiale (35 prosent). De over 60 år er altså forholdvis tradisjonelle brukere av biblioteket. Sammenlignet med de yngre

¹⁸ En relativt stor andel av 11-14-åringene deltar på klassebesøk eller lignende opplæring (4 prosent).

aldersgruppene, er det lave andeler som er på biblioteket sammen med andre (18 prosent), eller som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester (12 prosent).

Språk

- Brukerne med ikke-vestlig språkbakgrunn skiller seg fra øvrige brukere ved at en høyere andel er på biblioteket sammen med andre (39 prosent), sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester (27 prosent), studerer eller arbeider (27 prosent), samt benytter internettmaskinene (13 prosent). Disse aktivitetene blir i minst grad utført av besøkende med norsk språkbakgrunn.
- Brukere som kun snakker norsk hjemme, bruker i større grad enn øvrige språkgrupper biblioteket på «tradisjonelt vis», til lån/levering og hyllekikking (henholdsvis 46 og 35 prosent).

Besøkhypighet

- Det er en høyere andel som studerer eller arbeider i mer enn 30 minutter, blant storbrukerne av biblioteket¹⁹ (30 prosent), sammenlignet med de som *ikke* er storbrukere (17 prosent). Andelen avis- og tidsskriftbrukere er også høyest blant storbrukerne (18 mot 11 prosent).
- De som *ikke* er storbrukere av biblioteket, har et mer «tradisjonelt» bruksmønster. En høyere andel enn blant storbrukerne låner eller leverer (49 mot 37 prosent), samt kikker i hyllene eller på utstilt materiale (37 mot 28 prosent). Samtidig er det også flere sosiale bibliotekbrukere blant de som *ikke* er storbrukere (36 mot 26 prosent).

Bruk av hovedbibliotekenes soner

- Sonen for innlevering og utlån er klart mest besøkt (41 prosent), mens vokssonen kommer på andreplass (27 prosent).
- 14 prosent oppholder seg i sonen for aviser og tidsskrift og i smakebitsonen, mens andelen som besøker sonen for barn, er 12 prosent.
- I underkant av én av ti brukere oppholder seg i lesesal eller i de definerte studiesonene. Disse brukerne er til gjengjeld lang tid på biblioteket (tre timer i snitt).
- Besøksandelene i sonen for bibliotekets PCer, ungdomssonen, samt musikk- og filmsonene, ligger mellom fire og åtte prosent. Tre prosent har vært på et arrangementsrom eller kinotek, mens mellom én og to prosent av de besøkende har vært i sonene for fantasy, spill, kafé, grupperom eller besøksrom.

Likheter og forskjeller mellom hovedbibliotekene

- Biblioteket i Tromsø har brukerne med lengst gjennomsnittlig besøkstid (70 minutter), mens brukerne i Kristiansand er kortest tid på biblioteket (32 minutter i snitt).

¹⁹ Omfatter gruppen som har besøkt et folkebibliotek i løpet av den siste uken.

- Ved hovedbiblioteket i Oslo er over halvparten (51 prosent) av brukerne «lånere», og 41 prosent er «hyllkikkere». Den laveste andelen tradisjonelle bibliotekbrukere finner vi i Tromsø, hvor kun 29 prosent låner eller leverer, mens 14 prosent kikker langs hyllene.
- Ved hovedbiblioteket i Stavanger finner vi den høyeste andelen «sosiale brukere» (42 prosent), mens denne er lavest i Oslo (16 prosent).
- Bibliotekene i Trondheim og Tromsø har de høyeste andelen besøkende som studerer eller arbeider (28-29 prosent), mens Kristiansand har den laveste (12 prosent).
- Andelen avis- og tidsskriftbrukere er høyest blant de besøkende i Stavanger (24 prosent) og Tromsø (23 prosent), og lavest blant besøkende i Oslo (6 prosent).
- I Bergen og Kristiansand har omtrent én av ti benyttet bibliotekets internettmaskiner. Denne andelen er lavest i Stavanger (3 prosent).
- Bibliotekets søke-PCer er gjennomgående lite brukt. Høyest andel (6 prosent) finner vi blant brukerne i Trondheim.
- Det er også få registrerte «arrangementsdeltakere» ved alle bibliotek, men Bergen har den høyeste andelen slike brukere (6 prosent).
- Andelen som i løpet av besøket sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester, er høyest i Stavanger (19 prosent) og lavest i Tromsø (8 prosent).
- Ved samtlige hovedbibliotek, med unntak av Oslo, er det et flertall av kvinner. Andelen menn er lavest i Tromsø (35 prosent).
- Andelen barn under 15 år er høyest i Tromsø og lavest i Oslo (8 mot 4 prosent). Hovedbiblioteket i Stavanger har den høyeste andelen ungdom i alderen 15-18 år (11 prosent). Ved øvrige hovedbibliotek er mellom fire og sju prosent av brukerne i denne alderen.
- Andelen unge voksne mellom 19 og 30 år er jevnt over høy, og høyest i Trondheim (36 prosent). Hovedbiblioteket i Kristiansand skiller seg ut ved at de har en relativt høy andel brukere som er eldre enn 60 år (27 prosent).
- Hovedbiblioteket i Bergen (33 prosent) og Oslo (30 prosent) har høyest andel brukere med annen språkbakgrunn enn norsk. Lavest andel finner i Trondheim, hvor kun 20 prosent har en ikke-norsk språkbakgrunn.
- Foruten sonen for innlevering og utlån, er vokssonen mye benyttet ved alle bibliotek. De høyeste andelen som har brukt vokssonen finner vi i Oslo (39 prosent) og Bergen (36 prosent).
- Barnesonen er betydelig mindre besøkt, men Tromsø og Trondheim skiller seg ut med de høyeste besøksandelene (14 og 13 prosent). Videre er ungdomssonen mest brukt i Tromsø (9 prosent), mens Stavanger har den høyeste andelen som har vært i smakebitsonen (22 prosent).

- Avis- og tidsskriftsonen er hyppigst besøkt i Stavanger og Tromsø (henholdsvis 24 og 22 prosent), og sjeldnest i Oslo (6 prosent).
- Tromsø, Oslo og Trondheim har de høyeste andelene som benytter lesesal eller definert studiesone (mellom 12 og 18 prosent). Til sammenligning gjelder dette kun tre prosent av de besøkende i Bergen. PC-soner er imidlertid mer besøkt i Bergen (14 prosent) og Kristiansand (12 prosent), sammenlignet med øvrige bibliotek.
- Musikk- og filmsonen blir begge mest brukt av de besøkende i Bergen (henholdsvis 9 og 7 prosent).

Likheter og forskjeller mellom filialene og hovedbibliotekene

- I Oslo er den største forskjellen mellom hovedbiblioteket og filialene at de besøkende er mer «sosiale» på filialene. Kun 16 prosent er på hovedbiblioteket sammen med andre. Differansen er størst sammenlignet med Stovner filial, hvor hele 43 prosent av de besøkende er på biblioteket sammen med andre. Avis- og tidsskriftbrukere er også noe oftere å finne på filialene sammenlignet med hovedbiblioteket. Tradisjonell bibliotekbruk, som hyllekicking og lån eller levering, utføres litt oftere på hovedbiblioteket sammenlignet med filialene samlet sett²⁰.
- I Bergen skiller filialene seg fra hovedbiblioteket ved at en betydelig høyere andel låner eller leverer når de er på filialene (mellom 60 og 66 prosent, mot 40 prosent ved hovedbiblioteket). Videre har hovedbiblioteket litt høyere brukerandeler enn filialene som studerer eller arbeider, som bruker bibliotekets internettmaskiner, som deltar på arrangement eller opplæring, og som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester.
- Omtrent tilsvarende mønster som i Bergen finner vi i Stavanger og Trondheim.²¹ Andelene som studerer eller arbeider, samt sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester, er høyere ved hovedbiblioteket sammenlignet med filialene. I Stavanger er det å være på biblioteket sammen med andre, betydelig mer vanlig ved hovedbiblioteket enn filialen. Tradisjonell bibliotekbruk som lån, levering og hyllekicking er vanligst ved filialene, både i Trondheim og Stavanger.

Likheter og forskjeller mellom betjent og meråpen tid

- 27 prosent av besøkene på filialene Majorstuen og Lambertseter i Oslo kommune foregår i meråpen tid.
- Et besøk på «meråpent bibliotek» varer i snitt lenger enn et besøk i ordinær åpningstid (68 mot 44 minutter).
- Det er mer vanlig å studere eller arbeide, samt benytte bibliotekets internettmaskiner, i den meråpne tiden sammenlignet med ordinær åpningstid. Lån og hyllekicking er vanligst i betjent åpningstid.

²⁰ Unntaket er Stovner, hvor andelen som låner eller leverer (54 prosent) er litt høyere enn ved hovedbiblioteket (51 prosent).

²¹ Kun én filial er med fra Trondheim (Moholt) og Stavanger (Madla).

- I meråpen tid blir biblioteket i større grad enn i ordinær åpningstid benyttet av kvinner, unge voksne og personer med annen språkbakgrunn enn norsk. De som benytter biblioteket i meråpen tid, er også oftere storbrukere.

Metode

Bibliotekene sitter på mye kunnskap basert på låner- og utlånsdata, besøkstall, mm. I tillegg finnes surveyundersøkelser om bibliotekbruk med utgangspunkt i et tverrsnitt av befolkningen. Målsetningen for dette prosjektet har vært å kartlegge hva brukerne *gjør* på biblioteket. For best å fange opp dette, har vi valgt å benytte oss av observasjon som metode.

Observasjon som metode

Observasjon er en metode som er meget velkjent innen de samfunnsvitenskapelige fagene. Fordelen med denne typen metode er blant annet at:

- Man får førstehånds erfaring med feltet gjennom direkte tilgang til sosial interaksjon og sosiale prosesser
- Man kan se ting som unnslipper den som opplever situasjonen til daglig, og en kan komme over og avsløre atferd som ikke ville kommet frem gjennom et intervju
- Man får tilgang til sosiale situasjoner som de involverte ikke selv først har tolket
- Man får med hele konteksten og får et helhetlig bilde av situasjonen
- Man unngår å bruke tiden til de man forsker på, da man ikke tar dem ut av deres sosiale situasjon
- Observasjon muliggjør induksjon, en oppdagelsesprosess

Mulige negative sider ved metoden er først og fremst det vi kaller *forskningseffekt*. Dette vil si at observatøren til en viss grad påvirker observasjonsobjektet og dets handling. I vårt tilfelle kan bibliotekbrukerne bli oppmerksomme på at de blir observert, og derfor oppføre seg annerledes enn de ellers ville gjort. Dette er noe som vil kunne svekke studiens pålitelighet, og er derfor noe vi har vært bevisst og jobbet aktivt med å unngå²².

Alle metoder har sine fordeler og ulemper, og her er observasjon vurdert som er den mest hensiktsmessige metoden med tanke på undersøkelsens problemstillinger. Denne metoden gir nøyaktig og effektiv informasjon om faktisk brukeratferd.

Etiske vurderinger

Bruk av observasjon som metode reiser flere metodiske og etiske spørsmål. Et vesentlig krav til bruk av metoden er at brukerne er informert om at det pågår en undersøkelse i tidsrommet de befinner seg på biblioteket, samt hva som er hensikten med undersøkelsen. Dette håndterte vi ved å ha informasjonsplakater ved samtlige innganger ved de enkelte bibliotekene. Disse inneholdt informasjon om at det pågikk en undersøkelse, hvem som sto ansvarlig for undersøkelsen, samt at det ikke ble registrert noen form for personalia som gjorde det mulig å identifisere brukerne. I tillegg hadde alle observatører identifikasjonsskilt på seg. Vi informerte altså om undersøkelsen, men

²² Mer under avsnittet om forberedelse og gjennomføring.

forsøkte samtidig å være så diskre som mulig for ikke å forstyrre eller påvirke brukernes naturlige atferd i bibliotekene.

Forberedelse og gjennomføring av observasjonene

De enkelte bibliotekene stilte selv med observatører til gjennomføringen av undersøkelsen. Noen brukte kun egne ansatte til å observere, mens andre bibliotek hadde både egne ansatte og folk innhentet utenfra.

I forkant av gjennomføringen fikk observatørene ved samtlige bibliotek innføring i bakgrunnen og målsettingen for undersøkelsen, samt opplæring i hvordan de skulle gjennomføre observasjonene. Observasjonsskjemaet og registrering ble gjennomgått, og det ble også gitt en innføring i hvordan de best kunne håndtere potensielle «vanskelige» situasjoner. Alle fikk den samme informasjonen, og det ble understreket at det var viktig at undersøkelsen ble gjennomført på samme måte ved alle bibliotekene, samt at observatørene forholdt seg til skjemaet og ikke lot seg styre av forventninger. De fikk også beskjed om å rapportere om det de faktisk observerte, og i minst mulig grad legge inn personlige tolkninger med tanke på hva de selv mente skjedde. Dette er avgjørende for å sikre data med høy *reliabilitet*, noe som vil si at gjentatte målinger med samme måleinstrument skal gi samme resultat.

På et bibliotek er det mange ulike grupper som bruker biblioteket på forskjellige måter. Observatørene fikk derfor en innføring i hvordan de skulle håndtere ulike situasjoner. Ved tilfeller hvor brukere oppholdt seg lenge på biblioteket (f.eks. på lesesal, ved bruk av PC, arbeidsrom o.l.), tok observatørene kontakt med brukeren etter en viss tid og forklarte at det ble gjennomført en undersøkelse om bibliotekbruk, og spurte om hvor lenge vedkommende hadde tenkt å være der, samt hans/hennes alder, språk og tid siden forrige biblioteksbesøk. Observatørene ble bedt om å utøve skjønn for hvor lenge de ventet før de tok kontakt.

Dersom flere kom sammen («gjenger», barnehager/skoleklasser, organiserte grupper, foreldre i følge med barn), ble observatørene bedt om å notere dette i skjemaet. Videre fikk de beskjed om å velge én person, helst den første, for observasjon. I tilfeller hvor barn kom i følge med foreldre, ble barna valgt som observasjonsobjekt dersom de besøkte barneavdelingen først, og den voksne ble observert dersom de besøkte voksenavdelingen først. Det ble videre tatt spesielle hensyn når man tok kontakt for å spørre barn om deres alder og språk.

En særlig negativ konsekvens av å observere bare én person når flere kommer sammen, er at visse grupper blir underrepresentert i utvalget. Dette gjelder særlig barn og unge, da de ofte kommer til biblioteket sammen med noen, f.eks. med vennegjengen, ifølge med foreldre, eller sammen med hele skoleklasser og andre organiserte grupper. Undersøkelsen viser også at de med annen språkbakgrunn enn norsk i større grad enn de norskspråklige kommer til biblioteket flere sammen. Denne brukergruppen er derfor også mest sannsynlig større i realiteten enn det som framgår av utvalget.

Bibliotekene har gjerne enkelte brukere som oppleves som «vanskelige». Dette er ofte kjente gjengangere på biblioteket, og det ble derfor også tatt hensyn til disse i gjennomføringen av undersøkelsen. De ble inkludert i undersøkelsen, men observatørene ble bedt om å utøve skjønn og anslå alder i stedet for å ta kontakt med disse brukene.

Observasjonene ble så gjennomført ved at samtlige observatører hadde et startpunkt ved en inngang på biblioteket. Observasjonsobjekt ble her valgt etter tilfeldighetsprinsippet ved at de skulle følge den første personen som kom inn døra. Denne bibliotekbrukeren ble så fulgt på så lang avstand som mulig fra besøkets start til slutt. Ved bruk av et observasjonsskjema noterte observatøren hvor observasjonsobjektet beveget seg, og hva vedkommende gjorde. I det brukeren forlot biblioteket, ble han/hun stoppet og spurt om alder, hvilket språk de snakket hjemme, samt hvor lenge det var siden vedkommende sist var på folkebiblioteket. Etter avsluttet observasjon gikk observatørene tilbake til startpunktet for å begynne en ny observasjon, og startet igjen med den første personen som kom inn døra. Til slutt ble observasjonene registrert i Easyresearch, som er et nettbasert verktøy for dataregistrering.

Observatørene opptrådte varsomt og diskret. De fikk beskjed om i størst mulig grad å skli inn i miljøet ved å kle seg vanlig og selv opptre som brukere. De fikk videre beskjed om åpent å besvare spørsmål om undersøkelsen, dersom dette ble aktuelt. Det ble lagt vekt på at de skulle opptre på en blid og hyggelig måte, samt fremheve at undersøkelsen var anonym, og at ingen form for personlig informasjon ble registrert. Dersom observasjonsobjektet likevel ikke ønsket å delta i undersøkelsen, var instruksjonen til observatørene at dette skulle respekteres, og at observasjonen skulle avsluttes.

Observasjonsskjemaet og sammenligninger over tid

Validitet, eller gyldighet, er et kvalitetskriterium som går på hvorvidt data og analyse er relevant med tanke på formålet med undersøkelsen, altså om vi måler det vi faktisk ønsker å måle. I denne sammenhengen vil det si om det er gjort en god jobb i operasjonaliseringen av problemstillingen, hvilket innebærer arbeidet med observasjonsskjemaet. Selve skjemaet ble utarbeidet av Sentio Research Norge i samarbeid med styringsgruppen for prosjektet. Alle bibliotek var representert for å sikre at skjemaet ble best mulig tilpasset de enkelte bibliotekene, samtidig som det skulle være dekkende for samtlige. Observasjonsskjemaet er organisert etter soner, aktiviteter, samt tidsaspektet.

I tillegg til selve observasjonsskjemaet ble det utarbeidet en forklaring som presiserte hvordan skjemaet skulle brukes, hva som skulle registreres, og hvor. Med bakgrunn i både skjemaet og forklaringen mener vi å ha lagt til rette for å sitte igjen med data med høy validitet og god kvalitet. Både skjemaet og forklaringen finnes i vedlegget til rapporten.

Et sentralt mål med undersøkelsen var å se på utvikling over tid, ved å sammenligne resultatene med undersøkelsen gjennomført i 2007. På grunn av betydelige endringer i bibliotekenes avdelinger de siste årene, var det praktisk umulig å ha et observasjonsskjema som var identisk med skjemaet fra 2007. I dag er bibliotekene delt opp i flere typer soner, og det ble derfor utviklet et nytt skjema som tok hensyn til dette. De største endringene går altså på at sonene aktivitetene foregikk i, ikke er registrert på samme måte som i 2007. Aktivitetene som ble registrert, var derimot i stor grad de samme. Disse endringene medfører at det i visse tilfeller ikke vil være mulig å sammenligne tall direkte for å si noe om endringer over tid. Trender og tendenser i de nye resultatene kontra de gamle vil likevel bli kommentert.

Et annet moment som er viktig å ha i bakhodet angående sammenligning av resultatene over tid, er at undersøkelsen i 2007 ble gjennomført i oktober, mens den i 2015 ble gjennomført i november. I følge bibliotekene kan bruken i 2015 være påvirket av at november er en periode med særlig mye eksamenslesing ved bibliotekene.

Videre var også utvalget et annet i 2007 enn i dag. I tillegg til ulike hovedbibliotek, deltok også syv filialer denne gangen. Filialutvalget og utvalget for hovedbibliotek er separert i analysene, men innad i utvalget for hovedbibliotekene er det også skjedd endringer. Hovedbiblioteket i Tromsø var nemlig ikke med forrige runde, hvilket medfører at resultatene fra denne undersøkelsen gjelder en litt annen populasjon av hovedbibliotekbrukere. I kapittelet som omhandler utvikling over tid, viser vi derfor årets resultater *uten* biblioteket Tromsø, for å kunne gjøre en valid sammenligning.

Generaliserbarhet

Tradisjonelt forbindes observasjon med kvalitative undersøkelser, men her er det snakk om en kvantitativ telling. Vi ønsket å innhente et stort utvalg for å kunne generalisere til hele populasjonen, altså *alle* bibliotekbrukere.

For at en utvalgsundersøkelse skal være representativ, trenger vi et tilstrekkelig antall observasjoner som er trukket ut basert på et tilfældighetsprinsipp. Utdfordringen har vært å få nok observasjoner uten at observatørene ble for mange slik at det ble påtrengende tydelig at det pågikk en undersøkelse. Svært mange observatører gjør at en lett blir lagt merke til, noe som kan forringe datainnsamlingen.

Videre har det vært viktig å fordele observasjonene med tanke på antall besøkende utover dagen, altså flest observasjoner på de tidspunkt av dagen hvor det også er flest besøkende. Antall observatører, og dermed også observasjoner, må altså stå i samsvar med besøkstall.

Undersøkelsen ble gjennomført gjennom hele åpningstiden på samtlige åpningsdager gjennom en uke. Dette inkluderer også meråpent bibliotek, et tilbud om utvidet åpningstid, ved to av filialene i Oslo kommune. Samtlige seks hovedbibliotek og sju filialer gjennomførte undersøkelsen gjennom en hel uke i strekk. Dette ble gjort for å dekke eventuelt ulikt bruksmønster fra en dag til en annen.

Et annet moment som er viktig for at vi skal kunne generalisere fra utvalg til populasjon, er at utvelgelsen av observasjonsobjekt skal skje etter tilfældighetsprinsippet. Det vil si at observatørene ikke skulle legge inn noen tolkning eller preferanser ved valg av objekt, men følge tilfældighetskriteriet og observere den første som kom inn døra.

Utvalget er delt i to, ett for de besøkende på hovedbibliotekene og ett for brukerne på filialene. De to utvalgene presenteres i det følgende.

Tabell 1: Fordelingen i utvalget. Hovedbibliotek.

Hovedbibliotek	Antall i utvalget	Andel i utvalget	Faktiske besøkstall (normaluke)	Andel basert på faktiske besøkstall
Bergen	610	16 %	10630	17 %
Kristiansand	775	21 %	8754	14 %
Oslo	629	17 %	6167	10 %
Stavanger	550	15 %	13158	21 %
Tromsø	549	15 %	10038	16 %
Trondheim	612	16 %	12800	21 %
Total	3725	100 %	61547	100 %

Vi ser at av det totale utvalget på 3725 brukere av hovedbibliotekene, er 21 prosent brukere ved hovedbiblioteket i Kristiansand, og 17 prosent er brukere ved hovedbiblioteket i Oslo. Videre er andelen bibliotekbrukere 16 prosent i både Bergen og Trondheim, mens andelene for Stavanger og Tromsø begge er 15 prosent. Sammenlignet med det faktiske besøkstallet ved de enkelte hovedbibliotekene i en normaluke, ser vi at bibliotekene i Kristiansand og Oslo begge er overrepresentert i utvalget, mens spesielt bibliotekene i Stavanger og Trondheim er underrepresentert. Videre er både Bergen og Tromsø noe underrepresentert i utvalget, sett i forhold til faktiske besøkstall. For å få et best mulig grunnlag til å si noe om bibliotekbruken generelt, har vi derfor valgt å vekte datafila slik at vi får et datagrunnlag som står i et mer korrekt forhold til den faktiske besøksfordelingen mellom bibliotekene.

Tabell 2: Fordelingen i utvalget. Filialer.

Filial	Antall i utvalget	Andel i utvalget	Faktiske besøkstall (normaluke)	Andel basert på faktiske besøkstall
Åsane (Bergen)	518	14 %	4135	18 %
Fana (Bergen)	488	13 %	3575	15 %
Majorstuen (Oslo)	846	23 %	5928	25 %
Lambertseter (Oslo)	670	19 %	3046	13 %
Stovner (Oslo)	457	13 %	2844	12 %
Madla (Stavanger)	250	7 %	2161	9 %
Moholt (Trondheim)	391	11 %	1660	7 %
Total	3620	100 %	23349	100 %

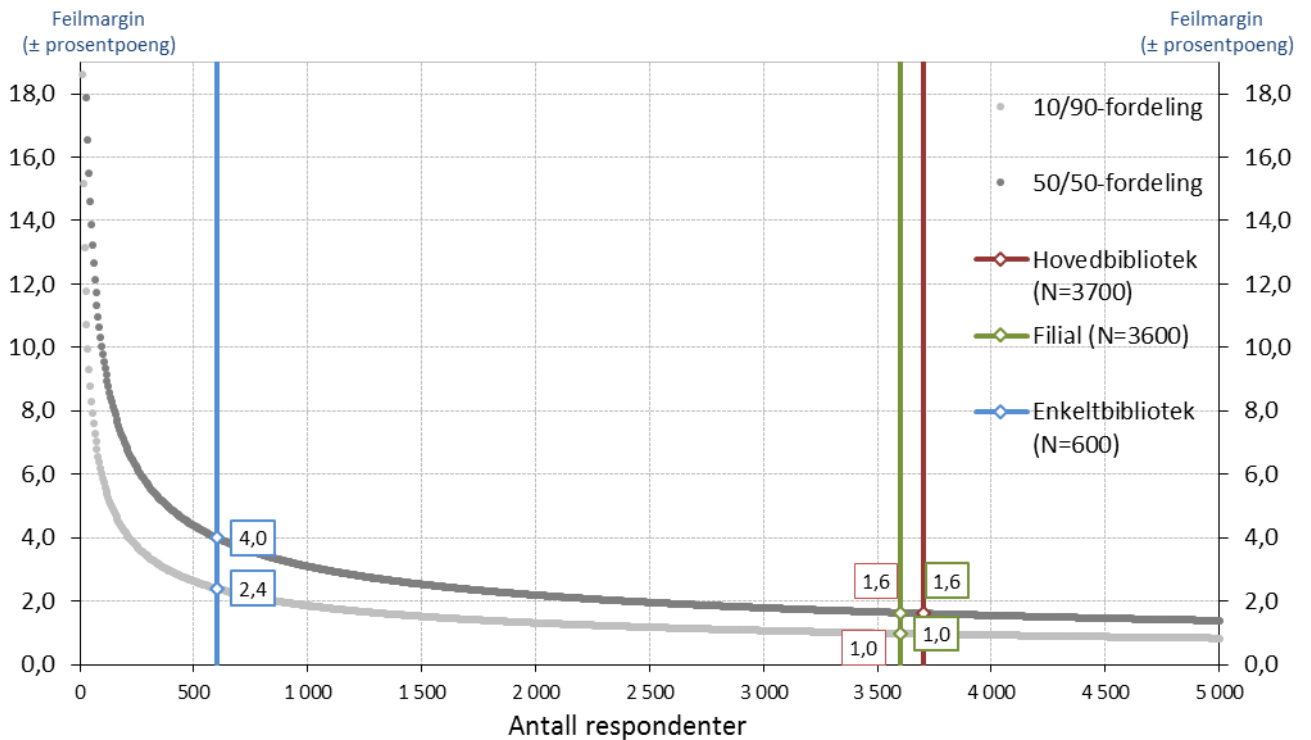
Totalt antall filialbrukere er 3620, hvorav 14 prosent er brukere ved Åsane filial i Bergen og 13 prosent ved Fana, også i Bergen kommune. Videre er 23 prosent brukere ved Majorstuen, 19 prosent ved Lambertseter og 13 prosent ved Stovner. Alle tre filialer i Oslo kommune. Andelen bibliotekbrukere ved Madla filial i Stavanger er sju prosent, mens den på Moholt i Trondheim kommune er elleve prosent. Sammenlignet med de faktiske besøkstallene i en normaluke, ser vi at filialene Lambertseter og Moholt utmerker seg som overrepresentert i utvalget, mens særlig Åsane filial i Bergen er underrepresentert. Utvalget for filialbrukere er derfor også vektet, slik at data står i et mer korrekt forhold til faktisk besøksfordeling.

Feilmarginer

I alle utvalsundersøkelser må man kontrollere for usikkerheter i tallmaterialet. Størrelsen på feilmarginen avhenger av utvalgets størrelse, og av resultatet i utvalget. Jo mer prosenten som har en bestemt egenskap, nærmer seg 50, dvs. jo mer heterogent utvalget er, desto større feilmargin må vi regne med. Figur 1 viser hvordan feilmarginene arter seg ved forskjellige fordelinger. Vi ser at ved en 50/50-fordeling så er feilmarginen for både hovedbibliotekutvalget og filialutvalget på 1,6 prosent, mens den er på 1 prosent ved en 10/90 fordeling. Ved en nedbryting på enkeltbibliotek, vil feilmarginene være større, nemlig 4 prosent ved en 50/50-fordeling og 2,4 prosent ved en 10/90-fordeling.

Ved nedbrytning på bakgrunnsvariabler vil feilmarginene øke.

Figur 1: Feilmarginer.

Endringer av data

Det er foretatt noen endringer i den opprinnelige datafila basert på rapporterte observasjoner. Endringene som er gjort, er verken mange eller av betydelig størrelse, men bør likevel bemerkes. I hovedsak er det totaltid på biblioteket og/eller tid brukt i ulike biblioteksoner som er endret for bedre å samsvare med hverandre, men kun der det går tydelig fram hvilke av de to som er feilrapportert. Dersom det er uklart hva årsaken til avviket er, er det heller ikke gjort noen endringer. Videre er et fåtall observasjoner tatt ut av datafila, grunnet manglende opplysninger.

Definisjoner

I rapporten vises resultater for ulike grupper av besøkende. I tillegg til kjønn og alder vises det resultater basert på følgende grupperinger:

Språkbakgrunn: Dette defineres ut fra spørsmålet om hvilket språk bibliotekbrukerne snakker hjemme. Dersom de oppga å snakke flere språk hjemme, ble alle språk registrert. Ut fra dette spørsmålet har vi laget følgende kategorier for språkbakgrunn:

- *Norsk språkbakgrunn:* Brukere som snakker norsk hjemme, og ikke oppgir andre språk i tillegg.
- *Vestlig språkbakgrunn:* Brukere som snakker et annet vestlig språk hjemme enn norsk. Omfatter også de som snakker et vestlig språk hjemme *i tillegg til* norsk.²³
- *Ikke- vestlig språkbakgrunn:* Brukere som snakker et ikke-vestlig språk hjemme, enten som eneste språk eller *i tillegg til* norsk eller andre vestlige språk.²⁴

²³ Omfatter språk som snakkes i Norden, øvrige Vest-Europa (unntatt Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania.

Besøkhypighet: Dette defineres ut fra spørsmålet om hvor lenge det er siden brukerens forrige bibliotekbesøk²⁵. Ut fra dette spørsmålet har vi laget følgende kategorier for besøkhypighet:

- *Storbrukere:* Denne kategorien omfatter besøkende som hadde sitt forrige besøk på et folkebibliotek for en uke eller kortere tid siden.
- *Ikke-storbrukere:* Brukere som ikke har vært på et folkebibliotek på *minst* én uke.

Meråpent bibliotek: Ved filialene Majorstuen og Lambertseter i Oslo kommune ble det også gjennomført observasjoner i *meråpen tid*. Meråpen tid vil si at brukerne, etter å ha oppgradert bibliotek kortet til å bli et adgangskort, har fri tilgang til biblioteket fra kl. 07 til kl. 23, alle dager i året. I den meråpne tiden er ikke biblioteket betjent. For å kunne se på forskjeller mellom bruk i meråpen tid og bruk i ordinær åpningstid, ble besøket registrert som i besøk i meråpen tid dersom hoveddelen av besøket var i denne åpningstiden.²⁶

²⁴ Omfatter språk som snakkes i Øst-Europa (før «jernteppets» fall), Asia (inkludert Tyrkia), Afrika, Asia og Sør- og Mellom-Amerika.

²⁵ Observatørene ble bedt om å presisere at de her var ute etter tid siden forrige besøk på et *folkebibliotek*, og ikke på andre bibliotek som eksempelvis fagbibliotek, skolebibliotek, o.l. Hvorvidt dette faktisk ble gjort, og hvorvidt observasjonsobjektene forsto hva det her ble spurt etter, kan vi vanskelig si med sikkerhet. Vi må derfor regne med en viss feilmargin her.

²⁶ Eksempel. Ved ordinær åpningstid til kl. 19: Hvis en bruker kom etter kl. 18.30 og ble til kl. 21, ble brukeren registrert på meråpen tid. På morgenen med ordinær åpningstid fra kl. 9: Hvis en person kom kl. 8.45 og ble til kl. 10, ble vedkommende registrert på ordinær åpningstid.

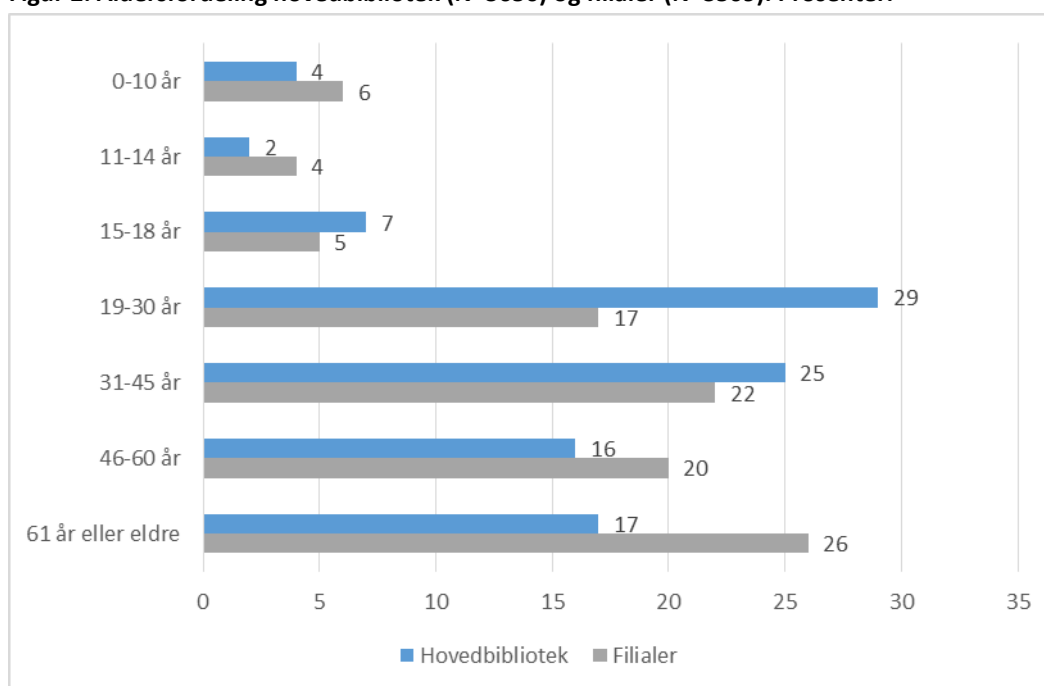
Utvalget

Et av målene med denne undersøkelsen er å se på i hvilken grad bruken av biblioteket varierer med bakgrunnsvariablene alder, kjønn og språkbakgrunn, samt hvor *ofte* man besøker biblioteket, besøkhypighet. Vi vil derfor starte med en gjennomgang av disse bakgrunnsvariablene, både for brukerutvalget ved hovedbibliotekene og for filialutvalget²⁷.

Aldersgrupper

Ved gjennomføringen av undersøkelsen ble observasjonsobjektene spurt direkte om deres alder. Alderen til de som ikke ville svare, samt de som man av forskjellige grunner ikke fikk anledning til å spørre, ble anslått innenfor bestemte alderskategorier. Disse alderskategoriene ble konstruert ut fra en antagelse om ulik bibliotekbruk innenfor disse grupperingene.

Figur 2: Aldersfordeling hovedbibliotek (N=3650) og filialer (N=3509). Prosent.

Figur 2 viser aldersfordelingen til brukerne av hovedbibliotekene og brukerne av filialene. Vi ser at de største andelene av de besøkende på hovedbiblioteket er mellom 19 og 30 år, samt mellom 31 og 45 år. I filialutvalget er det derimot de fra 61 år og oppover som utgjør den største brukergruppen. Også andelen av de mellom 45 og 60 år er høyere på filialene enn hva den er på hovedbibliotekene.

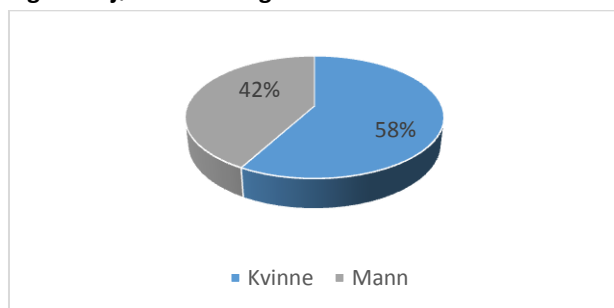
Jevnt over er det altså en høyere gjennomsnittsalder blant brukerne på filialene enn på hovedbibliotekene. Samtidig utgjør barn under 15 år en litt større andel av filialbrukerne enn av de som besøker hovedbiblioteket (10 mot 6 prosent). Det må her poengteres at barn og unge generelt er en brukergruppe som er sterkt underrepresentert i utvalget, da de ofte kommer til biblioteket i større eller mindre grupper. 58 prosent av de som ankommer filialene med en organisert gruppe, er barn og unge under 19 år, og tilsvarende andel på hovedbibliotekene er 45 prosent. Så lenge det kun er den første personen som kommer inn på biblioteket som blir observert, faller mange unge

²⁷ Både besøk i ordinær åpningstid og besøk i meråpen tid inngår her.

besøkende ut av observasjonsutvalget. Det er dessuten viktig å merke seg at aldersgruppene ikke har like store intervall. Aldersgruppene som omfatter få antall år, som nettopp kategoriene for barn og unge, vil derfor også utgjøre en mindre andel av bibliotekbrukerne som en følge av dette.

Kjønn

Figur 3: Kjønnfordeling hovedbibliotek. N=3639

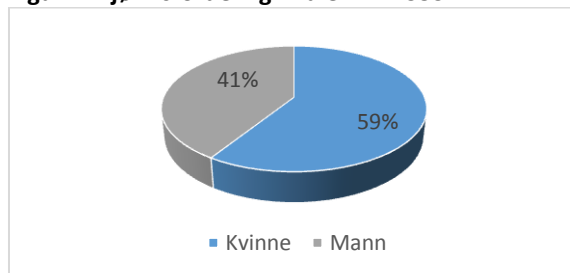
Figur 3 viser at i utvalget for hovedbibliotekene, er 58 prosent av brukerne kvinner, mens 42 prosent er menn.

Tabell 3: Aldersfordeling blant kvinner og menn. Hovedbibliotek.

Alder	Kvinne	Mann	Total
0-10 år	4 %	3 %	4 %
11-14 år	2 %	2 %	2 %
15-18 år	8 %	4 %	7 %
19-30 år	32 %	25 %	29 %
31-45 år	22 %	28 %	25 %
46-60 år	16 %	18 %	16 %
61 år eller eldre	16 %	19 %	17 %
Total	100 %	100 %	100 %

Mennene har en litt eldre aldersprofil enn kvinnene. 65 prosent av mennene er eldre enn 30 år, mot 54 prosent av kvinnene. Videre er kun ni prosent av de mannlige besøkende 18 år eller yngre, mens dette gjelder 14 prosent av de kvinnelige besøkende.

Figur 4: Kjønnfordeling filialer. N = 3531

I utvalget for filialer er kjønnfordelingen tilnærmet lik som i utvalget for hovedbibliotekene.

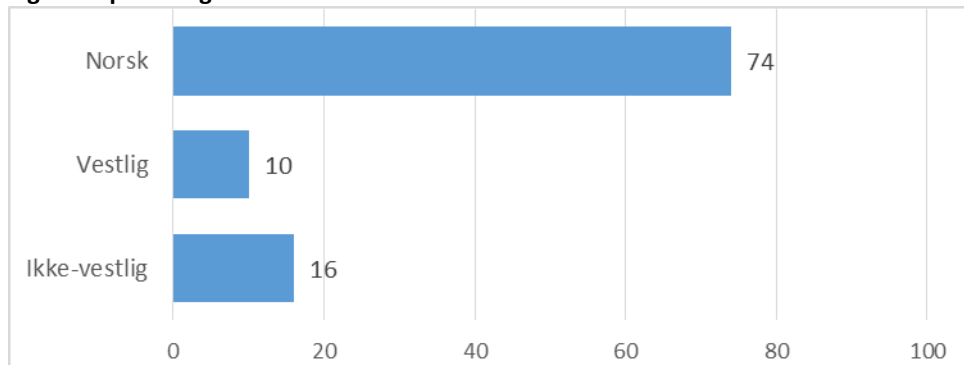
Tabell 4: Aldersfordeling blant kvinner og menn. Filialer.

Alder	Kvinne	Mann	Total
0-10 år	5 %	7 %	6 %
11-14 år	4 %	4 %	4 %
15-18 år	5 %	6 %	5 %
19-30 år	17 %	15 %	17 %
31-45 år	24 %	19 %	22 %
46-60 år	21 %	19 %	20 %
61 år eller eldre	24 %	30 %	26 %
Total	100 %	100 %	100 %

Totalt sett er det omtrent like mange menn som kvinner over og under 30 år. Blant mennene er det imidlertid en litt høyere andel over 60 år enn blant kvinnene (30 mot 24 prosent), mens det blant kvinnene er en høyere andel i alderen 31-45 år (24 mot 19 prosent).

Språkbakgrunn

Figur 5: Språkbakgrunn hovedbibliotek. Prosent. N = 3567

For å kartlegge bibliotekbrukernes språkbakgrunn, ble de spurt om hvilket språk de snakker hjemme. Fra figur 5 ser vi at 74 prosent av de besøkende på hovedbibliotekene har norsk språkbakgrunn²⁸, ti prosent har annen vestlig språkbakgrunn²⁹, mens 16 prosent har ikke-vestlig språkbakgrunn³⁰. De største språkgruppene i tillegg til norsk, er engelsk (5 prosent), somali og arabisk (begge 2 prosent).

Åtte prosent av brukerne på hovedbibliotekene snakker *minst* to ulike språk hjemme. Syv prosent oppgir å snakke norsk og annet/andre språk hjemme.

²⁸ «Norsk språkbakgrunn» omfatter de som kun snakker norsk hjemme.

²⁹ «Vestlig språkbakgrunn» omfatter de som snakker et vestlig språk hjemme (ikke norsk), uavhengig om de i tillegg også snakker norsk hjemme.

³⁰ «Ikke-vestlig språkbakgrunn» omfatter de som snakker et ikke-vestlig språk hjemme, uavhengig om de i tillegg også snakker norsk eller andre språk hjemme.

Tabell 5: Kjønnfordeling blant språkgrupper. Hovedbibliotek.

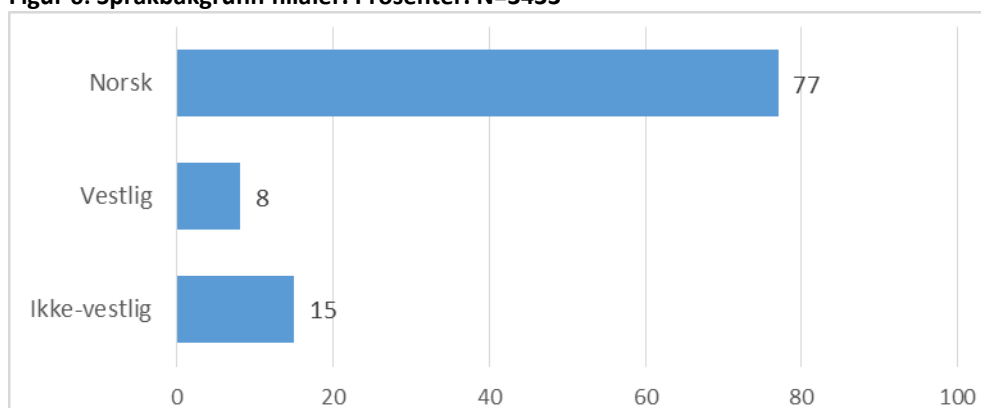
Språk	Kvinne	Mann	Total
Norsk	61 %	39 %	100 %
Vestlig	53 %	47 %	100 %
Ikke-vestlig	47 %	53 %	100 %
Total	58 %	42 %	100 %

Blant brukerne med norsk språkbakgrunnen er det en betydelig høyere andel kvinner (61 prosent) enn menn (39 prosent). Kjønnfordelingen blant brukere med annen språkbakgrunn er langt jevnere, men det er en liten overvekt av menn blant de som snakker et ikke-vestlig språk hjemme.

Tabell 6: Aldersfordeling blant språkgrupper. Hovedbibliotek.

Alder	Norsk	Vestlig	Ikke-vestlig	Total
0-10 år	4 %	4 %	3 %	4 %
11-14 år	2 %	4 %	4 %	2 %
15-18 år	6 %	6 %	11 %	7 %
19-30 år	27 %	29 %	36 %	29 %
31-45 år	22 %	34 %	33 %	25 %
46-60 år	18 %	16 %	8 %	16 %
61 år eller eldre	21 %	7 %	5 %	17 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %

Besøkende med norsk språkbakgrunn har en eldre aldersprofil sammenlignet med de som har en annen språkbakgrunn. Totalt 39 prosent av besøkende med norsk språkbakgrunn er 46 år eller eldre, mot 23 prosent av de med annen vestlig språkbakgrunn og 13 prosent av de med ikke-vestlig språkbakgrunn. Besøkende med ikke-vestlig språkbakgrunn har lavest gjennomsnittsalder, og 54 prosent er 30 år eller yngre. Til sammenligning gjelder dette 39 prosent av de med norsk og 43 prosent av de med annen vestlig språkbakgrunn.

Figur 6: Språkbakgrunn filialer. Prosent. N=3433

Blant brukerne av filialene har 77 prosent norsk språkbakgrunn, noe som er tre prosentpoeng høyere enn ved hovedbibliotekene. 15 prosent har ikke-vestlig språkbakgrunn, mens åtte prosent har vestlig språkbakgrunn. Ved siden av norsk, er de største andre registrerte språkgruppene, engelsk (5 prosent), somali og urdu (2 prosent).

Ti prosent av filialbrukerne snakker mer enn ett språk hjemme. Ni prosent oppgir å snakke annet/andre språk i tillegg til norsk.

Tabell 7: Kjønnfordeling blant språkgrupper. Filialer.

Språk	Kvinne	Mann	Total
Norsk	61 %	39 %	100 %
Vestlig	57 %	43 %	100 %
Ikke-vestlig	60 %	40 %	100 %
Total	59 %	41 %	100 %

Tabell 7 viser at kjønnfordelingen ved filialene er forholdsvis lik på tvers av språkbakgrunn, og at omtrent seks av ti besøkende er kvinner.

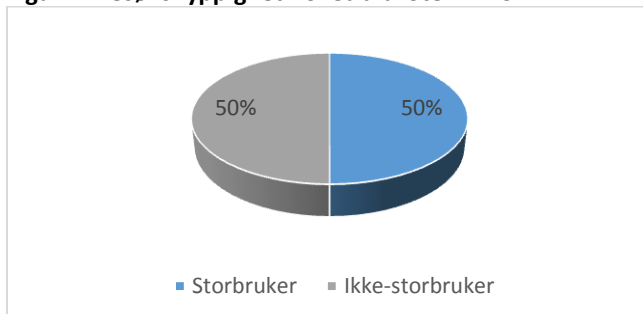
Tabell 8: Aldersfordeling blant språkgrupper. Filialer.

Alder	Norsk	Vestlig	Ikke-vestlig	Total
0-10 år	6 %	7 %	7 %	6 %
11-14 år	3 %	3 %	11 %	4 %
15-18 år	4 %	4 %	14 %	5 %
19-30 år	14 %	19 %	27 %	17 %
31-45 år	19 %	33 %	25 %	22 %
46-60 år	21 %	20 %	12 %	20 %
61 år eller eldre	32 %	14 %	4 %	26 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %

På samme måte som ved hovedbibliotekene, er det brukerne som kun snakker norsk hjemme som har høyest gjennomsnittsalder. Totalt 53 prosent er 46 år eller eldre, mot 34 prosent av de med annen vestlig språkbakgrunn og 16 prosent av de med ikke-vestlig språkbakgrunn. Den laveste gjennomsnittsalderen finner vi blant brukerne som snakker ikke-vestlige språk hjemme. 32 prosent av denne brukergruppen er barn eller ungdom i alderen 18 år eller yngre. Dette gjelder kun 14 prosent av de med vestlig språkbakgrunn og 13 prosent av de med norsk språkbakgrunn.

Besøkshyppighet

Figur 7: Besøkshyppighet hovedbibliotek. N=3414

Etter endt observasjon ble observasjonsobjektene spurt om hvor lenge det var siden vedkommende sist hadde besøkt et folkebibliotek. Av figur 7 kan vi lese at halvparten av utvalget på hovedbiblioteket er såkalte *storbrukere*, det vil si at de besøkte et folkebiblioteket for én uke eller

kortere tid siden. Den andre halvparten er *ikke-storbrukere*. Nærmere bestemt hadde 32 prosent forrige bibliotekbesøk for mellom én og fire uker siden, 14 prosent var sist på biblioteket for mellom en måned og et år siden, mens fire prosent ikke hadde vært på biblioteket på over et år.

Tabell 9: Besøks hyppighet blant kvinner og menn. Hovedbibliotek.

Besøks hyppighet	Kvinne	Mann	Total
Storbruker	46 %	55 %	50 %
Ikke-storbruker	54 %	45 %	50 %
Total	100 %	100 %	100 %

Tabell 9 viser at en høyere andel menn (55 prosent) enn kvinner (46 prosent) er storbrukere.

Tabell 10: Besøks hyppighet blant aldersgrupper. Hovedbibliotek.

Alder	Storbruker	Ikke-storbruker	Total
0-10 år	22 %	78 %	100 %
11-14 år	39 %	61 %	100 %
15-18 år	57 %	43 %	100 %
19-30 år	54 %	46 %	100 %
31-45 år	43 %	57 %	100 %
46-60 år	50 %	50 %	100 %
61 år eller eldre	59 %	41 %	100 %
Total	50 %	50 %	100 %

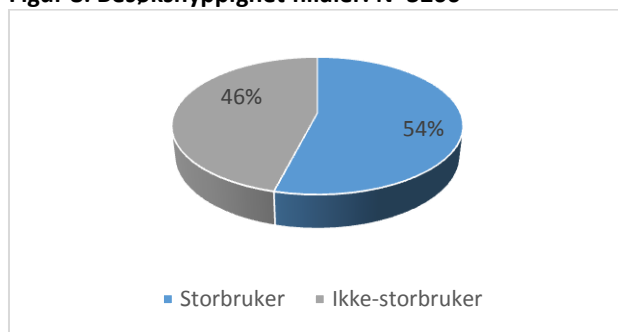
De høyeste andelene storbrukere finner vi blant de eldste og de i alderen 15-30 år. Mer enn halvparten av brukerne i disse aldersgruppene hadde besøkt et folkebibliotek i løpet av den siste uken. Lavest andel storbrukere finner vi blant besøkende i alderen 0-10 år (22 prosent).

Tabell 11: Besøks hyppighet blant språkgrupper. Hovedbibliotek.

Språk	Storbruker	Ikke-storbruker	Total
Norsk	48 %	52 %	100 %
Vestlig	51 %	49 %	100 %
Ikke-vestlig	59 %	41 %	100 %
Total	50 %	50 %	100 %

Det er en høyere andel storbrukere blant de med ikke-vestlig språkbakgrunn (59 prosent), sammenlignet med de med norsk (48 prosent) eller annen vestlig (51 prosent) språkbakgrunn.

Figur 8: Besøkhypighet filialer. N=3266

54 prosent av de besøkende på filialene er storbrukere, fire prosentpoeng mer enn på hovedbibliotekene. Videre er 46 prosent ikke-storbrukere: 31 prosent har vært på biblioteket for mellom én og fire uker siden, elleve prosent har vært der for mellom en måned og et år siden, og tre prosent har vært der for over et år siden.

Tabell 12: Besøkhypighet blant kvinner og menn. Filialer.

Besøkhypighet	Kvinne	Mann	Total
Storbruker	49 %	62 %	54 %
Ikke-storbruker	51 %	38 %	46 %
Total	100 %	100 %	100 %

Som ved hovedbibliotekene, er det også ved filialene en høyere andel menn (62 prosent) enn kvinner (49 prosent) som er storbrukere av biblioteket.

Tabell 13: Besøkhypighet blant aldersgrupper. Filialer.

Alder	Storbruker	Ikke-storbruker	Total
0-10 år	38 %	62 %	100 %
11-14 år	51 %	49 %	100 %
15-18 år	55 %	45 %	100 %
19-30 år	55 %	45 %	100 %
31-45 år	47 %	53 %	100 %
46-60 år	55 %	45 %	100 %
61 år eller eldre	63 %	37 %	100 %
Total	54 %	46 %	100 %

Andelen storbrukere ved filialene er høyest blant de eldste (63 prosent) og lavest blant de yngste (38 prosent), tilsvarende mønsteret ved hovedbibliotekene.

Tabell 14: Besøkshyppighet blant språkgrupper. Filialer.

Språk	Storbruker	Ikke-storbruker	Total
Norsk	52 %	48 %	100 %
Vestlig	63 %	37 %	100 %
Ikke-vestlig	60 %	40 %	100 %
Total	54 %	46 %	100 %

Det er flere storbrukere blant de besøkende som snakker andre språk enn norsk hjemme (ca. seks av ti), sammenlignet med de som snakker kun norsk hjemme (ca. fem av ti).

Fordelingen blant de med norsk og ikke-vestlig språkbakgrunn er ganske lik som ved hovedbibliotekene. Det er imidlertid en høyere andel storbrukere blant de med vestlig språkbakgrunn på filialene sammenlignet med på hovedbibliotekene (63 mot 51 prosent).

Bruksmønster

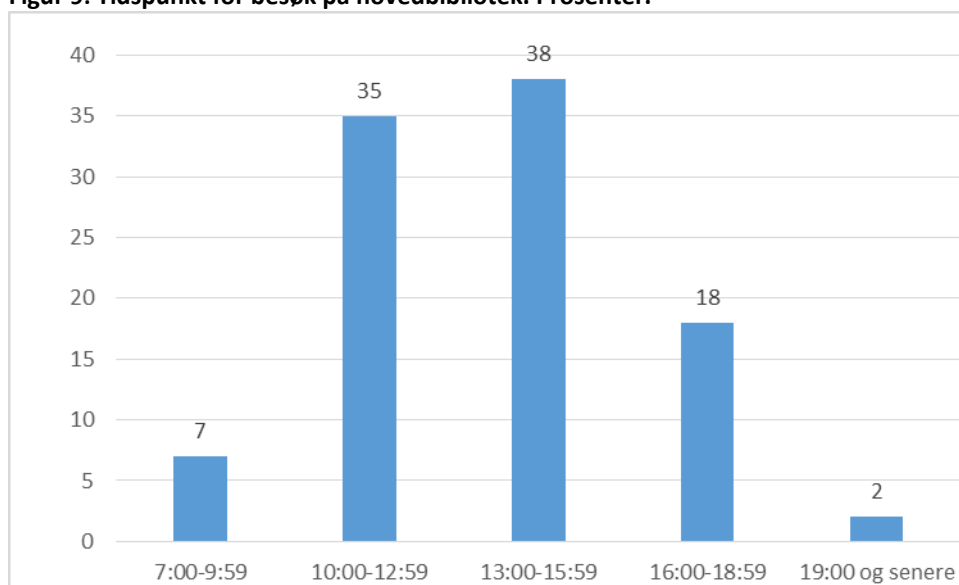
Som et utgangspunkt for analysene, er det naturlig å starte med å skissere hvordan utvalget i undersøkelsen har brukt biblioteket, både med tanke på ukedager, tidspunkt på dagen og besøklengde, men også når det gjelder hvorvidt man besøker biblioteket alene eller sammen med andre. Også her vil bruksmønsteret blant brukerne av hovedbibliotekene og blant brukerne av filialene bli presentert hver for seg.

Dager og tidspunkt på dagen

Hovedbibliotek

I utvalget for hovedbibliotekene fordeler bibliotekbesøkene seg relativt jevnt mellom mandag, tirsdag, onsdag og torsdag, da omtrent 18 prosent er innom hver av disse dagene. Sju av ti besøk har foregått på disse ukedagene. Til tross for kortere åpningstider fredag og lørdag, er andelen besøkende nokså høye, henholdsvis 13 og ti prosent. Besøksandelen er lavest på søndag (5 prosent). Her skal det imidlertid presiseres at åpningstiden er atskillig kortere på søndager ved hovedbibliotekene i Bergen, Kristiansand, Trondheim og Tromsø, i tillegg til at hovedbiblioteket i Oslo da er stengt.

Figur 9: Tidspunkt for besøk på hovedbibliotek. Prosent.

Ser vi på hvilket tidspunkt på dagen brukerne besøker hovedbiblioteket, finner vi en tilnærmet normalfordeling, hvor antall besøkende øker utover dagen fram til ca. klokken 13.30, for så å gradvis synke igjen utover ettermiddagen og kvelden. Figur 9 viser at det var flest besøkende som kom i tidsrommet 13:00-15:59 (38 prosent), mens kun to prosent kom kl. 19 eller senere³¹.

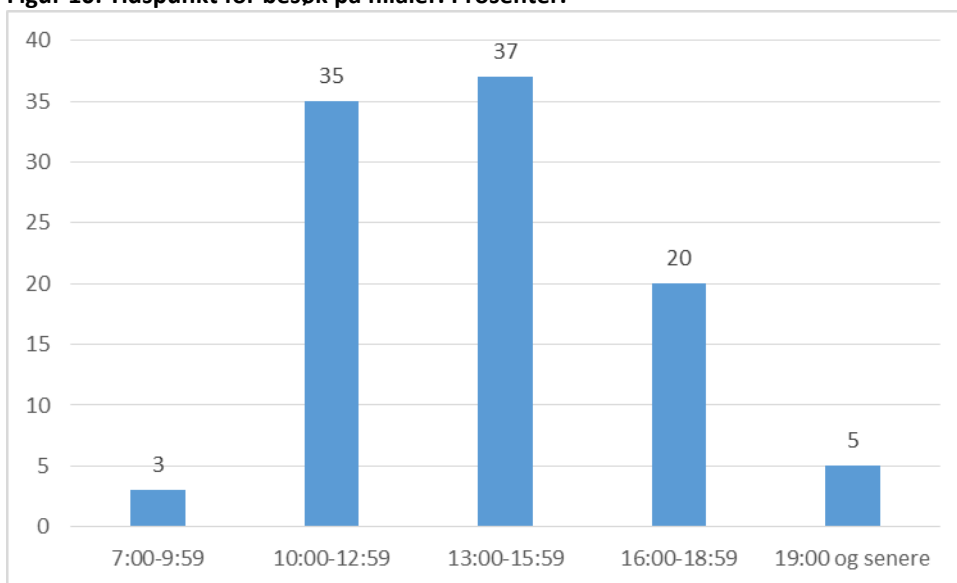
Det er de yngste barna og de over 60 år som kommer tidligst til biblioteket. Over halvparten av disse brukerne ankommer hovedbiblioteket *før* kl. 13. Besøk på lørdager er dessuten spesielt vanlig blant de yngste barna.

³¹ Her må det tas hensyn til åpningstid. Kun hovedbibliotekene i Bergen og Stavanger har åpent etter kl. 19. Dette gjelder kun mandag til torsdag for Bergens vedkommende (stengetid kl. 20), mens Stavanger har åpent til 21 mandag, onsdag, torsdag og søndag.

Filialer

Ser vi på utvalget for filialene, finner vi at besøksfordelingen mellom ukedagene er nokså lik som den for hovedbibliotekene. Andelene besøkende mandag, tirsdag og onsdag ligger alle mellom 17 og 19 prosent. Andelen besøkende på torsdager er noe lavere (16 prosent). Videre finner vi at besøksandelene fredag og lørdag er høyere på filialene (henholdsvis 14 og 13 prosent) enn på hovedbibliotekene. Som på hovedbibliotekene, er for øvrig lørdag en svært vanlig besøksdag blant de yngste brukerne. Andelen besøkende på søndager er *lavere* på filialene enn på hovedbibliotekene (3 prosent). En sentral forklaring på dette er at nesten alle filialer, med unntak av Majorstuen og Lambertseter i Oslo, holder stengt på søndager.

Figur 10: Tidspunkt for besøk på filialer. Prosent.

På samme måte som for hovedbibliotekene finner vi at antall besøkende øker utover dagen for deretter å synke. På filialene har vi imidlertid en besøkstopp ca. kl. 14, altså litt senere enn ved hovedbibliotekene. På filialene er det dessuten en lavere andel besøkende på morgenen, og en høyere andel besøkende på kvelden, enn på hovedbibliotekene. Blant brukerne over 60 år ankommer imidlertid over halvparten biblioteket *før* kl. 13.

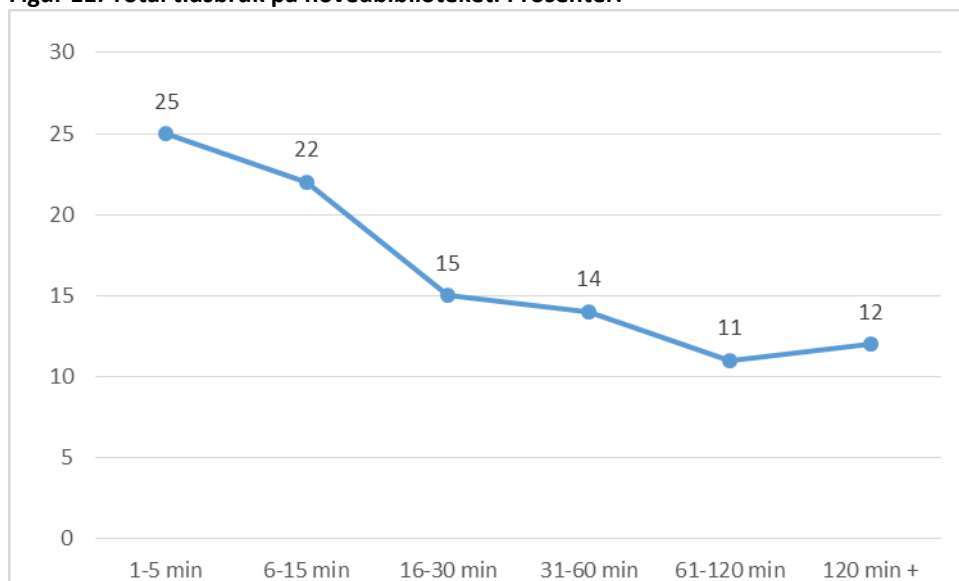
Besøkslengde

Hovedbibliotek

Et besøk på hovedbiblioteket varer 51 minutter i snitt. Snittet er betydelig påvirket av at enkelte er svært lenge på biblioteket. Figur 11 viser at de fleste besøk varer relativt kort tid: Én av fire er ferdig med besøket i løpet av fem minutter, og nesten halvparten avslutter besøket i løpet av et kvarter. 23 prosent av de besøkende er imidlertid på biblioteket lengre enn en time.

Besøkslengde har sterk sammenheng med hvilke aktiviteter de besøkende utfører. Som vi senere skal se, er det i stor grad de tradisjonelle «lånerne» som er kortest tid på biblioteket.

Figur 11: Total tidsbruk på hovedbiblioteket. Prosent.

Besøkende i alderen 19-30 år skiller seg ut ved å ha lengre besøk i snitt (86 minutter). Dette skyldes at en stor andel (26 prosent) av disse er på biblioteket over to timer i forbindelse med studier/arbeid. Ungdom mellom elleve og 18 år har også lange bibliotekbesøk (i snitt 52 minutter). Dette er nok en brukergruppe med høye «studentandeler». I tillegg er barn i alderen 0-10 år også forholdvis lenge på biblioteket (gjennomsnittsbesøk på 45 minutter). Mange av disse barna kommer i organiserte grupper, som skoleklasser og lignende.

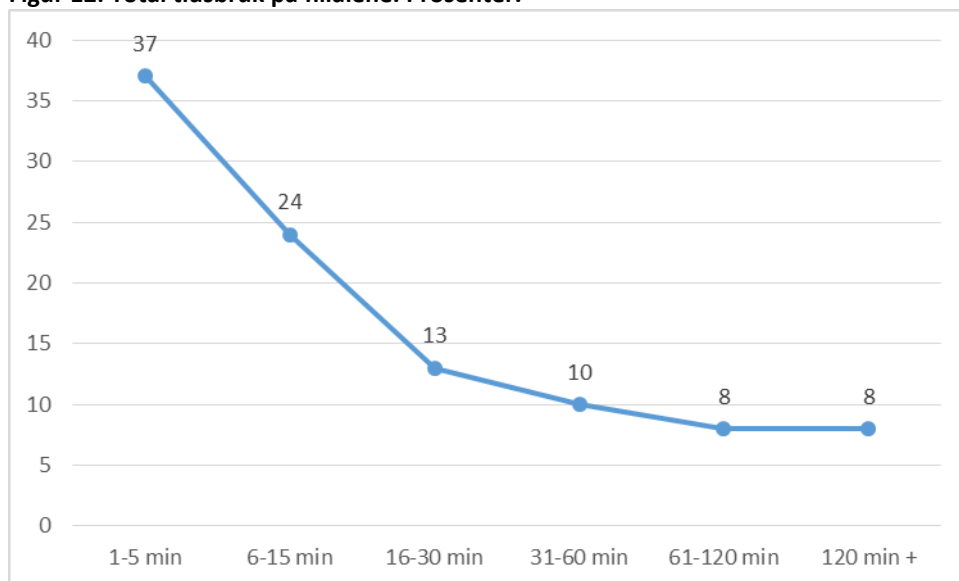
Brukerne med ikke-vestlig språkbakgrunn er lengst på biblioteket, med en snittid på 64 minutter. Én av tre har bibliotekbesøk på over en time, og hele 17 prosent er på biblioteket over to timer. De som kun snakker norsk hjemme, har forholdvis korte bibliotekbesøk, og 27 prosent er inne mellom ett og fem minutter. Et besøk blant disse brukerne varer i snitt 48 minutter. Brukerne med annen vestlig språkbakgrunn, er i størst grad inne mellom seks og 15 minutter (23 prosent), og deres besøk varer i gjennomsnitt 57 minutter.

Storbrukerne av biblioteket er lengre på biblioteket enn de som ikke er storbrukere (gjennomsnittstid på 66 mot 39 minutter).

Filialer

Gjennomsnittlig besøkslengde på filialene er 37 minutter, altså noe kortere enn ved hovedbibliotekene (51 minutter). På samme måte som for hovedbibliotekene viser fordelingen at de fleste besøk har forholdvis kort varighet: 37 prosent er over på fem minutter, og totalt seks av ti besøk er ferdige i løpet av et kvarter. Kun 16 prosent av besøkene varer over en time.

Figur 12: Total tidsbruk på filialene. Prosent.

De mannlige filialbrukerne er lenger på biblioteket enn de kvinnelige (42 mot 34 minutter i snitt). For aldersgruppene finner vi i stor grad samme mønster som ved hovedbibliotekene: de i alderen 19-30 år skiller seg ut med en høy andel som er på biblioteket over to timer (26 prosent) og en gjennomsnittstid på 88 minutter.

Også mønsteret blant språkgruppene er nokså likt som på hovedbibliotekene. Brukere med ikke-vestlig språkbakgrunn er gjerne på biblioteket i *minst* en time, med gjennomsnittlig besøkslengde på 62 minutter. De som kun snakker norsk hjemme har kortest besøkslengde (32 minutter i snitt), mens de med annen vestlig språkbakgrunn i snitt er på biblioteket i 44 minutter.

På filialene, som på hovedbibliotekene, er det en klar tendens til at storbrukerne oppholder seg lenger på biblioteket enn de som regnes som ikke-storbrukere (50 mot 25 minutter i snitt). Av de som er på biblioteket over to timer, utgjør storbrukerne 77 prosent, mens det er størst andel ikke-storbrukere blant de som kun er innom mellom ett og fem minutter (52 prosent).

[Alene eller sammen med andre?](#)

Hovedbibliotek

79 prosent av de besøkende på hovedbiblioteket kommer hit alene. 12 prosent kommer sammen med flere, mens åtte prosent av brukerne er voksne i følge med barn/barn i følge med voksen. Én prosent av brukerne kommer i grupper³². Et viktig poeng er imidlertid at både de som kommer med flere, de som kommer med barn/forelder, og de som kommer i grupper, alle er underrepresenterte i utvalget. Så lenge kun den første personen i følget blir observert og registrert, vil den virkelige andelen brukere som kommer sammen med noen, være en god del høyere enn det observasjonene tilsier.

Kvinner kommer i større grad enn menn sammen med andre til biblioteket (24 mot 16 prosent), men både blant kvinner og menn er det vanligst å komme alene på hovedbiblioteket. Brukere mellom 11 og 18 år kommer oftest sammen med flere (77 prosent), enten voksne, andre unge eller organiserte

³² I slike tilfeller ble kun én av personene i gruppen observert. Det vil si at 33 grupper (organiserte samlinger av mennesker i forbindelse med omvisning og lignende) ankom hovedbibliotekene, mens altså kun 33 enkeltpersoner ble observert.

grupper. Blant de over 46 år kommer ni av ti til biblioteket alene, mens det blant 0-10-åringene er mest vanlig å komme i følge med voksne (76 prosent).

Det å komme sammen med andre til biblioteket er vanligere blant de med vestlig og ikke vestlig språkbakgrunn (26 prosent), sammenlignet med de som kun snakker norsk hjemme (20 prosent).

Det kan også nevnes at andelen som ankommer hovedbiblioteket sammen med noen, er større blant ikke-storbrukerne (28 prosent) enn blant storbrukerne (15 prosent).

Filialer

Mønsteret vi finner på filialene, skiller seg lite fra det på hovedbibliotekene: Ti prosent kommer med flere og 80 prosent kommer alene. Videre utgjør voksne og barn som kommer sammen ni prosent, og grupper utgjør én prosent³³.

På filialene er kjønnsforskjellene mindre, selv om det er en tendens til at kvinner kommer med flere i noe større grad enn menn. På filialene er det i enda større grad vanligst å komme alene, uansett alder. Unntaket er barn og unge, som ofte kommer med foreldre eller andre. 86 prosent av de yngste barna ankommer filialene sammen med noen, og tilsvarende andel blant 11-14-åringene er 53 prosent.

På filialene er det også vanligere å komme flere sammen blant de med ikke-vestlig (30 prosent) og vestlig språkbakgrunn (23 prosent), sammenlignet med de som har norsk språkbakgrunn (18 prosent).

Når det gjelder besøkshyppighet, finner vi samme mønster som på hovedbibliotekene: Ikke-storbrukerne kommer oftere sammen med andre sammenlignet med de som er storbrukere (26 mot 15 prosent).

Mer informasjon om bruksmønsteret til ulike grupper på hovedbibliotek og filialer finnes i vedlegget til rapporten.

³³ 27 grupper var innom filialene. Tilsvarende ble også kun 27 personer observert og registrert.

Sentrale endringer over tid i bruk av hovedbibliotekene

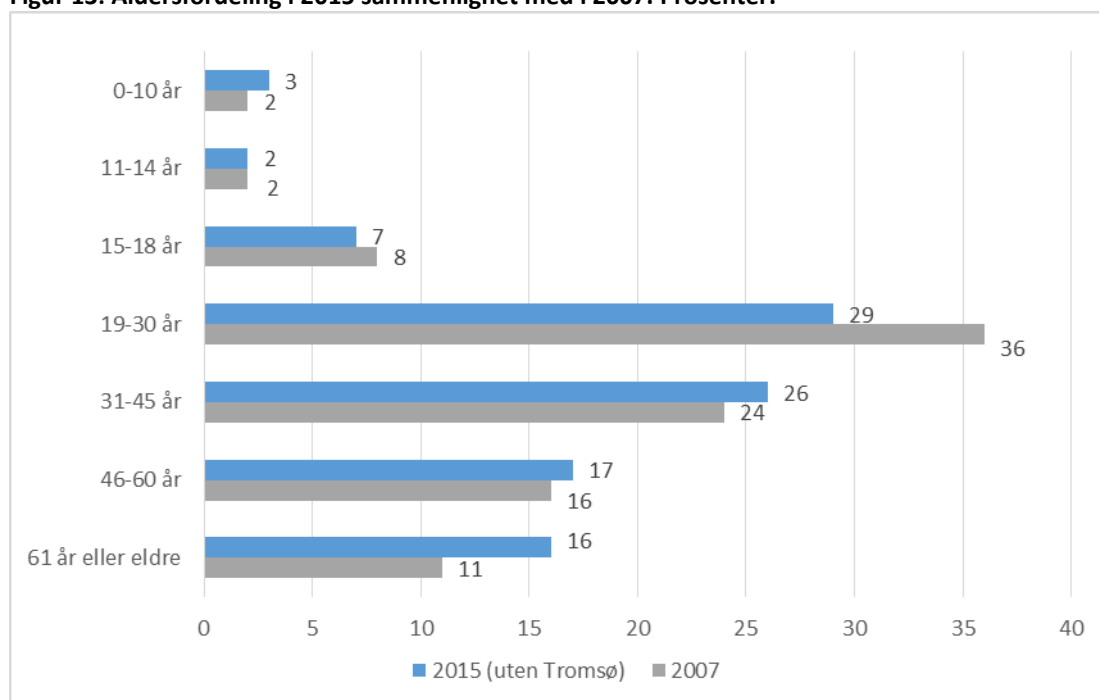
Som nevnt tidligere, er denne undersøkelsen en gjentakelse av en tilsvarende undersøkelse gjennomført på hovedbibliotek i 2007. Det er derfor interessant å se nærmere på om det har vært noen forandring i bibliotekbruken siden den gang. I det følgende vil vi se på sentrale endringer over tid i brukersammensetning og brukeratferd ved hovedbibliotekene. Siden hovedbiblioteket i Tromsø ikke inngikk i utvalget i 2007, er dette biblioteket tatt ut av samtlige analyser i dette kapittelet.

Brukersammensetning i 2015 kontra 2007³⁴

Brukersammensetningen ved hovedbiblioteket har ikke endret seg mye over tid. Når Tromsø tas ut av utvalget, utgjør kvinner 56 prosent og menn 44 prosent av utvalget. Tilsvarende andeler i 2007 var henholdsvis 53 og 47 prosent.

Figur 13 viser at andelen over 60 år er noe høyere i 2015 (16 prosent) enn i 2007 (11 prosent). Samtidig er det færre unge voksne i alderen 19-30 år i 2015 enn i 2007 (29 mot 36 prosent). Dette medfører at gjennomsnittsalderen er økt noe over tid.

Figur 13: Aldersfordeling i 2015 sammenlignet med i 2007. Prosent.

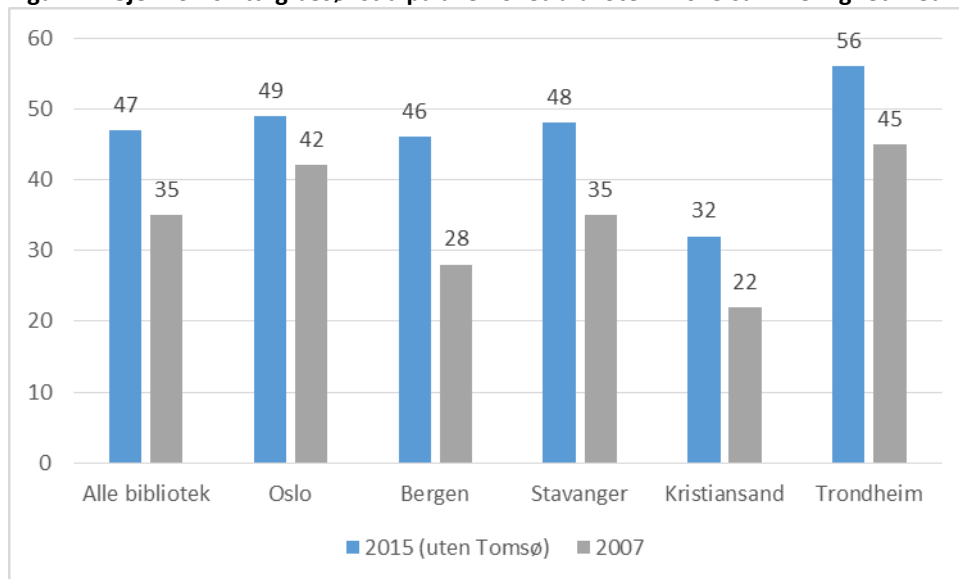

Bruksmønster og brukeratferd i 2015 kontra 2007

Brukerne av hovedbibliotekene er lengre på biblioteket i 2015 enn hva de var i 2007. Et gjennomsnittlig besøk varer 47 minutter i 2015 (uten Tromsø), mot 35 minutter i 2007. Mer spesifikt har den gjennomsnittlige tiden brukt på biblioteket økt på samtlige bibliotek. Sterkest økning ser vi ved hovedbiblioteket i Bergen, hvor brukerne nå oppholder seg 46 minutter i snitt, mot 28 minutter i 2007.

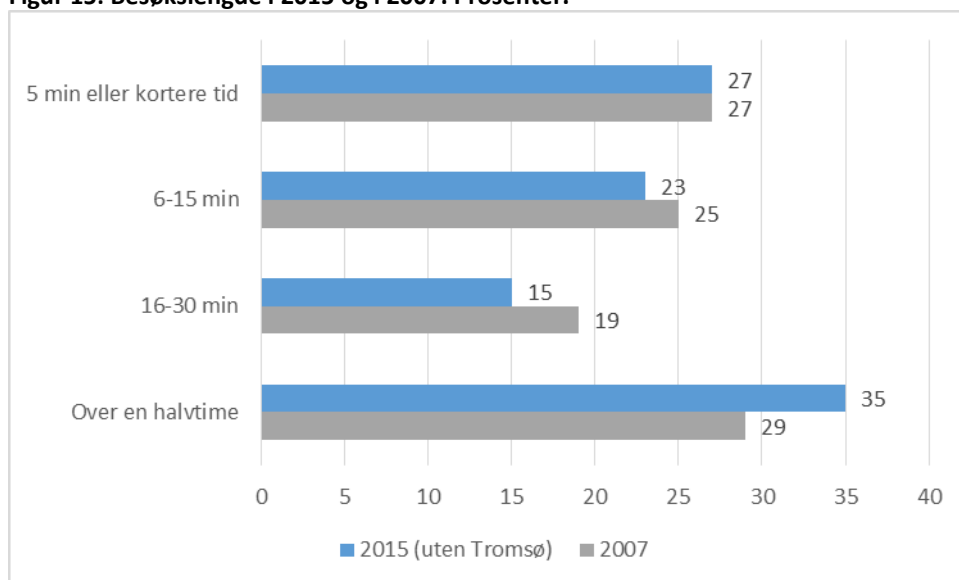
³⁴ Det er ikke gjort sammenligninger av språkgruppene, grunnet ugyldig sammenligningsgrunnlag.

Figur 14: Gjennomsnittlig besøkstid på alle hovedbibliotek i 2015 sammenlignet med i 2007. Minutter.

Figur 15 viser at brukerandelen som oppholder seg maks fem minutter på biblioteket, er den samme i 2015 som for åtte år siden. Andelen som er innom mellom seks og 15 minutter, eller som har bibliotekbesøk på mellom et kvarter og en halvtime, har på sin side begge gått *ned*, mens vi ser en økning i andelen besøkende som oppholder seg på biblioteket *over* en halvtime. Dette forklarer hvorfor gjennomsnittlig besøkslengde har økt.

Figur 15: Besøkslengde i 2015 og i 2007. Prosent.

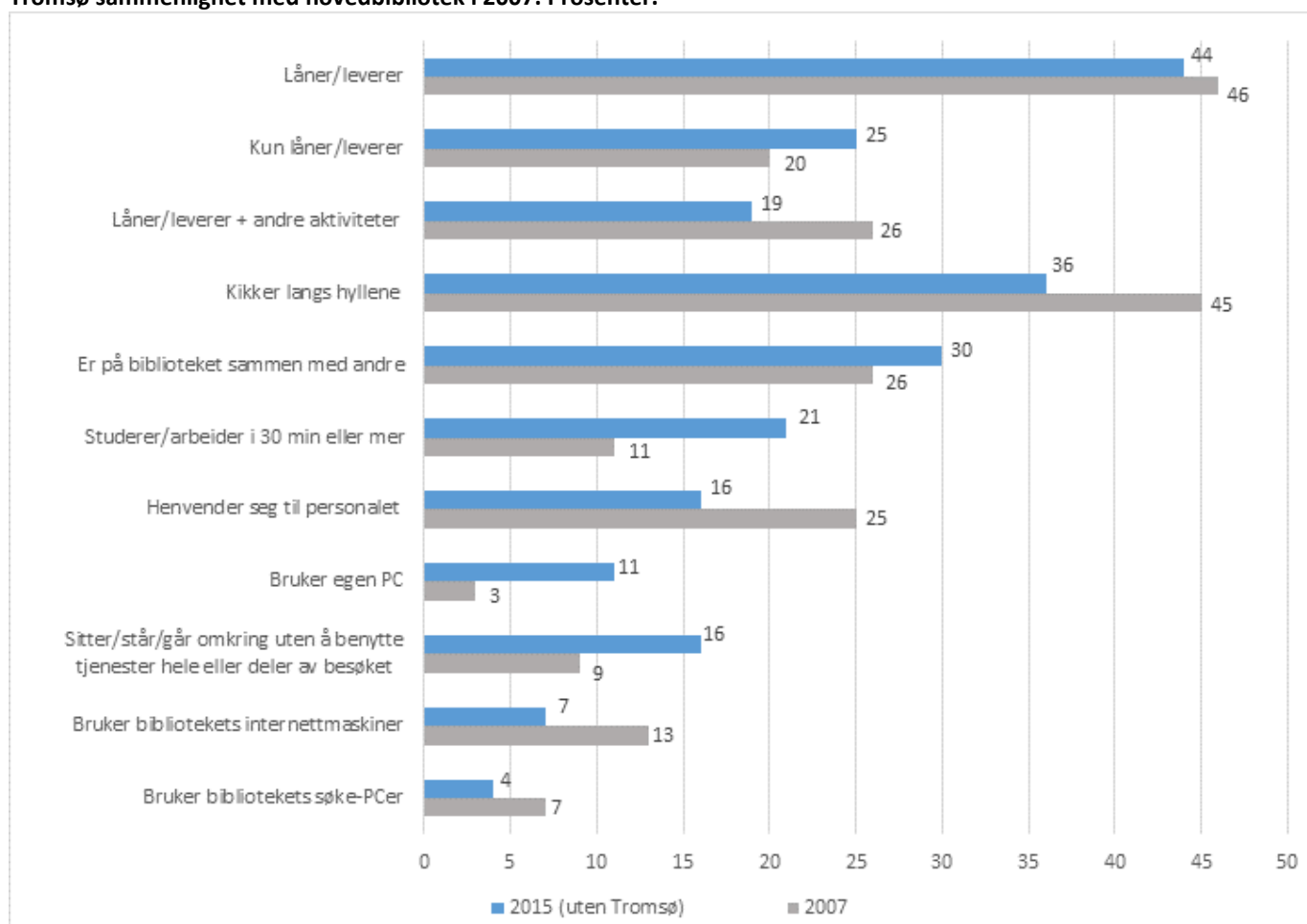
Økningen i besøkslengde kan skyldes at bibliotekene i 2015 har flere besøkende som studerer eller arbeider (21 mot 11 prosent), en brukergruppe som ofte har lange bibliotekbesøk.³⁵

³⁵ Denne økningen i «studentandelen» kan skyldes at undersøkelsen i 2007 ble gjennomført i oktober, mens den i 2015 ble gjennomført i november. Altså kan bruken i 2015 være påvirket av at november er en periode med mye eksamenslesing ved bibliotekene.

Ellers viser resultatene i figur 16 at det over tid har vært en nedgang i andelen som låner eller leverer, kikker langs hyllene eller på utstilt materiale, henvender seg til personalet³⁶ eller bruker bibliotekets internettmaskiner eller søke-PCer.

Samtidig har det vært en økning i andelen som bruker *egen* PC på biblioteket (fra 3 til 11 prosent). Videre er det flere som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester i 2015 (16 prosent), enn hva det var i 2007 (9 prosent). Det har også vært en liten økning i andelen brukere som er på biblioteket sammen med andre, og i andelen som *kun* låner eller leverer materiell når de er på biblioteket.

Figur 16: Hva gjør bibliotekbrukerne i dag, og hva gjorde de i 2007? Nøkkeltall for hovedbibliotek i 2015 uten Tromsø sammenlignet med hovedbibliotek i 2007. Prosent.³⁷

Aktiviteter på hovedbibliotekene i 2015 kontra 2007

Ved alle hovedbibliotek ser vi en økning i andelen som studerer eller arbeider på biblioteket i 30 minutter eller mer, samt sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester. Jevnt over har det også vært en økning i andelen som benytter egen PC. Med unntak av Bergen, har det samtidig vært

³⁶ Inkluderer *ikke* henvendelse i forbindelse med lån, levering eller lånekort.

³⁷ Verken «avis- og tidsskriftbrukere», «arrangementsdeltakere» eller «kø» er inkludert i nøkkeltallene, grunnet ugyldig sammenligningsgrunnlag.

en nedgang i andelen som bruker bibliotekets internetmaskiner. Bruken av bibliotekets søke-PCer er jevnt over lav, og i Bergen og Stavanger har det vært en nedgang sammenlignet med 2007.

Tradisjonell bruk av biblioteket i form av lån, levering og hyllekicking har gått ned ved hovedbiblioteket i Oslo, Bergen og Stavanger. I Bergen og Stavanger ser vi samtidig en økning i andelen «sosiale brukere» som er på biblioteket sammen med andre. Vi finner ikke tilsvarende mønster i Kristiansand eller Trondheim, der andelen som låner eller leverer har økt sammenlignet med 2007.

Det er betydelig færre som henvender seg til personalet i 2015 enn i 2007 ved hovedbiblioteket i Bergen, Stavanger og Trondheim.

Tabell 15: Aktiviteter på alle hovedbibliotek i 2015 sammenlignet med i 2007.

	Oslo		Bergen		Stavanger		Kristiansand		Trondheim	
	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015
Låner/leverer	56 %	51 %	56 %	40 %	47 %	39 %	38 %	49 %	39 %	48 %
Kikker langs hyllene/på utstilt materiale	50 %	41 %	54 %	38 %	49 %	32 %	39 %	36 %	39 %	37 %
Er på biblioteket sammen med noen	17 %	16 %	21 %	29 %	30 %	42 %	27 %	30 %	30 %	26 %
Studerer/arbeider 30 min eller mer	11 %	23 %	10 %	19 %	13 %	21 %	5 %	12 %	15 %	29 %
Står/sitter/går omkring uten å benytte tjenester*	10 %	17 %	8 %	16 %	10 %	19 %	7 %	13 %	9 %	17 %
Henvender seg til personalet	21 %	24 %	32 %	19 %	34 %	13 %	20 %	19 %	18 %	11 %
Bruker egen PC	4 %	11 %	3 %	10 %	4 %	13 %	3 %	6 %	2 %	15 %
Bruker bibliotekets internetmaskiner	13 %	8 %	10 %	10 %	11 %	3 %	12 %	9 %	16 %	6 %
Bruker bibliotekets søke-PCer	4 %	4 %	12 %	4 %	8 %	3 %	4 %	3 %	4 %	6 %

*Gjelder både hele eller deler av besøket.

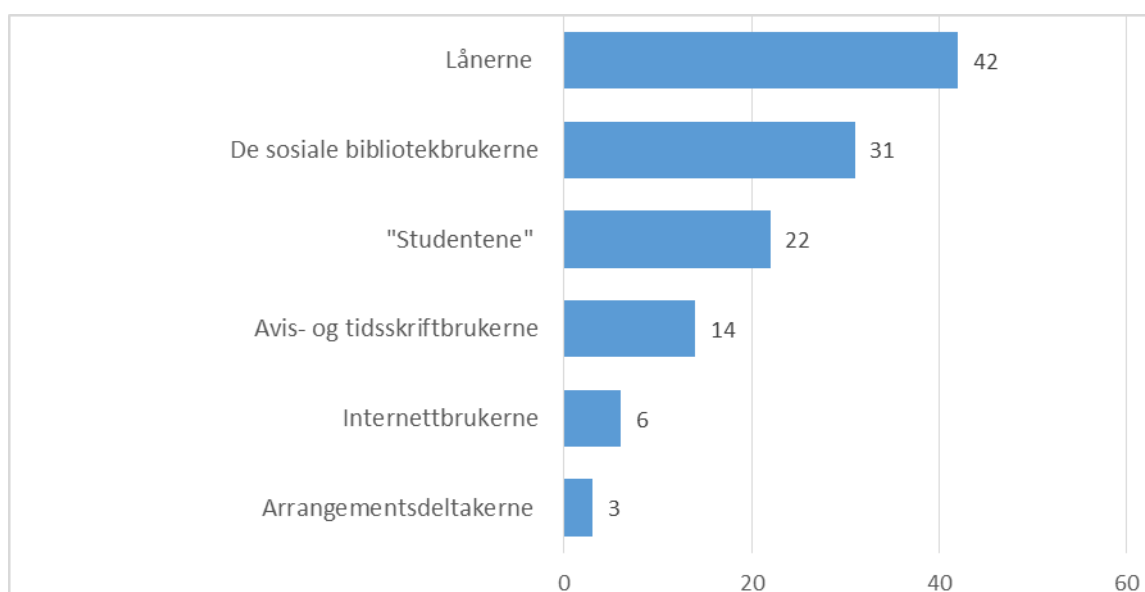
Brukerprofiler

Vi vil nå se nærmere på hovedbibliotekenes ulike *brukerprofiler*. Profilene er basert på de ulike aktivitetene og tjenestene brukerne benytter når de er på hovedbiblioteket, og vi har valgt å dele bibliotekbrukerne inn i følgende grupper:

- **De tradisjonelle «lånerne»:** Dette omfatter de som låner eller leverer materiale i forbindelse med biblioteksbesøket.
- **De «sosiale bibliotekbrukerne»:** Dette er bibliotekbrukere som kommer sammen med andre, benytter tjenester sammen med andre eller møter kjente på biblioteket.
- **De som benytter biblioteket som studie- eller arbeidsplass:** I denne brukerprofilen har vi inkludert personer som gjør minst én av følgende aktiviteter i 30 minutter eller mer: Sitter og leser, skriver eller jobber med eller uten PC/nettbrett, alene eller flere sammen. Inkludert i gruppen er også de som benytter lesesalene eller definert studiesone i minst 30 minutter.
- **«Avis- og tidsskriftbrukerne»:** Denne brukerprofilen omfatter de som har oppholdt seg i *sonen* for aviser og tidsskrift i løpet av biblioteksbesøket.
- **«Internettbrukerne»:** Dette omfatter personer som har benyttet bibliotekets internettmaskiner.
- **«Arrangementsdeltakerne»:** Besøkende som deltar på arrangement eller klassebesøk, omvisning eller annen opplæring, blir omtalt som arrangementsdeltakere.

Gruppene er ikke gjensidig utelukkende, så det er til dels stor overlapping dem imellom. En slik klassifisering er altså en form for reduksjon av data, men fremstillingen gjør det enklere å se helheten.

Figur 17: Brukerprofiler. Prosent.

Vi vil her kommentere generelle trekk ved de ulike brukerprofilene. Detaljer om brukersammensetningen og hver enkelt aktivitet finnes i vedlegget til rapporten.

De tradisjonelle bibliotekbrukerne – «lånerne»

Tidsbruk blant lånerne og ikke-lånerne

42 prosent av brukerne som besøker hovedbiblioteket låner eller leverer materiell. Disse «lånerne» bruker i snitt nærmere tre minutter på selve aktiviteten lån/levering, og i snitt 18 minutter på hele bibliotekbesøket. Hele 71 prosent bruker *under* 16 minutter på bibliotekbesøket; 15 prosent bruker mellom 16 og 30 minutter; mens kun 14 prosent av «lånerne» er på biblioteket *lenger* enn 30 minutter.

Blant de som er på biblioteket i forbindelse med *andre* tjenester og aktiviteter enn lån, er det mer vanlig med lengre besøk. Over halvparten av «ikke-lånerne» er på biblioteket lenger enn en halvtime; 20 prosent også lenger enn to timer. Gjennomsnittlig besøkslengde på biblioteket blant de som *ikke* låner eller leverer, er 74 minutter, med andre ord nesten en time lenger enn «lånerne».

57 prosent av «lånerne» er på biblioteket *kun* i forbindelse med lån og/eller levering av materiell, samt eventuelt hyllekikking. De benytter altså ingen andre tjenester eller gjør andre aktiviteter i løpet av besøket. Brukergruppen som kun gjør lånerelaterte aktiviteter, er kort tid på biblioteket (i underkant av 10 minutter i snitt). 43 prosent av lånerne benytter også andre tjenester eller gjør aktiviteter som ikke omhandler lån eller levering i løpet av besøket. Disse bruker noe lenger tid på biblioteket (litt over en halvtime i snitt).

Hva gjør «lånerne» utover lån eller levering?

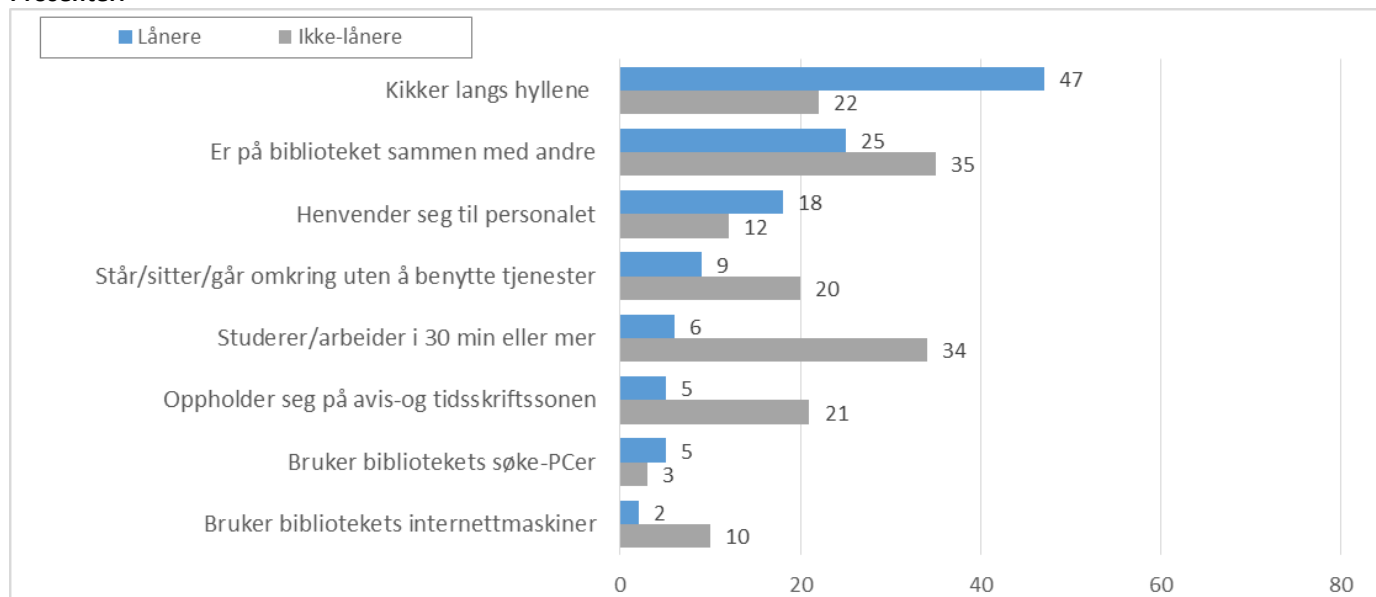
I tillegg til å låne, finner vi at denne brukergruppen også gjør andre ting som henger naturlig sammen med lån, slik som å kikke langs hyllene eller på utstilt materiale (47 prosent) og henvende seg til personalet (18 prosent). Utover disse aktivitetene finner vi at en del studerer eller arbeider på biblioteket i 30 minutter eller mer (6 prosent), samt benytter seg av sonen for aviser og tidsskrift (5 prosent). En del av lånerne bruker også bibliotekenes PCer beregnet til søk i mediedatabasen (5 prosent), mens to prosent benytter internettmaskinene når de er på biblioteket.

En fjerdedel av lånerne er «sosiale» på biblioteket, enten ved at de kommer sammen med noen, møter kjente der, eller at de gjør ulike aktiviteter flere sammen. Videre er det ni prosent av lånerne som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester deler av besøket.

Figur 18 viser noen sentrale forskjeller mellom lånerne³⁸ og ikke-lånerne i bruk av tjenester på biblioteket. Vi ser at brukere som låner, i større grad enn de som ikke låner, gjør aktiviteter som å kikke langs hyllene og henvende seg til personalet, samt benytte bibliotekets PCer beregnet til søk i mediedatabasen. Dette er altså aktiviteter som ofte henger sammen med det å låne materiell. «Ikke-lånerne» benytter på sin side i større grad biblioteket som et sted for sosialt samvær, for å studere/arbeide, og for å bruke internett. Vi finner også flere avis- og tidsskriftbrukere blant de som ikke låner eller leverer. Ikke-lånerne sitter, står eller går i større grad rundt på biblioteket uten å benytte tjenester hele eller deler av besøket.

³⁸ «Lånerne» vil si samtlige bibliotekbrukere som låner og/eller leverer materiell, både de som *kun* låner eller leverer, og de som også gjør andre ting mens de er på biblioteket i tillegg til å låne eller levere.

Figur 18: Aktiviteter på hovedbiblioteket. Brutt ned på de som låner/leverer, og de som ikke låner/leverer. Prosent.

Hvem er «lånerne»?

Ser vi på hvem disse lånerne og ikke-lånerne er, finner vi at:

- Det er flere kvinner blant lånerne enn blant ikke-lånerne (66 mot 52 prosent).
- Lånerne har en eldre aldersprofil enn de som *ikke* låner eller leverer. En tredjedel av lånerne er 30 år eller yngre, mot nesten halvparten av ikke-lånerne. Lånerne er i større grad enn ikke-lånerne i alderen 31-60 år.
- Brukere med ikke-vestlig språkbakgrunn er sterkest representert blant de som *ikke* låner eller leverer (20 mot 10 prosent), mens en høyere andel av lånerne enn av ikke-lånerne snakker kun norsk hjemme (80 mot 69 prosent).
- Det er en lavere andel storbrukere blant «lånerne» sammenlignet med de som *ikke* låner eller leverer (43 mot 55 prosent).

De sosiale bibliotekbrukerne

Tidsbruk blant de som er sammen med andre på biblioteket

31 prosent av bibliotekbrukerne er såkalte «sosiale brukere». Det vil si at de enten kommer sammen med andre, benytter tjenester sammen med andre eller møter kjente på biblioteket. Som vi før har sett, ankommer 21 prosent av de besøkende hovedbiblioteket sammen med noen. Videre benytter 16 prosent tjenester flere sammen, mens ni prosent av brukerne møter kjente på biblioteket.

Gruppen som er sammen med andre, er i snitt 56 minutter på biblioteket. Dette er noe lengre enn gruppen som *ikke* er sammen med andre på biblioteket, hvor gjennomsnittlig besøkslengde er 49 minutter. De «sosiale» bibliotekbrukerne er videre en brukergruppe som i stor grad overlapper med andre brukergrupper.

Hva gjør de sosiale brukerne når de er på biblioteket?

De vanligste aktivitetene blant de sosiale brukerne er å låne eller levere materiell (34 prosent), samt kikke langs hyllene eller på utstilt materiale (33 prosent). Videre er det 21 prosent som studerer eller

arbeider i 30 minutter eller mer, og 13 prosent henvender seg til personalet. Fem prosent av de «sosiale» brukerne benytter bibliotekets internettmaskiner.

Blant de sosiale brukerne finner vi også en forholdsvis stor andel som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester hele eller deler av besøket (23 prosent). Til sammenligning gjelder dette kun 12 prosent av de som er *alene* på biblioteket.

Hvem er på biblioteket sammen med andre?

- Det er en høyere kvinneandel blant de sosiale brukerne enn blant de som er på biblioteket *alene* (62 mot 56 prosent).
- De sosiale brukerne har en lavere gjennomsnittsalder enn de som er på biblioteket *alene*. 28 prosent av de som ankommer biblioteket sammen med andre, møter kjente eller benytter tjenester flere sammen, er 18 år eller yngre, mot seks prosent av de som er på biblioteket *alene*. Blant de som benytter biblioteket *alene*, er en høyere andel 46 år eller eldre enn blant de «sosiale» brukerne (40 mot 19 prosent).
- Det er en høyere andel med ikke-vestlig språkbakgrunn blant de sosiale brukerne (20 prosent) sammenlignet med de som benytter biblioteket *alene* (14 prosent). Samtidig er det flere som kun snakker norsk hjemme, blant de som er på biblioteket *alene* (76 prosent), sammenlignet med «de sosiale» brukerne (69 prosent).
- «De sosiale» brukerne har en lavere andel storbrukere (42 prosent) enn gruppen som er på biblioteket *alene* (53 prosent).

Biblioteket som studie- og arbeidsplass

Tidsbruk blant de som studerer/arbeiderer på biblioteket, og de som ikke studerer/arbeider

22 prosent av de besøkende på hovedbibliotekene benytter biblioteket som et sted for å studere eller arbeide i 30 minutter eller mer. De omtales i dette kapittelet som «studentene», med forehold om at brukergruppen omfatter mer enn de som studerer. I snitt er denne brukergruppen på biblioteket i to og en halv time (149 min). 46 prosent av «studentene», er på biblioteket i over to timer, mens 17 prosent er der i over fire timer. Til sammenligning varer et gjennomsnittlig besøk for de som *ikke* studerer eller arbeider, i 23 minutter.

Hva gjør de som studerer/arbeider på biblioteket, utover denne aktiviteten?

Utover det å studere/arbeide, bruker denne gruppen tid på å kikke langs hyllene på bøker og annet utstilt materiale (20 prosent). En del bruker også noe av tiden til å sitte, stå eller gå omkring uten å benytte tjenester (11 prosent). Videre finner vi at elleve prosent av «studentene» låner eller leverer materiale, sju prosent henvender seg til personalet, og to prosent benytter internettmaskinene.

«Studentene» er en forholdsvis sosial brukergruppe. 29 prosent er på biblioteket sammen med andre, enten at de ankommer med andre, møter kjente, eller benytter tjenester med andre. De som studerer eller arbeider sammen med andre, bruker i snitt noe lengre tid på biblioteket enn de som gjør dette *alene* (170 minutter mot 144 minutter).

Hvem studerer/arbeider på biblioteket?

- Kjønnssammensetningen blant «studentene» er forholdsvis lik den blant de som *ikke* studerer eller arbeider. Andelen menn er imidlertid litt høyere blant «studentene» sammenlignet med øvrige brukere (46 mot 41 prosent).

- Nesten halvparten av studentene er i alderen 19-30 år, mens dette kun gjelder om lag en fjerdedel av de som ikke studerer eller arbeider på biblioteket.
- Fem prosentpoeng flere av «studentene» enn øvrige brukere har en annen språkbakgrunn enn norsk (30 mot 25 prosent).
- Storbrukerne utgjør hele 65 prosent av «studentene». Dette gjelder kun 45 prosent av øvrige brukere.

Avis- og tidsskriftbrukerne

Tidsbruk blant avis- og tidsskriftbrukerne

14 prosent av de besøkende er det vi kaller «avis- og tidsskriftbrukere». Dette innebærer at de har oppholdt seg i *sonen* for aviser og tidsskrift. Hva de faktisk *gjør* i denne sonen, eller hvorvidt de leser avis/tidsskrift i andre soner, er altså ikke tatt med i denne beregningen³⁹. I snitt oppholder avis- og tidsskriftbrukerne seg 36 minutter i denne sonen, mens de gjennomsnittlig besøker biblioteket i 50 minutter. Med andre ord bruker de også ofte tid på andre aktiviteter i forbindelse med sitt bibliotekbesøk.

Hva gjør avis- og tidsskriftbrukerne?

Blant avis og tidsskriftbrukerne er det forholdvis vanlig å studere eller arbeide⁴⁰ (36 prosent). Én av fire er også «sosiale brukere», altså de ankommer biblioteket sammen med andre, møter kjente eller gjør aktiviteter flere sammen. Mange «avis og tidsskriftbrukere» utfører også tradisjonelle bibliotekaktiviteter. 23 prosent kikker langs hyllene eller på utstilt materiale, og 15 prosent låner eller leverer. Fire prosent bruker bibliotekets internettmaskiner. 16 prosent sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester hele eller deler av besøket.

Tid brukt på soner og tid brukt på aktiviteter er imidlertid ikke gjensidig utelukkende og vil derfor overlappe i stor grad. For eksempel er det sannsynlig at denne brukergruppen bruker tid på å kikke langs hyllene, studere/arbeide eller være sosial, *mens* de er på avis-/tidsskriftsonen.

Hvem er avis- og tidsskriftbrukerne?

- Avis- og tidsskriftbrukerne består av 58 prosent menn og 42 prosent kvinner. Andelen menn er altså betydelig høyere i denne gruppen enn det som ellers er vanlig på biblioteket.
- Avis- og tidsskriftbrukerne er gjennomgående eldre enn de som ikke benytter denne sonen. Omtrent seks av ti er eldre enn 45 år, sammenlignet med tre av ti av de øvrige brukerne.
- 22 prosent av avis- og tidsskriftbrukerne har en annen språkbakgrunn enn norsk, sammenlignet med 27 prosent av øvrige brukere. Andelen brukere som snakker ikke-vestlige språk hjemme, er fire prosentpoeng lavere blant avis- og tidsskriftbrukerne enn blant de som ikke oppholder seg på denne sonen.

³⁹ Her må det poengteres at det ikke er snakk om avis- og tidsskriftbrukere slik disse ble definert ved forrige undersøkelse. I 2007 var det hvorvidt brukerne kikket langs hyllene i denne sonen, og om de leste aviser/tidsskrift, som var avgjørende. I forlengelsen av dette vil det derfor heller ikke være grunnlag for å sammenligne brukerprofilen, og tilhørende bruksmønster og brukersammensetning, over tid.

⁴⁰ Omfatter de som studerer eller arbeider i 30 minutter eller mer.

- 63 prosent av avis- og tidsskriftbrukerne er storbrukere av biblioteket. Dette gjelder kun 48 prosent av de som *ikke* oppholder seg i sonen for aviser og tidsskrift.

Internettbrukerne

Tidsbruk på biblioteket blant internettbrukerne

Kun litt over seks prosent av bibliotekbrukerne benytter internettmaskinene på biblioteket, og de aller fleste benytter denne tjenesten alene (5 prosent). Vi har ikke inkludert de som bruker *egen* PC på biblioteket i denne brukergruppen, da vi ikke med sikkerhet kan vite om de bruker PCen til jobbing eller internett, eller begge deler. Heller ikke de som benytter seg av bibliotekets PCer beregnet til søk i mediebasen, er inkludert i gruppen «internettbrukere». Mens tolv prosent sitter og leser, skriver eller jobber med egne PCer på biblioteket, er det fire prosent som benytter seg av bibliotekets søke-PCer.

Internettbrukerne bruker i snitt ca. 50 minutter på et bibliotekbesøk, mens gjennomsnittlig tid på selve internettbruken er 38 minutter. De gjør altså ofte flere ting på biblioteket i tillegg til å benytte bibliotekets internettmaskiner.

Hva gjør de som bruker bibliotekets internettmaskiner, utover denne aktiviteten?

De som bruker bibliotekets internettmaskiner, består i liten grad av «lånerer», da kun elleve prosent låner eller leverer materiell mens de er på biblioteket. 21 prosent henvender seg til personalet, og ti prosent bruker tid på å kikke langs hyllene.

En av fire er «sosiale brukere», som betyr at de kommer sammen med andre, benytter tjenester flere sammen eller møter kjente. 15 prosent sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester i deler av besøket⁴¹, og åtte prosent studerer/arbeider 30 minutter eller mer.

Hvem er internettbrukerne?

Ser vi nærmere på hvem som bruker bibliotekets internettmaskiner, finner vi at:

- 30 prosent er kvinner, mens hele 70 prosent er menn. Denne overrepresentasjonen av menn finnes ikke blant øvrige brukere, hvorav kun 40 prosent er menn.
- To av tre av de som bruker bibliotekets internettmaskiner, er mellom 19 og 45 år. Dette gjelder rundt halvparten av de som ikke benytter internettmaskiner.
- Over halvparten av de som bruker bibliotekets internettmaskiner, har en annen språkbakgrunn en norsk. 35 prosent av internettbrukerne har ikke-vestlig språkbakgrunn, og 18 prosent snakker andre vestlige språk enn norsk hjemme. Tilsvarende andeler blant de som *ikke* bruker bibliotekets internettmaskiner, er 14 og ti prosent.
- 65 prosent av «internettbrukerne» er storbrukere, mot 49 prosent av de som ikke benytter bibliotekets internettmaskiner.

Arrangementsdeltakerne

Tidsbruk blant deltakerne på arrangement og opplæring

⁴¹ Denne relativt store andelen kan ha sammenheng med at det til tider er kø på biblioteket for å benytte internettmaskiner.

I denne undersøkelsen har vi også valgt å inkludere brukergruppen som deltar på en eller annen form for arrangement eller opplæring på biblioteket. Disse aktivitetene ble registrert i 2007, uten å bli analysert som en egen brukergruppe. Gruppen «arrangementsdeltakere» er svært liten og utgjør kun litt over tre prosent av det totale antallet bibliotekbrukere, hvorav omlag to og en halv prosent deltar på arrangement, mens kun en halv prosent tar del i klassebesøk, omvisning eller annen opplæring. Arrangementsdeltakerne er riktignok ikke mange, men de utgjør en gruppe som bruker relativt lang tid på biblioteket. Et gjennomsnittlig besøk blant disse brukerne varer nesten to timer (115 minutter).

Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at andelen arrangementsdeltakere er underrepresentert i utvalget. Dette skyldes for det første at en del arrangementer foregår utenfor åpningstiden til bibliotekene. Arrangementsdeltakere som kommer utenom den ordinære åpningstiden, men som fremdeles må kunne regnes som «bibliotekbrukere», blir altså ikke fanget opp av observasjonene. For det andre vil arrangementsdeltakerne bli en underrepresentert gruppe som resultat av at de ofte ankommer flere sammen i forbindelse med klassebesøk og lignende. Nesten fire av ti arrangementsdeltakere ankommer biblioteket sammen med noen, mot kun to av ti brukere som *ikke* deltar på arrangement eller opplæring. Fire prosent kommer i følge med en organisert gruppe, noe som kun gjelder én prosent av de øvrige brukerne. Så lenge kun den første personen som kommer inn på biblioteket, blir observert i slike tilfeller, vil andelen besøkende som deltok på arrangement/opplæring under observasjonstiden, i realiteten være høyere enn det som fremgår av observasjonene.

Hva gjør arrangementsdeltakerne utover å delta på arrangement/opplæring?

Kort oppsummert ser vi at arrangementsdeltakerne er en gruppe som i liten grad benytter andre aktiviteter når de er på biblioteket. Kun sju prosent låner eller leverer materiell, mens ni prosent henvender seg til personalet. 13 prosent bruker noe tid på å kikke langs hyllene. Det er imidlertid vanlig blant disse brukerne å være på biblioteket sammen med andre, hvilket er naturlig siden de i hovedsak er der for å delta på arrangement/opplæring. Nesten halvparten av arrangementsdeltakerne ankommer biblioteket sammen med noen, møter kjente eller gjør andre ting på biblioteket sammen med andre, utover å delta på arrangement. Ti prosent av denne brukergruppen bruker dessuten deler av tiden på biblioteket uten å benytte noen tjenester eller gjøre noen spesiell aktivitet.

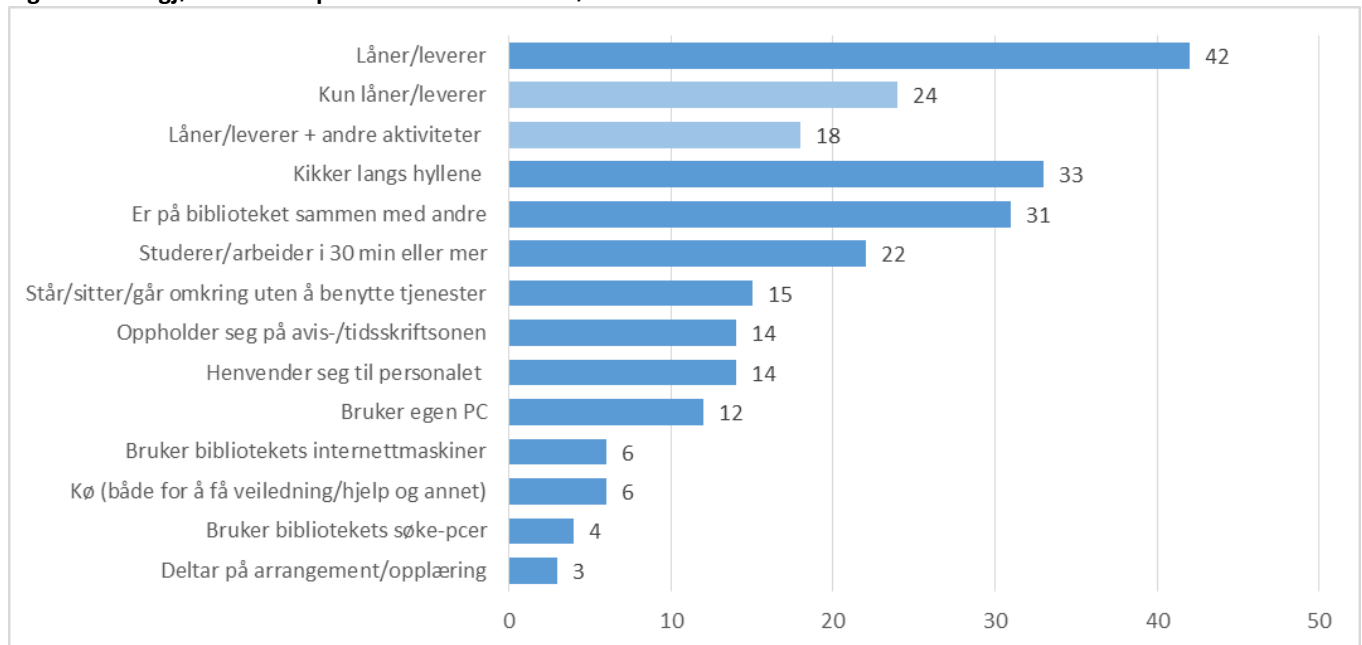
Hvem deltar på arrangementer og opplæring på biblioteket?

- Det er et klart flertall av kvinner (72 prosent) blant arrangementsdeltakerne. Kvinneandelen blant brukerne som ikke deltar på arrangement, er til sammenligning 57 prosent.
- Hovedvekten av arrangementsdeltakerne er mellom 31 og 45 år, tilsvarende bibliotekbrukerne generelt. Samtidig er det en liten overvekt av yngre og eldre personer blant arrangementsdeltakerne sammenlignet med resten av brukerne. Elleve prosent av arrangementsbrukerne er yngre enn 15 år, mot seks prosent av de som *ikke* er arrangementsdeltakere. Videre er 24 prosent av de som deltar på arrangement eller opplæring, eldre enn 60 år, mot 17 prosent av de som ikke deltar på dette.
- Sammensetningen av arrangementsdeltakerne med tanke på språkbakgrunn skiller seg forholdsvis lite fra det som ellers er vanlig på biblioteket. Vi kan imidlertid merke oss en liten overvekt av personer kun snakker norsk hjemme, sammenlignet med øvrige brukere av biblioteket (4 prosentpoeng flere).

- Mens vi blant brukerne generelt har en 50-50-fordeling mellom storbrukere og ikke-storbrukere, er det blant arrangementsdeltakerne en litt større andel storbrukere (55 prosent).

Nøkkeltall

Figur 19: Hva gjør brukerne på hovedbiblioteket? Nøkkeltall. Prosent.

Figur 19 viser en oversikt over de mest sentrale aktivitetene på hovedbibliotekene. Det å låne eller levere (42 prosent), samt å orientere seg langs hyllene og i ulike typer medier som er utstilt (33 prosent), er de aktivitetene som blir utført av flest brukere.

Det å kikke langs hyllene på bøker og annet utstilt materiell, er en aktivitet som ofte er knyttet til andre aktiviteter. 60 prosent av de som kikker langs hyllene, låner og eller leverer også materiell. Videre er det blant «hyllekikkerne» meget utbredt å være på biblioteket sammen med andre. 31 prosent ankommer biblioteket sammen med noen, møter kjente, eller bedriver aktiviteter flere sammen. 14 prosent studerer og arbeider mer enn 30 minutter, mens ti prosent av hyllekikkerne oppholder seg i avis- og tidsskriftsonen og betegnes dermed også som «avis- og tidsskriftbrukere». En relativt høy andel hyllekikkere (16 prosent) bruker også noe av tiden på å sitte, stå eller gå omkring uten å benytte tjenester eller gjøre noen spesielle aktiviteter.

Figuren illustrerer også den sosiale dimensjonen ved bibliotekbruken, da nærmere en tredjedel er på biblioteket sammen med andre. Som vi har sett, er brukerne gjerne sammen med andre i forbindelse med bruk av diverse tjenester og aktiviteter på biblioteket, som å studere eller arbeide, låne, kikke langs hyllene eller bare oppholde seg på biblioteket uten å gjøre noe spesielt.

Videre ser vi at over en femtedel bruker biblioteket som et sted for å studere eller arbeide. Forholdvis mange av disse er på biblioteket sammen med andre, og kombinerer det å studere eller jobbe med å kikke langs hyllene, låne eller levere materiale og sitte, stå eller gå omkring uten å benytte tjenester.

Et nøkkeltall som er verdt å merke seg, er at hele 15 prosent oppholder seg på biblioteket uten å benytte seg av noen tjenester *hele eller deler av tiden*. Dette er først og fremst en svært sosial brukergruppe, da hele 46 prosent ankommer biblioteket sammen med noen, møter kjente eller oppholder seg der sammen med andre. I tillegg er det forholdvis mange i denne brukergruppen som kikker langs hyllene (34 prosent), låner/leverer materiale (23 prosent) eller studerer/arbeider i mer enn 30 minutter (16 prosent). Fem prosent av de besøkende oppholder seg på biblioteket uten å benytte noen tjenester *i det hele tatt* i løpet av besøket. Enkelte av disse brukerne møter kjente, kjøper drikke eller snacks fra automat eller spiser. Ellers sitter, står eller går de omkring uten å kikke på materiale eller benytte seg av bibliotekets tjenester.

14 prosent av bibliotekbrukerne oppholder seg i sonen for aviser og tidsskrift. En tilsvarende andel henvender seg til personalet av andre årsaker enn det som vedrører lån, levering eller lånekort. Selv om mange av bibliotektjenestene er automatisert, synes altså personalet fremdeles å være nokså viktig for brukerne.

12 prosent av brukerne benytter egne PCer på biblioteket, mens henholdsvis seks og fire prosent bruker bibliotekets internettmaskiner og søke-PCer. Det er også seks prosent av de besøkende som oppgir å stå i kø i løpet av bibliotekbesøket, det være seg for å få veiledning eller hjelp, i forbindelse med lån eller levering, eller annet. Brukerne står i snitt to til tre minutter i kø, så køene avvikles forholdvis raskt. Til slutt ser vi at tre prosent deltar på arrangement eller opplæring av ulike slag.

Mer informasjon om enkeltaktiviteter finnes i vedlegget til rapporten.

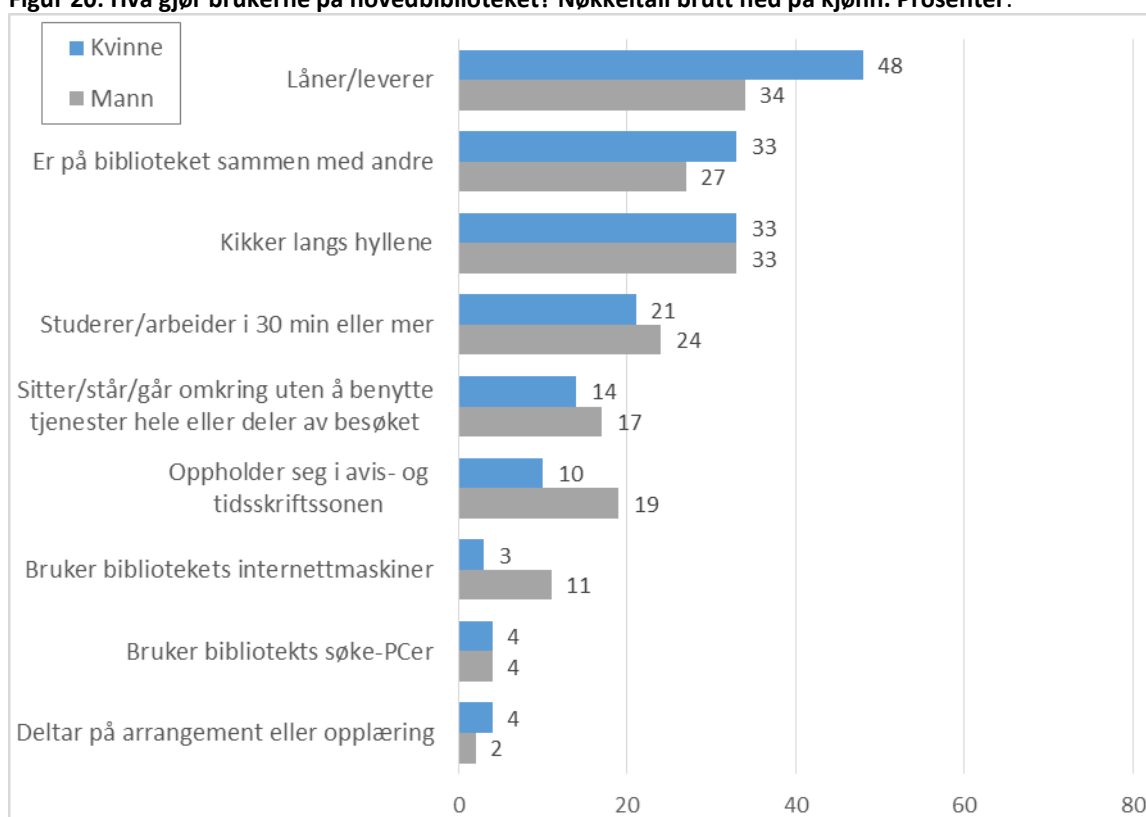
Brukergrupper

Forrige kapittel beskrev sammensetningen av de ulike *brukerprofilene* på hovedbiblioteket med tanke på kjønn, alder, språkbakgrunn og besøkshyppighet. Dette kapittelet summerer opp forskjeller innad i disse *brukergruppene*. Med andre ord skal vi se på i hvilken grad kvinner og menn benytter hovedbiblioteket på forskjellige måter, og hvordan de ulike aldersgruppene og språkgruppene skiller seg fra hverandre når det gjelder bibliotekbruk. Det blir også belyst hvorvidt «storbrukerne» bruker biblioteket annerledes enn de som ikke har vært på biblioteket i det siste.

Mer detaljert informasjon om hva brukergruppene gjør på biblioteket, finnes i vedlegget til rapporten.

Kjønn

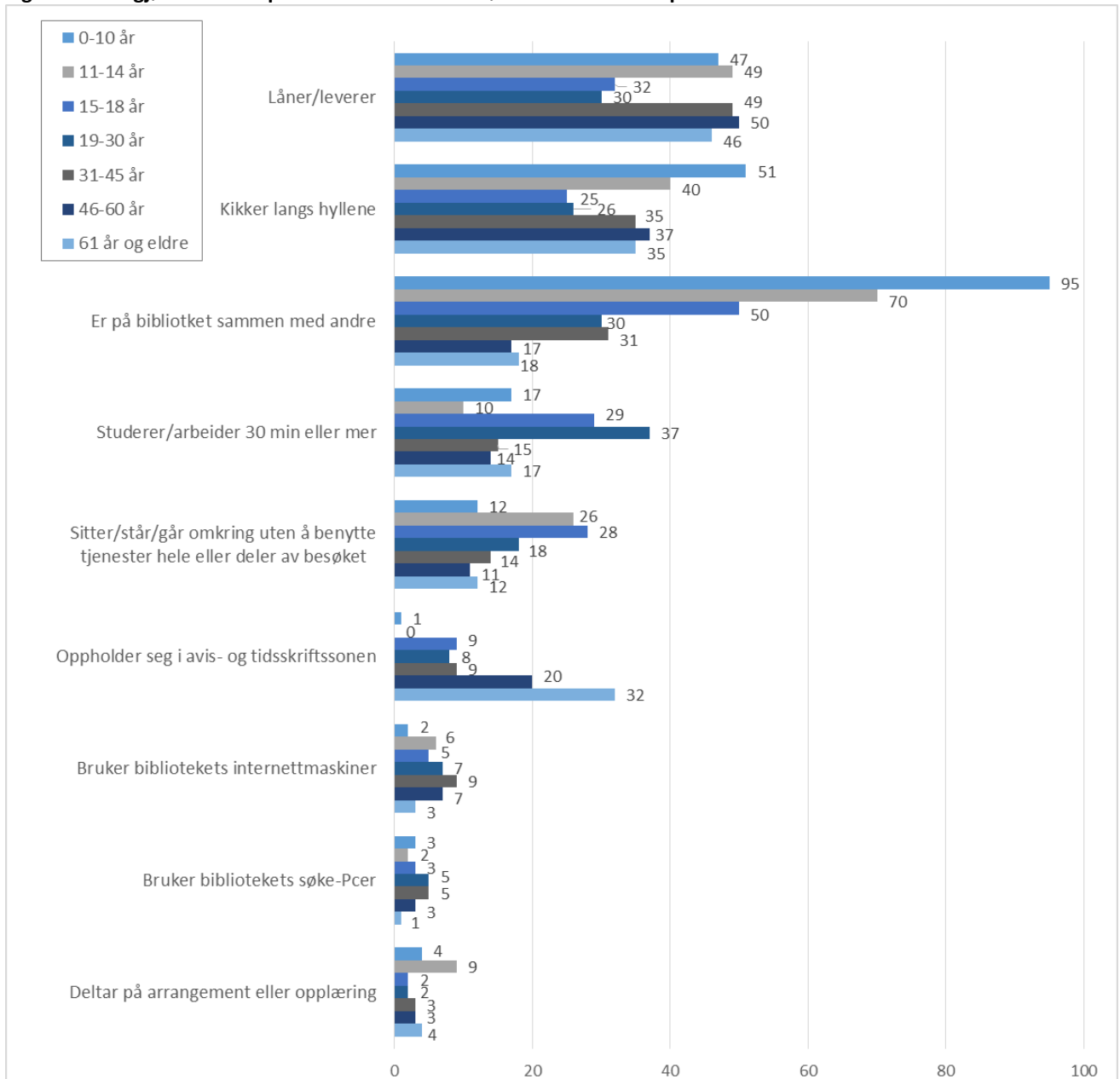
Figur 20: Hva gjør brukerne på hovedbiblioteket? Nøkkeltall brutt ned på kjønn. Prosent.

En høyere andel kvinner enn menn låner eller leverer (48 mot 34 prosent), samt er på biblioteket sammen med andre (33 mot 27 prosent). Videre er det mer vanlig blant menn enn kvinner å bruke bibliotekets internettmaskiner (11 mot 3 prosent) og å oppholde seg i sonen for aviser og tidsskrifter (19 mot 10 prosent). Når det gjelder øvrige aktiviteter, er kjønnsforskjellene forholdsvis små.

Aldersgrupper

Figur 21: Hva gjør brukerne på hovedbiblioteket? Nøkkeltall brutt ned på alder. Prosent.

Andelen som låner eller leverer materiell, er høyest blant de som er yngre enn 15 år og eldre enn 30 år (mellom 46 og 50 prosent). Brukere i alderen 15-30 år skiller seg ut ved at kun om lag en tredjedel låner eller leverer materiell når de er på biblioteket. Omtrent tilsvarende mønster gjelder for aktiviteten «hyllekikking», hvor differansene er enda større, og de yngste skiller seg mest ut. Halvparten av barna under elleve år kikker langs hyllene, mot bare en fjerdedel av de i alderen 15-30 år.

Barn og ungdom er de mest sosiale brukerne. Omtrent alle barn i alderen 0-10 år er på biblioteket sammen med andre. Dette gjelder syv av ti barn i alderen 11-14 år og halvparten av ungdommene i alderen 15-18 år. Det er også blant barn og ungdom i alderen 11-18 år vi finner de høyeste andelen som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester hele eller deler av besøket (mellom 26 og 28 prosent).

De litt eldre ungdommene og unge voksne skiller seg ut ved at mange studerer eller arbeider på biblioteket. Dette gjelder 29 prosent av brukerne i alderen 15-18 år og 37 prosent av brukerne i alderen 19-30 år.

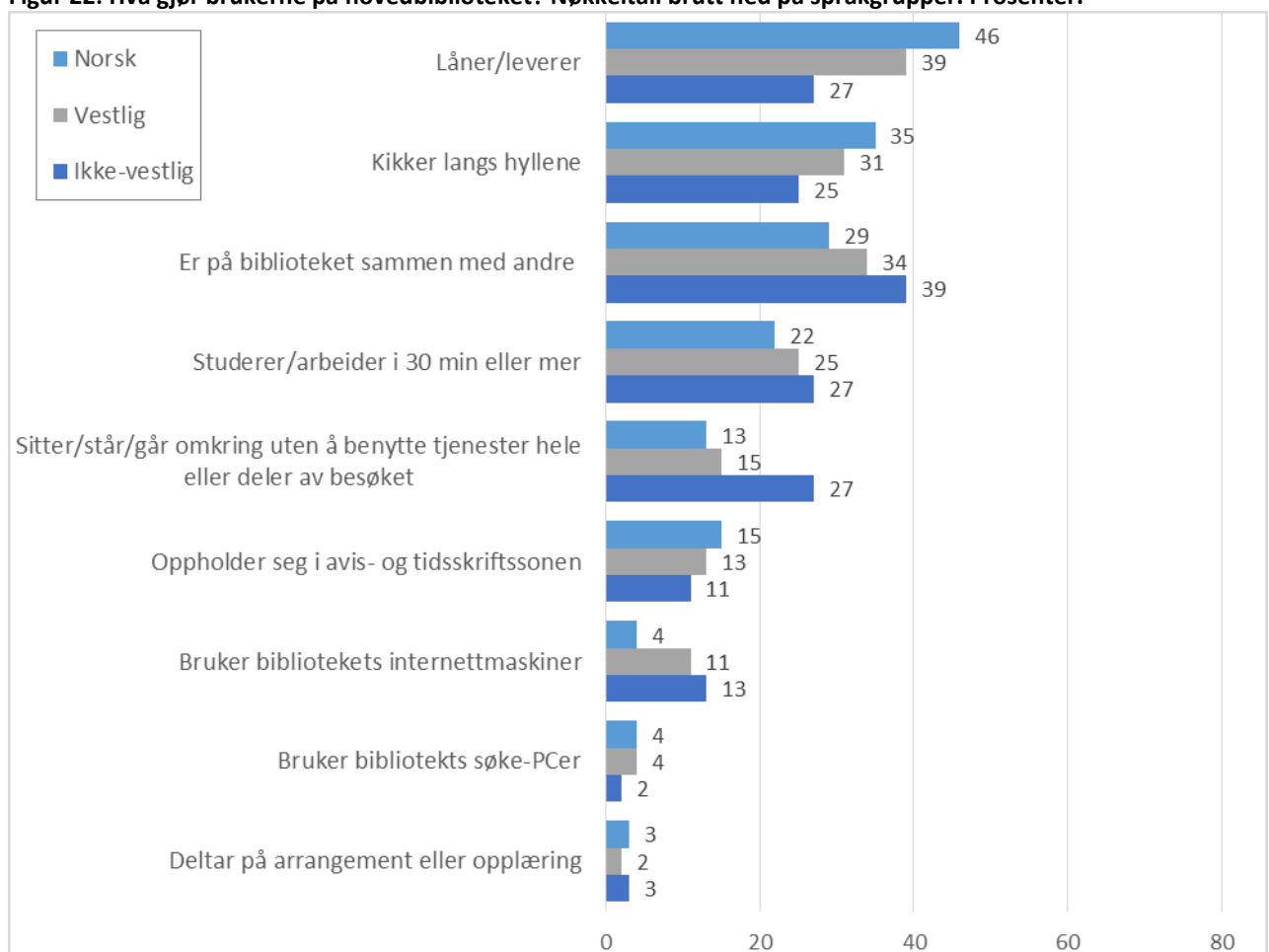
Andelen avis- og tidsskriftbrukere er høyest blant de eldste brukerne. Omtrent en tredjedel av de over 60 år oppholder seg i sonen for aviser og tidsskrifter.

Bibliotekets internettmaskiner brukes lite av de aller yngste og aller eldste. Størst andel som bruker disse PCene, finner vi blant de mellom 31 og 45 år (9 prosent). Det er også i denne gruppen, og blant de mellom 19 og 30 år, vi finner de høyeste andelen som bruker bibliotekets søke-PCer. Disse andelen er imidlertid jevnt over lave i alle aldersgrupper (mellom 1 og 5 prosent).

Brukerne mellom 11 og 14 år skiller seg ut som den gruppen som i størst grad deltar på arrangementer eller opplæring av ulike slag (9 prosent). Antakelig er det mange av disse som kommer til biblioteket ifølge med skoleklasser, da andelen som deltar på klassebesøk, omvisning eller opplæring, er relativt høy i denne aldersgruppen sammenlignet med de øvrige gruppene (4 mot en halv prosent).

Språkgrupper

Figur 22: Hva gjør brukerne på hovedbiblioteket? Nøkkeltall brutt ned på språkgrupper. Prosent.

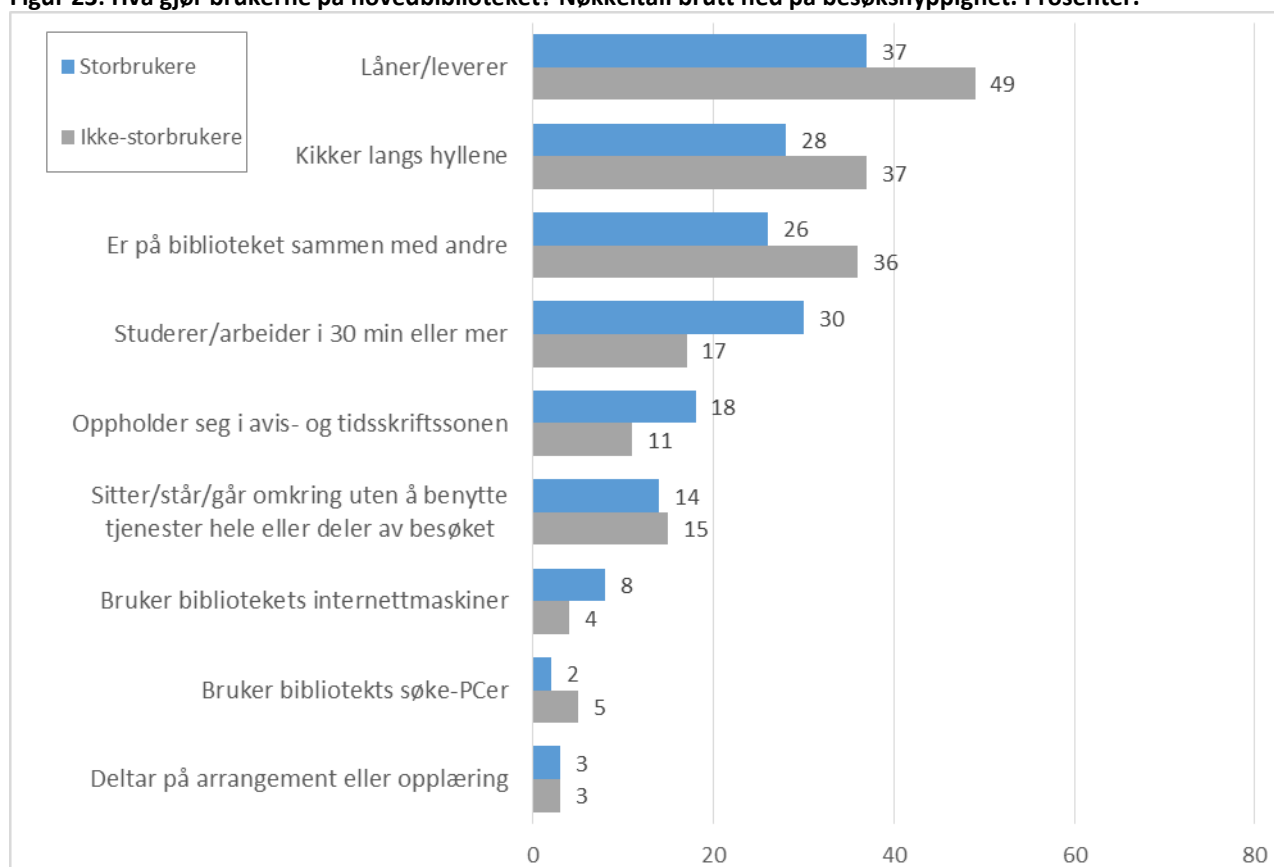
Figur 22 viser hvordan grupper med ulik språkbakgrunn bruker biblioteket. De største forskjellene er mellom brukere med ikke-vestlig språkbakgrunn og brukere som kun snakker norsk hjemme.

«Tradisjonell bibliotekbruk» som lån og levering (46 prosent), samt hyllekikking (35 prosent), er vanligst blant brukere som snakker kun norsk hjemme. Kun 25 prosent av brukerne med ikke-vestlig språkbakgrunn kikker langs hyllene, mens 27 prosent låner eller leverer materiell.

Brukerne med ikke-vestlig språkbakgrunn skiller seg fra de med norsk språkbakgrunn ved at høyere andeler er på biblioteket sammen med andre (39 mot 29 prosent), sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester (27 mot 13 prosent), studerer eller arbeider (27 mot 22 prosent), samt benytter internettmaskinene (13 mot 4 prosent). Det er forholdsvis små forskjeller på tvers av språkbakgrunn når det gjelder øvrige aktiviteter.

Besøkshyppighet

Figur 23: Hva gjør brukerne på hovedbiblioteket? Nøkkeltall brutt ned på besøkshyppighet. Prosent.

Storbrukerne⁴² av biblioteket skiller seg fra øvrige brukere ved at en høyere andel studerer eller arbeider (30 mot 17 prosent), samt oppholder seg i sonen for aviser og tidsskrift (18 mot 11 prosent). Det er også en litt høyere andel av storbrukerne som benytter bibliotekets internettmaskiner.

De som *ikke* er storbrukere av biblioteket, har et mer «tradisjonelt» bruksmønster sammenlignet med storbrukerne. En høyere andel låner eller leverer (49 mot 37 prosent) og kikker langs hyllene (37 mot 28 prosent). Ikke-storbrukerne er også mer sosiale på biblioteket. 36 prosent ankommer biblioteket sammen med andre, møter kjente eller gjør aktiviteter flere sammen, mot kun 26 prosent av storbrukerne.

⁴² Gruppen omfatter de som hadde sitt siste besøk på et folkebibliotek for en uke eller kortere tid siden.

Bruk av de ulike sonene

Vi har nå sett på ulike brukerprofiler, brukergrupper, samt på hva bibliotekbrukerne faktisk gjør på hovedbiblioteket. Vi vil her se på om det er forskjeller i brukersammensetningen ved de ulike sonene på hovedbiblioteket. I tabellvedlegget og i kapitlet om de seks hovedbibliotekene finnes mer detaljer om dette.

Bibliotek organiserer sine tjenester på ulikt vis, dels ut fra hva de har å tilby av medier og tjenester, og dels ut fra lokalenes utforming. Tilbudet kan etableres i form av en distinkt sone, eller ved å innpasse flere ulike tjenester innen samme sone. Ved de seks hovedbibliotekene i denne undersøkelsen er også organiseringen mer eller mindre ulik, noe man må ha i bakhodet når vi nå skal se på sonebruk ved hovedbibliotekene generelt.

Hvilke soner besøkes?

Ikke overaskende er det sonen for innlevering og utlån som er mest besøkt. Figur 24 viser at 41 prosent av brukerne har oppholdt seg her, og gjennomsnittlig besøkstid i sonen er tre minutter. Foruten sonen for lån og levering av materiell, er det vokssonen som har den høyeste andelen besøkende. Til sammen har 27 prosent besøkt vokssonen, hvorav 15 prosent har vært i den skjønnlitterære sonen, og 16 prosent har oppholdt seg i sonen for faglitteratur. Fra nå av vil vi behandle disse vokssonene under ett. I snitt oppholder brukerne seg en halvtime i vokssonen.

Andelen besøkende i sonen for aviser og tidsskrift er 14 prosent. Som tidligere nevnt, oppholder brukerne seg 36 minutter i snitt her. Smakebitsonen har også en besøksandel på 14 prosent⁴³, og gjennomsnittlig tid brukt i sonen, er 13 minutter. Like bak følger barnesonen, hvor besøksandelen er 12 prosent. Tendensen er noe kortere besøkstid her enn i vokssonen, da snitttiden i barnesonen er 24 minutter.

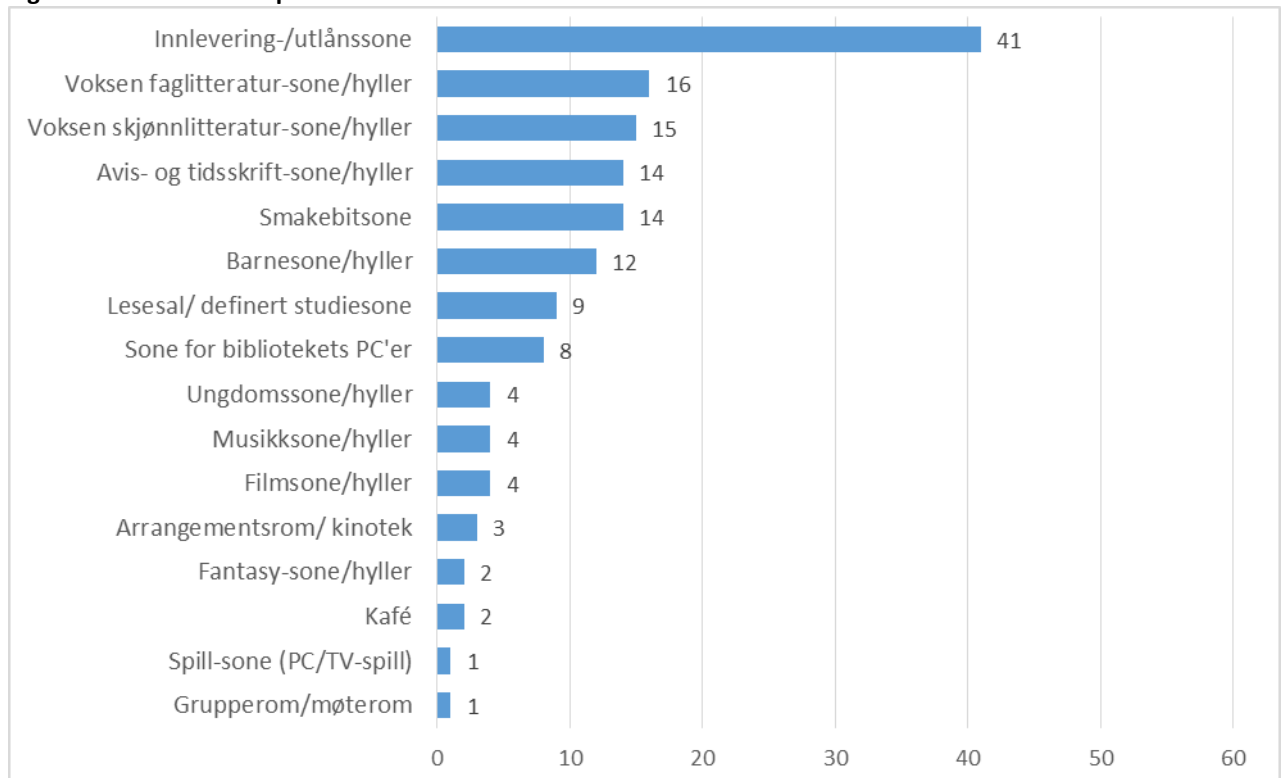
Deretter følger lesesalene og de definerte studiesonene, hvor litt over ni prosent av brukerne har oppholdt seg. Gjennomsnittlig tid brukt i studiesonen er svært høy, nærmere tre timer.

Åtte prosent oppholder seg i sonen for bibliotekets PCer, hvor de i snitt er litt over en halvtime. Andelene besøkende som er i musikksonen, filmsonen eller ungdomssonen, ligger alle på ca. fire prosent. Snitttiden er derimot noe ulik: De besøkende i filmsonen er der 15 minutter i snitt, i musikksonen varer et gjennomsnittlig besøk ca. 26 minutter, mens besøkstid i ungdomssonen er 45 minutter.

Tre prosent av de registrerte brukerne har oppholdt seg i arrangementsrom, hvilket samsvarer med at tre prosent er såkalte «arrangementsdeltakere». Tid brukt i denne sonen er 78 minutter i snitt. Mange av bibliotekbrukerne har naturlig nok oppholdt seg i inngangs-/utgangssonen, ved informasjonsskranker, i trapper og på toalett, men ellers er besøksandelene i resterende soner svært lave.

⁴³ Når hovedbiblioteket i Oslo, som ikke har noen definert smakebitsone, tas ut.

Figur 24: Brukerandeler på ulike soner. Prosent.

Fire av ti brukere er innom *flere* soner i løpet av et bibliotekbesøk⁴⁴. Vi finner blant annet at 45 prosent av de som besøker musikksonen, også besøker voksenalsonen. Videre er 20 prosent av de besøkende i sonen for musikk, også innom filmsonen. 19 prosent av de som er innom lesesalene, er også i voksenalsonen, mens en relativt høy andel av de besøkende i avis- og tidsskriftsonen, besøker voksenalsonen i tillegg (16 prosent). Også blant de som besøker barnesonen og PC-sonen, er det vanlig å besøke voksenalsonen. Generelt gjelder det at besøk i ulike soner, ofte kombineres med besøk i sonen for utlån/levering av materiell.

Det er ikke registrert hva brukerne foretar seg i de ulike sonene, men vi vil derimot kunne si noe om *hvem* som besøker hvilke soner.

Brukersammensetning i sonene

Kvinner utgjør rundt 60 prosent av de besøkende i både smakebitssonen, studiesonen og voksenalsonen. Ved barnesonen og ungdomssonen er kvinnene i enda større flertall, hvor de utgjør henholdsvis 66 og 70 prosent av brukerne.

Menn er i større grad enn kvinner å finne i PC-sonen, fantasysonen, avis- og tidsskriftsonen og musikksonen, hvor de utgjør ca. 60 prosent av de besøkende. I tillegg utgjør menn en langt høyere andel av de besøkende i spillsonen (81 prosent) enn det kvinner gjør (19 prosent). Andelen besøkende på kafeer tilknyttet bibliotekene er i seg selv svært liten (kun litt over to prosent), men blant disse finner vi klart flest kvinner (66 prosent).

Alderssammensetningen viser at sonen for aviser og tidsskrift har brukerne med høyest gjennomsnittsalder. Fire av ti brukere i denne sonen er eldre enn 60 år, og litt over seks av ti er eldre enn 45 år. Til sammenligning er kun to av ti brukere i voksenalsonen eldre enn 60 år.

⁴⁴ Her er ikke inngangs-/utgangsområde, trappearealer eller toaletter inkludert.

I voksenalderen (55 prosent), musikksonen (56 prosent), filmsonen (63 prosent) og PC-sonen (68 prosent) er hovedvekten av brukerne mellom 19 og 45 år.

Lesesalene og definerte studiesoner skiller seg fra øvrige soner ved å ha en høy andel brukere i alderen 19-30 år (61 prosent). Denne aldersgruppen er også godt representert i ungdomssonen, hvorav en tredjedel er 19-30 år.

I barnesonen er omtrent én av tre brukere i alderen 31-45 år, mens én av fire er i alderen 0-10 år.

Spillsonen skiller seg fra øvrige soner ved at litt over halvparten av brukerne er i alderen 11-18 år.⁴⁵

Smakebitsonen har en forholdsvis jevn sammensetning av brukere i alderskategoriene fra 19 år og oppover. Forholdsvis få (12 prosent) er yngre enn 19 år, noe som er en gjenganger ved mange av sonene, og skyldes at de yngste utgjør en liten andel av utvalget totalt.

Når det gjelder språk, er det sonene for spill (55 prosent) og PC (32 prosent), samt ungdomssonen (24 prosent), som har de høyeste brukerandelene med ikke-vestlig språkbakgrunn. De høyeste andelene brukere med annen vestlig språkbakgrunn enn norsk finner vi på fantasysonen (20 prosent), filmsonen (17 prosent) og PC-sonen (16 prosent).

Fordelingen mellom storbrukere og ikke-storbrukere er svært jevn på de fleste soner. Storbrukerne er imidlertid i større grad på PC-sonen, spillsonen og lesesalene, hvor de utgjør henholdsvis 62, 65 og 67 prosent av brukerne. Som nevnt i gjennomgangen av avis- og tidsskriftbrukerne, er det også på avis- og tidsskriftsonen en høyere andel storbrukere (63 prosent) enn ikke-storbrukere (37 prosent). De som er sjeldnere på biblioteket, utgjør på sin side en høyere andel av de besøkende på både fantasysonen (60 prosent), og sonen for barn (70 prosent). I tillegg finner vi en høyere andel ikke-storbrukere enn storbrukere på kafeene tilknyttet bibliotekene (63 mot 37 prosent).

Forskjeller mellom brukergrupper i bruk av soner

Til nå har vi sett på hvordan sonene er sammensatt med tanke på ulike brukergrupper. En svakhet ved dette er at brukergrupper som er i betydelig flertall eller mindretall ved biblioteket generelt, også ofte blir i flertall eller mindretall ved de ulike sonene. For å få et bilde av *forskjellene mellom* de ulike brukergruppene, skal vi se nærmere på hvilke soner som blir mest og minst brukt av brukere med forskjellig kjønn, alder, språkbakgrunn og besøkshyppighet.

En høyere andel menn enn kvinner oppholder seg i sonen for avis og tidsskrifter (19 mot 10 prosent) og i PC-sonen (12 mot 5 prosent). Ellers er det forholdsvis små kjønnsforskjeller, men litt flere kvinner enn menn er i smakebitsonen og barnesonen.

Sammenligningen av brukere i ulike aldersgrupper viser at barna i alderen 0-10 år i størst grad er i barnesonen (82 prosent). Litt eldre barn (11-14 år) oppholder seg for det meste i barnesonen (37 prosent) eller ungdomssonen (16 prosent). Unge voksne (19-30 år) er først og fremst i voksenalderen (31 prosent) eller på lesesal/definert studiesone (20 prosent), mens de eldste brukerne oppholder seg i størst grad i sonen for aviser og tidsskrift (32 prosent) eller i voksenalderen (31 prosent).

En høyere andel av brukerne med ikke-vestlig enn norsk språkbakgrunn har besøkt PC-sonen (16 mot 5 prosent), mens en lavere andel har besøkt smakebitsonen (7 mot 16 prosent). Ellers er det forholdsvis små forskjeller etter språkbakgrunn, og blant alle språkgruppene er høyest andel besøkende i voksenalderen.

⁴⁵ Kun 20 personer har vært på spillsonen, og det lave utvalget gir stor statistisk usikkerhet.

Sammenligningen mellom storbrukerne av biblioteket og øvrige viser at en høyere andel storbrukere er på lesesal eller definert studiesone (13 mot 6 prosent), i sonen for aviser og tidsskrift (18 mot 11 prosent), mens en lavere andel er i barnesonen (7 mot 16 prosent).

Hovedbibliotekene – likheter og forskjeller mellom byene

Hovedbibliotekene som er med i undersøkelsen er til dels forskjellige, både med tanke på utforming, tjenester og beliggenhet. Noen har et nett av store filialer (Oslo og Bergen), andre har det ikke (Stavanger, Kristiansand og Tromsø), mens Trondheim er midt imellom. Dette innvirker på tilbudene og dermed også på brukergruppene.

Bruksmønster ved de ulike hovedbibliotekene

Det er relativt store forskjeller mellom hovedbibliotekene med tanke på hvor lenge besøkene varer. Et gjennomsnittsbesøk varer kortest tid på hovedbiblioteket i Kristiansand (32 minutter). Lengst gjennomsnittlig besøkstid har hovedbibliotekene i Tromsø (70 minutter) og Trondheim (56 minutter). Dette kan ses i sammenheng med at det er hovedbibliotekene i nettopp disse to byene som har de høyeste brukerandelene som studerer eller arbeider på biblioteket. Som vi tidligere har sett, er dette en brukergruppe som ofte har lange bibliotekbesøk. Besøkstiden ved øvrige bibliotek er forholdsvis lik og plasserer seg omtrent midt mellom Kristiansand og Tromsø. Et bibliotekbesøk i Bergen, Stavanger og Oslo varer i snitt i henholdsvis 46, 48 og 49 minutter. Utformingen av bibliotekene, med tanke på trapper, gjennomgangsarealer og plassering av materiell, kan også ha en innvirkning på besøkslengde.

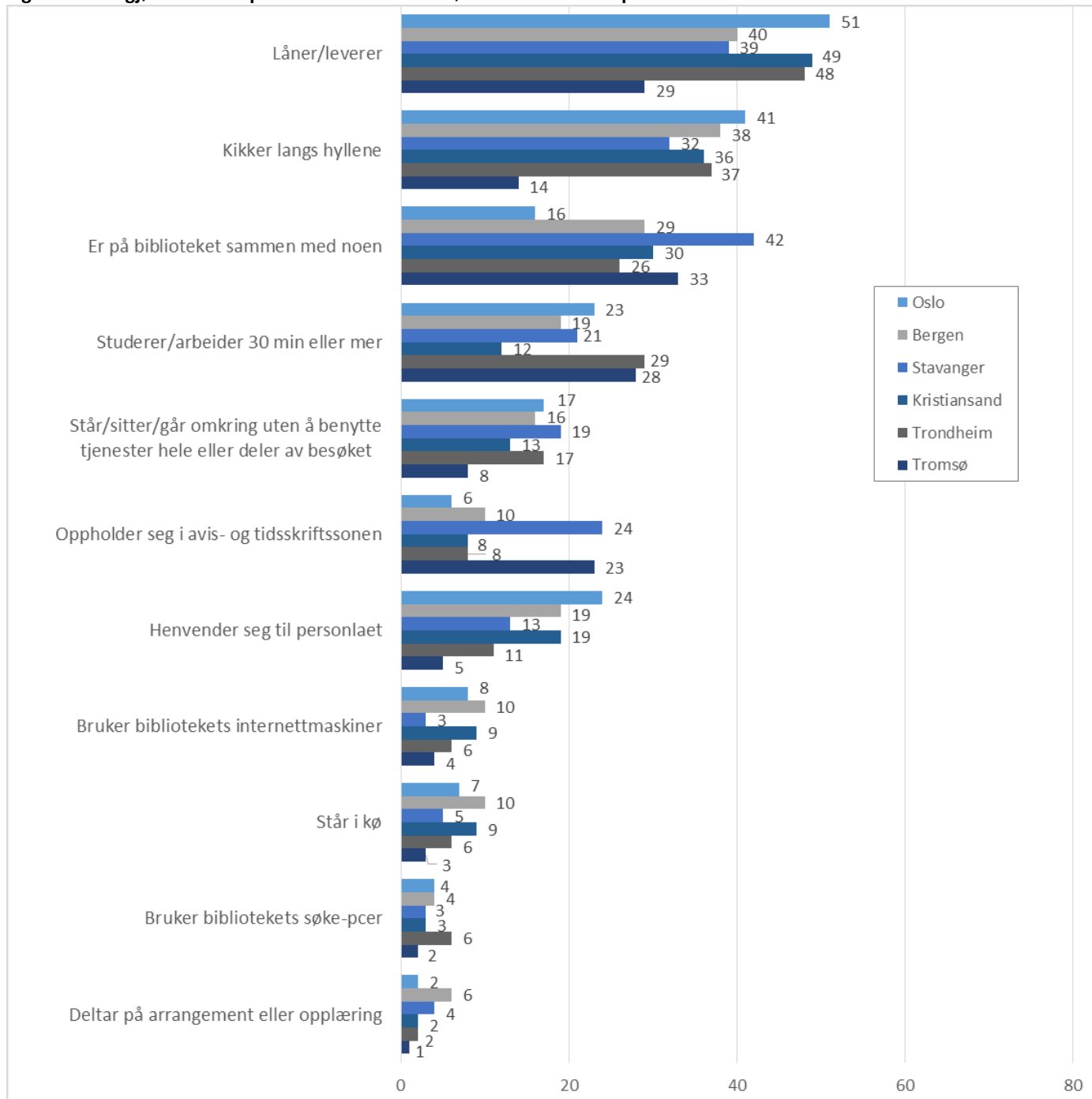
Både i Kristiansand og Trondheim er besøksandelen størst på mandager. Dette er en dag med relativt høye besøksandeler også i de andre byene, med unntak av Tromsø hovedbibliotek. I Tromsø er tirsdag den dagen hvor høyest andel brukere er innom, og det samme gjelder i Oslo. Ved hovedbiblioteket i Stavanger er onsdag dagen med høyest besøksandel, mens dette er torsdag for Bergens vedkommende. Både tirsdag, onsdag og torsdag er dager med relativt høye besøksandeler ved alle bibliotek. På fredag er andelene besøkende jevnt over lavere enn på de andre ukedagene. Lavest er den i Bergen, hvor kun ti prosent av de besøkende er innom denne dagen⁴⁶. Lørdager og søndager er det færre brukere innom ved samtlige bibliotek, noe som kan ha sammenheng med kortere åpningstider. Kristiansand har størst andel besøkende på lørdager (13 prosent), mens den høyeste besøksandelen på søndager finner vi i Tromsø, hvor ni prosent av brukerne er innom denne dagen.

For samtlige bibliotek gjelder det at de aller fleste brukerne kommer innom midt på dagen (i tidsrommet 10:00-16:00). Både i Kristiansand og Stavanger ankommer imidlertid en betydelig andel brukere før kl. 10 (over ti prosent av brukerne). Begge bibliotek, og særlig Stavanger, åpner imidlertid tidligere på morgenen enn flere av de andre hovedbibliotekene.

⁴⁶ Hovedbiblioteket i Bergen har kortere åpningstid fredager enn de andre bibliotekene.

Hva gjør brukerne ved de ulike hovedbibliotekene?

Figur 25: Hva gjør brukerne på hovedbiblioteket? Nøkkeltall brutt ned på de ulike bibliotekene. Prosent.

Figur 25 viser at hovedbibliotekene i Oslo, Kristiansand og Trondheim har de høyeste brukerandelene som låner eller leverer materiell når de er på biblioteket (henholdsvis 51, 49 og 48 prosent). Biblioteket i Tromsø har den laveste andelen «lånerne» (29 prosent). Bergen og Stavanger ligger omtrent midt imellom, med en låneandel på rundt 40 prosent.

Andelene som kikker i hyllene i løpet av besøket, ligger mellom 30 og 40 prosent for samtlige hovedbibliotek, med unntak av Tromsø. I Tromsø kikker kun 14 prosent av de besøkende langs hyllene eller på utstilt materiale.

I Stavanger og Tromsø finner vi flest sosiale brukere. Henholdsvis 42 og 33 prosent kommer til biblioteket sammen med noen, møter kjente eller benytter tjenester flere sammen. Til sammenligning gjelder dette kun 16 prosent av de besøkende på hovedbiblioteket i Oslo.

På hovedbibliotekene i Trondheim og Tromsø finner vi de høyeste «studentandelene»: Henholdsvis 29 og 28 prosent av de besøkende på disse bibliotekene sitter og studerer/arbeider i 30 minutter eller mer. Tilsvarende andel er kun 12 prosent i Kristiansand.

Både i Bergen, Oslo og Trondheim bruker mellom 16 og 17 prosent hele eller deler av besøket til å sitte, stå eller gå omkring uten å benytte tjenester. Andelen er høyest i Stavanger (19 prosent) og lavest i Tromsø (8 prosent).

Andelen avis- og tidsskriftbrukere er mellom seks og ti prosent i Oslo, Kristiansand, Trondheim og Bergen, mens den er betraktelig høyere i Tromsø og Stavanger. På hovedbibliotekene i de to sistnevnte byene er henholdsvis 23 og 24 prosent innom sonen for aviser og tidsskrift.

Den høyeste andelen som bruker bibliotekets internettmaskiner, finner vi i Bergen (10 prosent), mens den laveste er i Stavanger (3 prosent).⁴⁷ Andelene som benytter PCene beregnet til søk i mediebasen, er relativt lave ved samtlige hovedbibliotek, men høyest i Trondheim (6 prosent).

I Bergen er seks prosent av bibliotekbrukerne såkalte «arrangementsdeltakere». Andelen som deltar på arrangement eller opplæring av noe slag, er lavest ved hovedbiblioteket i Tromsø (1 prosent).

Det er ved hovedbibliotekene i Oslo, Bergen og Kristiansand vi finner de høyeste andelene som henvender seg til personalet, og som står i en eller annen form for kø i løpet av sitt besøk.

Vedlegget inneholder mer detaljer om aktiviteter og tidsbruk ved de ulike hovedbibliotekene.

[Brukersammensetning ved de ulike hovedbibliotekene](#)

Kjønn

Hovedbiblioteket i Tromsø har den skjevste kjønnsfordelingen, da 65 prosent av brukerne er kvinner, og kun 35 prosent er menn. Til sammenligning er det en jevn kjønnsbalanse ved hovedbiblioteket i Oslo, hvor 49 prosent er kvinner, og 51 prosent er menn. Øvrige bibliotek ligger et sted midt imellom, med en viss overvekt av kvinnelige brukere.

Alder

Ved hovedbiblioteket i Oslo finner vi den laveste andelen barn under 15 år (4 prosent). Ved øvrige bibliotek er denne andelen litt høyere, og høyest i Tromsø (8 prosent)⁴⁸.

Hovedbiblioteket i Stavanger har de høyeste andelene av ungdom i alderen 15-18 år. Her utgjør denne gruppen elleve prosent av brukerne, mens den ved de andre bibliotekene ligger mellom fire og sju prosent.

Besøkende i alderen 19 til 30 år er en forholdsvis stor brukergruppe ved samtlige bibliotek. Den høyeste andelen finner vi på hovedbiblioteket i Trondheim (36 prosent). Det er også jevnt over mange brukere i 31-45-årsalderen. De høyeste andelene brukere i denne alderen finner vi i Oslo (32

⁴⁷ De som bruker egen PC/nettbrett, er ikke inkludert i denne gruppen, men inngår som kjent i aktiviteten «studere/arbeide i 30 min eller mer».

⁴⁸ I Tromsø og Trondheim var det dessuten begge steder *tre* brukere i alderen 0-10 år som ankom hovedbiblioteket sammen med en organisert *gruppe*. Her kan det dreie seg om barnehage- eller skoleklasser, hvilket betyr at andelen barn sannsynligvis er enda høyere enn det observasjonene tilsier.

prosent) og Bergen (28 prosent). Andelene brukere i alderen 46-60 år er forholdsvis lik på tvers av hovedbibliotekene (mellom 14 og 18 prosent).

Hovedbiblioteket i Kristiansand skiller seg ut ved at det har en høyere andel brukere som er eldre enn 60 år (27 prosent). Til sammenligning utgjør denne aldersgruppen kun en tiendedel av de besøkende i Oslo og Bergen.

Språk

Vi finner høyest andel brukere med ikke-vestlig språkbakgrunn ved hovedbibliotekene i Oslo, Kristiansand og Bergen, hvor denne språkgruppen utgjør 18 prosent. Trondheim har den laveste andelen brukere som snakker ikke-vestlige språk hjemme (11 prosent).

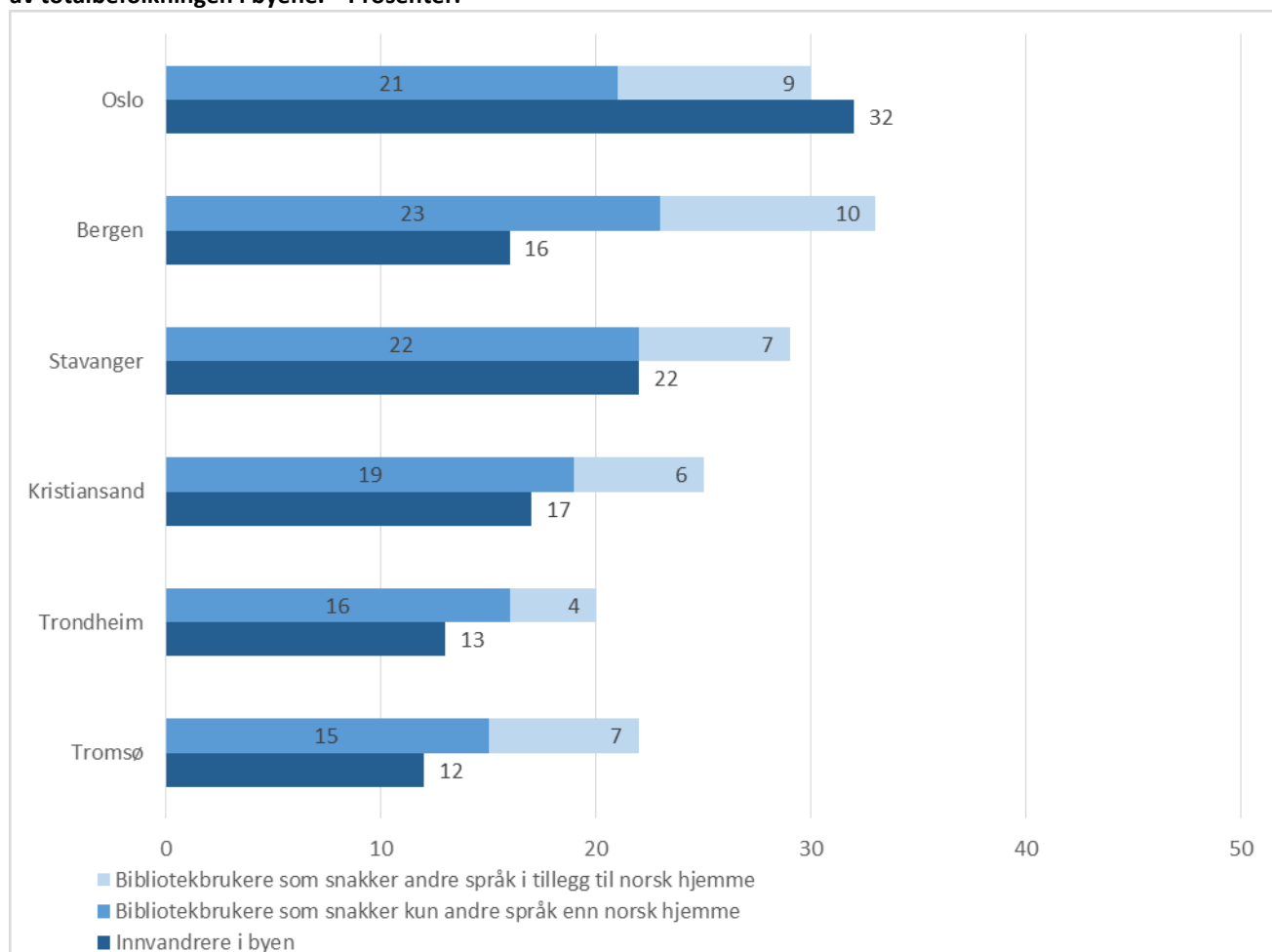
Andelen bibliotekbrukere med annen vestlig språkbakgrunn enn norsk er høyest i Bergen (14 prosent), og lavest i Kristiansand (6 prosent). Besøkende som kun snakker norsk hjemme, utgjør størst andel av brukerne i Trondheim (80 prosent) og lavest andel av brukerne i Bergen (68 prosent).

Den høyeste andelen brukere som snakker *mer* enn ett språk hjemme finner vi i Oslo (11 prosent) og Bergen (10 prosent). Denne andelen er lavest i Trondheim (5 prosent).

Dersom vi ser på den samlede andelen bibliotekbrukere som oppgir å snakke et annet språk enn norsk hjemme, finner vi for samtlige hovedbibliotek med unntak av Oslo, at denne er *større* enn andelen med innvandrerbakgrunn i byene.⁴⁹ Dette gjelder i særlig stor grad i Bergen. Ved bibliotekene i både Bergen, Kristiansand, Trondheim og Tromsø gjelder det dessuten at andelen som *kun* snakker andre språk enn norsk hjemme, er større enn innvandrerdelen i byene. Disse resultatene må selvsagt tolkes med forbehold om at andelen bibliotekbesøkende med annen språkbakgrunn enn norsk/i tillegg til norsk, selvsagt ikke er direkte sammenlignbart med andelen innvandrere i byene.

⁴⁹ Innvandrergrupperingen bygger på SSBs (2015) kategorisering etter landbakgrunn, hvor de vestlige og ikke-vestlige innvandrere her behandles under ett. Det tas forbehold om at innvandrere og språkgrupper ikke er det samme. Likevel vil innvandrerdelenene i de ulike storbyene kunne gi en pekepinn på hvor godt representert brukere med annen språkbakgrunn enn norsk er ved de forskjellige hovedbibliotekene.

Figur 26: Andel bibliotekbrukere med annen språkbakgrunn enn norsk/i tillegg til norsk og andel innvandrere av totalbefolkningen i byene.⁵⁰ Prosent.

Besøkhypighet

Det er et lite flertall av *storbrukere* på hovedbibliotekene i Bergen, Oslo, Stavanger og Tromsø. Den høyeste andelen storbrukere finner vi i Stavanger, hvor de som hadde forrige bibliotekbesøk for en uke eller kortere tid siden, utgjør 53 prosent av de besøkende. I Kristiansand og Trondheim er det imidlertid en overvekt av *ikke-storbrukere*. I Trondheim utgjør de som ikke har vært på biblioteket på *minst* en uke, 55 prosent av brukerne.

I vedlegget finnes mer informasjon om brukersammensetningen ved det enkelte bibliotek.

Bruk av sonene ved de ulike hovedbibliotekene

Foruten om sonen for innlevering og utlån, benyttes voksonen mest på samtlige hovedbibliotek. De høyeste andelen som har vært på voksonen, finner vi i Bergen (36 prosent) og Oslo (39 prosent).

Sonen for barn blir mest benyttet i Tromsø, Trondheim og Kristiansand, hvor mellom 13 og 14 prosent av de besøkende oppholder seg i denne sonen. Ungdomssonen er også mye brukt i Tromsø, sammenlignet med øvrige bibliotek. Her er ni prosent av brukerne innom ungdomssonen, mot i underkant av to prosent i Stavanger og Trondheim.

⁵⁰ Tall hentet fra SSB.

Stavanger har den høyeste besøksandelen på smakebitsonen (22 prosent). Relativt høye andeler av de besøkende i Kristiansand og Trondheim er også innom smakebitsonen (16 prosent).

Avis- og tidsskriftsonen er hyppigst besøkt i Stavanger og Tromsø, hvor henholdsvis 24 og 23 prosent oppholder seg der. Den laveste andelen «avis- og tidsskriftbrukere» finner vi blant besøkende i Oslo (6 prosent).

Det er i Tromsø, Oslo og Trondheim vi finner størst andel som bruker studiesoner, hvilket er å forvente med tanke på de høye andelene som bruker disse bibliotekene som studie-/arbeidsplass. Mellom 12 og 18 prosent av de besøkende på disse bibliotekene oppholder seg på lesesalene eller i definert studiesone, mot kun tre prosent i Bergen. PC-sonen er på sin side mest besøkt i nettopp Bergen (14 prosent) og Kristiansand (12 prosent), mens den blir sjeldnest besøkt i Tromsø (3 prosent).

De høyeste andelene som bruker musikksonen (9 prosent) og filmsonen (7 prosent), finner vi blant de besøkende i Bergen. Det er generelt svært få av de besøkende som oppholder seg i spillsonen. Den høyeste andelen besøkende her finner vi imidlertid på hovedbiblioteket i Kristiansand (2 prosent).

Det er kafeer tilknyttet hovedbibliotekene i Trondheim og Bergen. En noe høyere andel av de besøkende i Bergen enn i Trondheim benytter seg av kafeen (8 mot 5 prosent).

Oppsummert kan vi si at både brukersammensetningen og de vanligste aktivitetene ved de ulike bibliotekene indikerer at hovedbibliotekene i Oslo, Bergen og Kristiansand fremstår som «voksne» bibliotek. Her er det mange brukere i voksen alder og høye andeler av «tradisjonelle bibliotekbrukere» som låner eller leverer materiell, samt kikker langs hyllene eller på utstilt materiale. Bibliotekene i Trondheim og Tromsø virker å være meget «studievennlige» bibliotek, hvor det er mange som studerer/arbeider, samt oppholder seg lenge på definerte studiesoner. Biblioteket i Stavanger framstår som et sosialt sted å være. Mange er på biblioteket sammen med andre, og en relativt høy andel av de besøkende er barn og ungdom.

Filialene – likheter og forskjeller mellom filialer og hovedbibliotek

I dette kapitlet skal vi se nærmere på de ulike *filialene* som er med i undersøkelsen. Bruken av filialer vil bli presentert kommunevis og sammenlignet med bruken av hovedbiblioteket i samme kommune. Både med tanke på bruksmønster (hvilke dager og tider filialene brukes), hva brukerne faktisk *gjør* på filialene kontra hovedbibliotekene, og med tanke på brukersammensetning – hvem er filialbrukerne sammenlignet med brukerne av hovedbibliotekene? Kommunene som hadde med filialer i undersøkelsen, er Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim.

For bakgrunnsinformasjon om bibliotekene og kommunene og bydelene de ligger i, se eget kapittel.

Oslo kommune

Oslo kommune har et stort filialnettverk bestående av 18 filialer. Filialene som er med fra Oslo, er Majorstuen, Lambertseter og Stovner. De to førstnevnte filialene er en del av tilbudet «Meråpent bibliotek», et utvidet tilbud hvor man kan bruke biblioteket utover ordinær åpningstid. Hvorvidt brukeratferden på disse to bibliotekene i meråpen tid skiller seg fra brukeratferden i ordinær åpningstid, vil derfor være en underordnet problemstilling. Det vi i hovedsak ønsker å finne ut av, er i hvilken grad bruken av filialene Majorstuen, Lambertseter og Stovner⁵¹ skiller seg fra bruken av hovedbiblioteket i Oslo kommune. I tillegg vil det være interessant å se på hvordan bruken av de tre filialene eventuelt skiller seg fra hverandre. Det tas forbehold om at brukeratferd og brukersammensetning ved disse tre filialene ikke nødvendigvis er representativt for de andre filialene i Oslo.

Bruksmønster og brukeratferd

Ser vi på bruksmønsteret ved Oslo-filialene, finner vi at et gjennomsnittsbesøk på Majorstuen og Stovner varer omtrent like lenge, henholdsvis 47 og 48 minutter. Disse filialene skiller lite fra hovedbiblioteket, hvor gjennomsnittlig besøkstid er 49 minutter. Et bibliotekbesøk på Lambertseter varer imidlertid 60 minutter i snitt. Videre ser vi effekten av tilbudet «meråpent bibliotek» når det gjelder ankomsttid, da andelen som kommer til filialene på Majorstuen og Lambertseter mellom 7 og 10, ligger på mellom sju og åtte prosent⁵². Relativt høye andeler (11-12 prosent) ankommer også Majorstuen og Lambertseter fra 19 og utover kvelden. Stovner har høyest besøksandel på mandager, Lambertseter har, som hovedbiblioteket, høyest besøksandel på tirsdager, mens på Majorstuen gjelder dette onsdager.

Når det gjelder hva brukerne av Oslo-filialene *gjør* på bibliotekene, ser vi av figur 27 at den høyeste andelen «låner» er på Lambertseter (54 prosent), mens den laveste andelen er på Stovner (41 prosent). Til sammenligning utgjør andelen låner 51 prosent av de besøkende på hovedbiblioteket.

På filialene kikker mellom 33 og 35 prosent langs hyllene eller på utstilt materiale. Dette gjelder 41 prosent av brukerne av hovedbiblioteket.

Brukerne av Stovner bibliotek er de mest «sosiale», da hele 43 prosent kommer sammen med noen, møter kjente eller benytter tjenester flere sammen. Besøkende på Majorstuen er de *minst* sosiale: Kun 20 prosent av brukerne her er sammen med noen på biblioteket. Hovedbiblioteket har en lavere

⁵¹ Gjelder *både* i meråpen og ordinær åpningstid for Majorstuen og Lambertseters vedkommende.

⁵² Mens Lambertseter har ordinær åpningstid fra kl.9, åpner Majorstuen ordinært kl. 10.

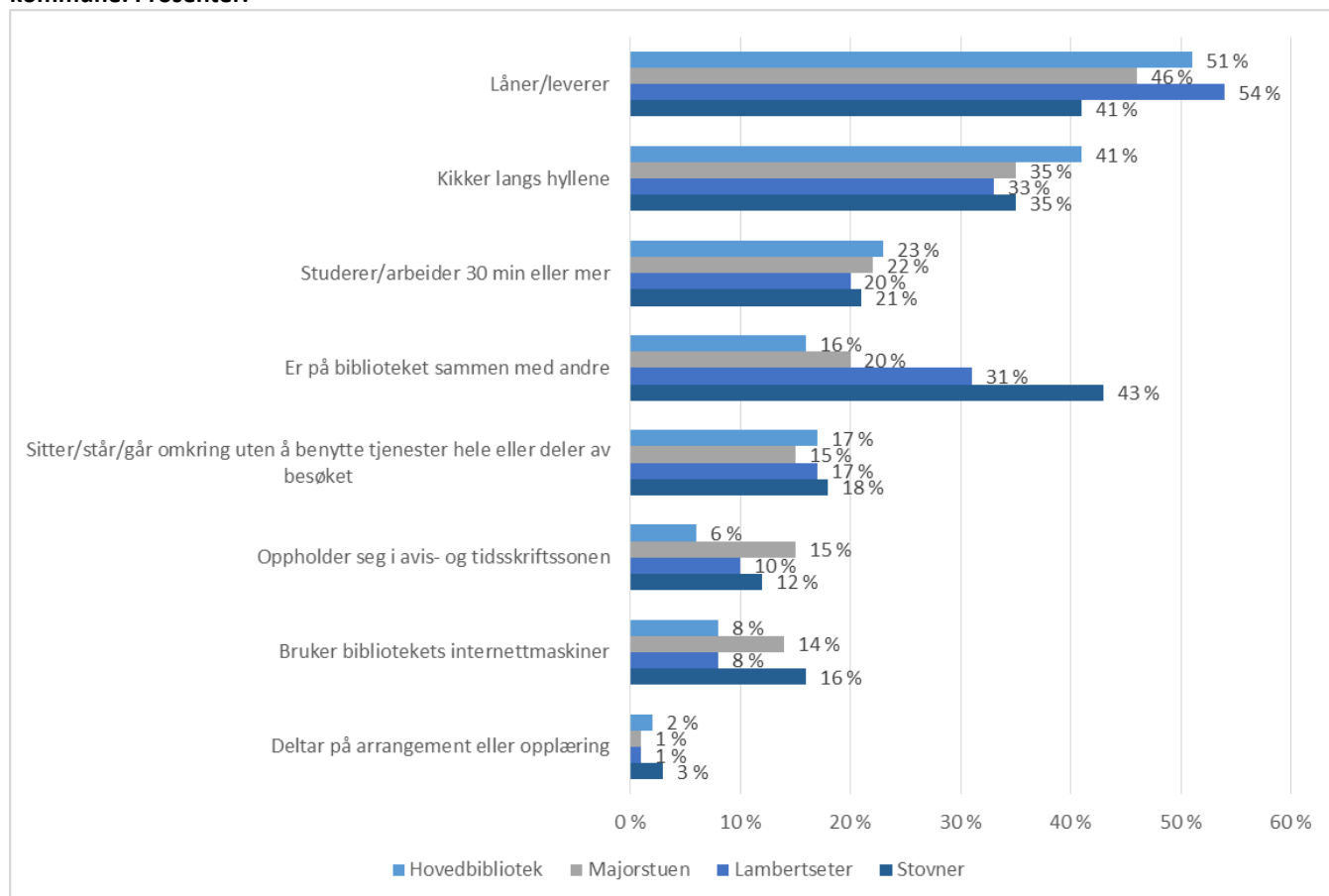
andel «sosiale brukere» sammenlignet med alle filialene i utvalget. Kun 16 prosent ankommer hovedbiblioteket sammen med andre, møter kjente eller gjør aktiviteter flere sammen.

Andelene som studerer eller arbeider i mer enn 30 minutter er nokså like (rundt 20 prosent) på tvers av filialene og hovedbiblioteket. Det er også små forskjeller mellom de ulike filialene og hovedbiblioteket når det gjelder andelen som sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester (fra 15- 18 prosent).

Andelen «avis- og tidsskriftbrukere» er høyest ved Majorstuen (15 prosent) og lavest ved hovedbiblioteket (6 prosent). Majorstuen har også, sammen med Stovner, de høyeste andelene som bruker bibliotekets internettmaskiner (henholdsvis 14 og 16 prosent). Til sammenligning benytter kun åtte prosent både ved hovedbiblioteket og Lambertseter internettmaskinene.

Andelen arrangementsdeltakerne er svært liten på Lambertseter (*under* 1 prosent) og også meget lav på Majorstuen (1 prosent), mens den er høyest på Stovner (3 prosent). På hovedbiblioteket er tilsvarende andel to prosent.⁵³

Figur 27: Hva gjør brukerne på biblioteket? Nøkkeltall brutt ned på hovedbibliotek og filialer i Oslo kommune. Prosent.

⁵³ I antall var det kun tre personer på Lambertseter som deltok på arrangement eller opplæring, og som ble registrert på et observasjonsskjema. Dette gjaldt ti brukere ved både Majorstuen og Stovner. På Stovner var det dessuten seks brukere som deltok på klassebesøk eller annen opplæring. Med tanke på at flere av disse er mellom 11 og 14 år, er det naturlig å se for seg at det her er snakk om hele skoleklasser som har benyttet biblioteket, men at altså kun én person er blitt registrert. Andelen barn på Stovner filial kan derfor tenkes å være høyere enn det som går fram av observasjonene.

Av forskjeller i sonebruk, er det følgende funn som synes mest interessante: 17 og 13 prosent av brukerne både på både Stovner og Lambertseter har besøkt henholdsvis barnesonen og ungdomssonen, mot henholdsvis ca. ti og tre prosent av brukerne ved hovedbiblioteket og Majorstuen.

Voksensonen er mindre brukt på samtlige filialer enn på hovedbiblioteket, mens det motsatte gjelder for avis- og tidsskriftsonen og PC-sonen.

Brukersammensetning

Ser vi på *hvem* som bruker filialene kontra hovedbiblioteket i Oslo kommune, finner vi at det på samtlige filialer er en viss overvekt av kvinner. Andelen menn er lavest på Majorstuen (41 prosent) og høyest på Stovner (48 prosent). På hovedbiblioteket er det en forholdsvis jevn kjønnsbalanse (51 prosent menn og 49 prosent kvinner).

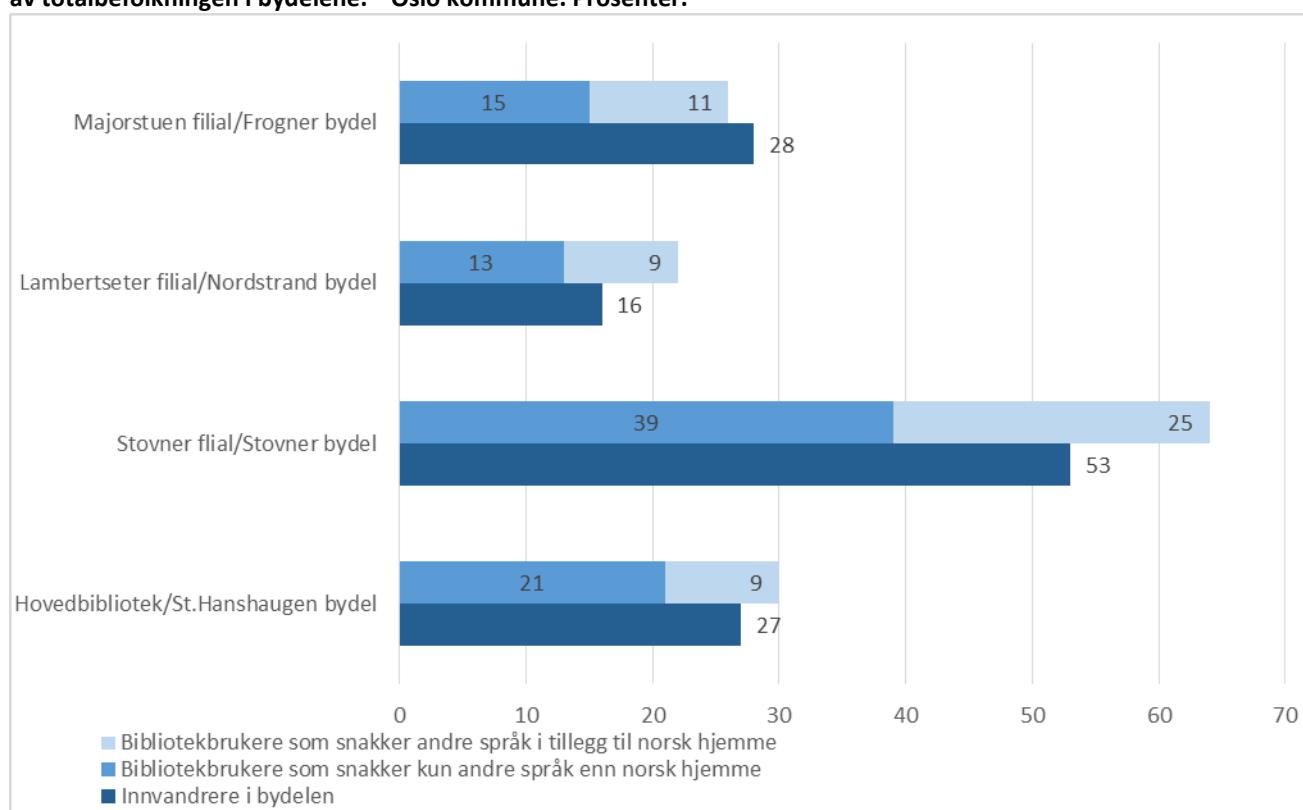
Når det gjelder alderssammensetning, finner vi betydelige forskjeller både filialene imellom og mellom filialene og hovedbiblioteket. Andelen barn under 15 år er som kjent lav på hovedbiblioteket (4 prosent), mens den er atskillig høyere på et par av filialene. På Lambertseter utgjør denne gruppen ti prosent av de besøkende, mens på Stovner er hele 19 prosent av de observerte barn i alderen 0-14 år. På Stovner finner vi også en relativt høy andel ungdommer i alderen 15-18 år (14 prosent), mens denne er noe lavere på Lambertseter (6 prosent) og enda lavere på Majorstuen og Hovedbiblioteket (4 prosent).⁵⁴ På samtlige tre filialer, og spesielt på Majorstuen, finner vi en høyere andel av de aller eldste brukerne enn det vi gjør på hovedbiblioteket, hvor hovedvekten av brukerne som kjent er voksne i alderen 19 til 45 år.

Brukergruppens sammensetning med tanke på språkbakgrunn viser store forskjeller mellom filialene. Hele 58 prosent av de besøkende ved Stovner filial har ikke-vestlig språkbakgrunn. Denne andelen er betydelig lavere både ved Majorstuen (14 prosent), Lambertseter (14 prosent) og hovedbiblioteket (18 prosent). Andelen brukere med annen vestlig språkbakgrunn enn norsk, er på sin side høyest på Majorstuen (12 prosent) og på hovedbiblioteket (11 prosent), mens den er litt lavere på Lambertseter og Stovner (7-8 prosent). Brukere som snakker kun norsk hjemme, utgjør et klart flertall ved Lambertseter (78 prosent), Majorstuen (74 prosent) og hovedbiblioteket (70 prosent). Unntaket er Stovner, hvor bare 36 prosent har kun norsk språkbakgrunn. Ved Stovner finner vi også den høyeste andelen som snakker *mer* enn ett språk hjemme (28 prosent), mens dette kun gjelder (10-13 prosent) av de besøkende ved øvrige bibliotek.

Av figur 28 ser vi at brukere med annen språkbakgrunn enn norsk utgjør *høyere* andeler av de besøkende på Stovner og Lambertseter filial, enn det innvandrere gjør i bydelene Stovner og Nordstrand. Det samme gjelder for hovedbiblioteket og tilhørende bydel (St.Hanshaugen), selv om forskjellen her er mindre. På Majorstuen bibliotek utgjør imidlertid brukerne med annen språkbakgrunn enn norsk en litt *lavere* andel av bibliotekbrukerne, sammenlignet med innvandrерandelen på Frogner. Nok en gang skal det presiseres at en direkte sammenligning mellom språkgrupper og innvandrерandel ikke er gyldig, men kun ment for å gi et bilde av tendenser.

⁵⁴ Dessuten finner vi at *tre* brukere under 19 år er registrert som at de ankommer filialene med organiserte grupper (ni til sammen). Hvorvidt det faktisk er snakk om store skoleklasser eller barnehagegrupper, kan ikke sies med sikkerhet. Allikevel er det sannsynlig at andelen barn og unge i realiteten er noe høyere enn det som går fram av observasjonene.

Figur 28: Andel bibliotekbrukere med annen språkbakgrunn enn norsk/i tillegg til norsk og andel innvandrere av totalbefolkningen i bydelene.⁵⁵ Oslo kommune. Prosent.

På hovedbiblioteket er det en tilnærmet 50-50-fordeling mellom storbrukere og ikke-storbrukere. På alle filialene er det imidlertid en større andel av storbrukere. Storbrukerne utgjør 53 prosent av de besøkende på Lambertseter, 63 prosent av de på Majorstuen og hele 67 prosent av de besøkende på Stovner filial.

Basert på bruksmønster og brukersammensetning, kan vi oppsummere med at filialene i større grad enn hovedbiblioteket virker å være en sosial arena. Det er jevnt over mer vanlig på filialene enn på hovedbiblioteket at man er sammen med andre, bruker internettmaskiner eller oppholder seg i sonen for aviser og tidsskrifter. Vi ser også en tendens til at barne- og ungdomssonene er mer i bruk ved filialene⁵⁶. Samtidig er vokssonen mer brukt på hovedbiblioteket enn ved filialene, og det er en tendens til mer «tradisjonell bibliotekbruk» som hyllekikking, lån og levering på hovedbiblioteket sammenlignet med filialene totalt sett.

Filialene er jevnt over mer brukt av kvinner, barn, ungdom og eldre sammenlignet med hovedbiblioteket, hvor en høyere andel enn ved filialene er voksne i alderen 19-45 år. Det er også jevnt over flere besøkende på filialene enn ved hovedbiblioteket som har annen språkbakgrunn enn norsk, og flere er såkalte *storbrukere* av folkebiblioteket.

⁵⁵ Tall hentet fra SSB.

⁵⁶ Gjelder først og fremst Lambertseter og Stovner, mens Majorstuen skiller seg lite fra hovedbiblioteket.

Meråpent bibliotek⁵⁷

Av besøkene på filialene Majorstuen og Lambertseter, foregår 27 prosent i såkalt «meråpen» tid, det vil si før biblioteket åpner om morgenen, eller etter betjent åpningstid på kvelden. På Majorstuen har 30 prosent av de besøkende benyttet seg av bibliotektilbudet utenom ordinær åpningstid, mens tilsvarende andel er 23 prosent på Lambertseter.

Bruksmønster og brukeratferd

Både på Majorstuen og Lambertseter varer et gjennomsnittlig besøk i meråpen tid *lenger* enn ett besøk i ordinær åpningstid. 58 mot 42 minutter i snitt på Majorstuen, og 95 mot 49 minutter i snitt på Lambertseter.

«Hyllekikking», lån og levering utføres oftere i ordinær åpningstid sammenlignet med utvidet åpningstid. På Majorstuen låner eller leverer 47 prosent av besøkende i betjent åpningstid, mens 37 prosent kikker langs hyllene. I meråpen tid er andelene henholdsvis 42 og 31 prosent. På Lambertseter er differansene mellom ordinær og utvidet åpningstid enda større. Der låner eller leverer 57 prosent av brukerne som benytter biblioteket i ordinær åpningstid, mot 46 prosent av de som er der i meråpen tid. Når det gjelder «hyllekikking», er andelen 36 prosent i ordinær åpningstid, mot 21 prosent i meråpen tid.

Det er mer vanlig å studere eller arbeide på biblioteket i den meråpne tiden, sammenlignet med betjent åpningstid. I meråpen tid studerer eller arbeider omtrent tre av ti brukere i 30 minutter eller mer, mot i underkant av to av ti i ordinær åpningstid. Andelen internettbrukere er også høyest i meråpen tid ved begge bibliotek (24 prosent på Majorstuen og 12 prosent på Lambertseter). I den normale åpningstiden er andelene henholdsvis ti og sju prosent.

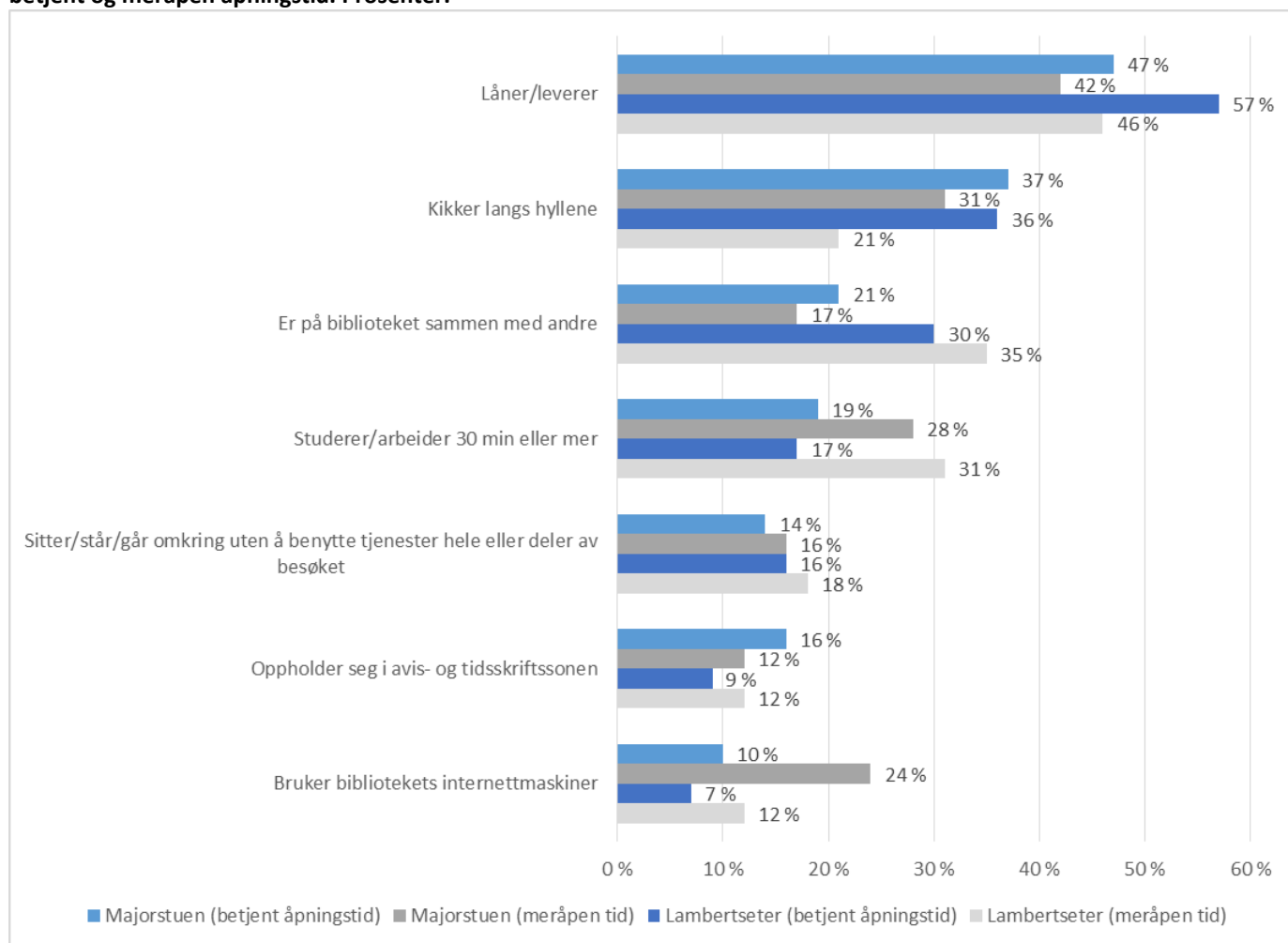
Det er forholdsvis små forskjeller mellom betjent og meråpen tid når det gjelder å komme til biblioteket sammen med noen, møte kjente eller gjøre aktiviteter flere sammen. På Majorstuen er andelen «sosiale brukere» litt høyere i ordinær (21 prosent) enn i utvidet åpningstid (17 prosent), mens vi ser motsatt mønster for Lambertseter. Der er 30 prosent av de besøkende i normal åpningstid «sosiale brukere», mot 35 prosent av de besøkende i meråpen tid.

Det er også forskjeller de to bibliotekene imellom når det gjelder bruk av avis- og tidsskriftsonen, og igjen er forskjellene mellom normal og utvidet åpningstid ganske små. På Majorstuen er det en litt høyere andel avis- og tidsskriftbrukere i ordinær åpningstid (16 prosent) sammenlignet med meråpen tid (12 prosent). På Lambertseter gjelder det motsatte, hvor avis- og tidsskriftbrukerne utgjør ni prosent av besøkende i ordinær åpningstid og 12 prosent av besøkende i meråpen tid.

Brukerandelene som hele eller deler av besøket sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester, er ved begge filialer to prosentpoeng høyere i meråpen tid enn i ordinær åpningstid.

⁵⁷ Under observasjonene ble besøk på meråpent bibliotek registrert på følgende måte. Dersom en bruker hadde *hoveddelen* av besøket utenom ordinær åpningstid, ble dette regnet som et besøk i meråpen tid.

Figur 29: Hva gjør brukerne på biblioteket? Nøkkeltall brutt ned på filialene Majorstuen og Lambertseter i betjent og meråpen åpningstid. Prosent.

Brukersammensetning

Både på Majorstuen og Lambertseter er det et klart flertall av kvinner i den betjente åpningstiden (henholdsvis 62 og 60 prosent). I meråpen tid er kjønnsfordelingen forholdsvis jevn.

På Majorstuen er det en høyere andel brukere i alderen 0-18 år i ordinær åpningstid (10 prosent), sammenlignet med meråpen tid (4 prosent). På Lambertseter er andelen barn generelt noe høyere og omtrent lik på tvers av åpningstidene (henholdsvis 16 og 15 prosent). Ved begge filialene er det en høyere andel brukere i alderen 19-45 år i meråpen tid, sammenlignet med ordinær åpningstid. Eldre brukere (over 60 år) benytter hovedsakelig biblioteket i normal åpningstid. Henholdsvis 28 og 23 prosent av de besøkende på Majorstuen og Lambertseter i ordinær åpningstid er eldre enn 60 år, mot 14 og fire prosent av de besøkende i meråpen tid.

En høyere andel av de besøkende i meråpen enn i ordinær åpningstid, har ikke-vestlig språkbakgrunn (20-21 mot 12 prosent). Andelen besøkende med annen vestlig språkbakgrunn enn norsk er på Majorstuen høyest i meråpen tid (14 mot 11 prosent), mens det på Lambertseter ikke er noen forskjell (8 prosent, uavhengig av åpningstid). Til sammen betyr dette at andelen med norsk språkbakgrunn ved begge filialer er lavere i meråpen tid sammenlignet med ordinær åpningstid. 66 prosent av brukerne på Majorstuen og 71 prosent av brukerne på Lambertseter i meråpen tid snakker kun norsk hjemme. Tilsvarende andeler i normal åpningstid er henholdsvis 77 og 80 prosent.

Ved begge filialer er det en betydelig høyere andel storbrukere i meråpen tid sammenlignet med ordinær åpningstid. På Majorstuen er 73 prosent av de besøkende i meråpen tid storbrukere av biblioteket, mot 59 prosent av de besøkende i ordinær åpningstid. På Lambertseter er andelene henholdsvis 66 mot 49 prosent.

Kort oppsummert varer et besøk i meråpen tid i snitt lenger enn et besøk i ordinær åpningstid. Videre er det vanligere å studere, arbeide eller bruke internettmaskinene på biblioteket i meråpen tid sammenlignet med betjent åpningstid. Tradisjonell bruk av biblioteket, i form av lån, levering og «hyllekikking» utføres noe oftere i ordinær åpningstid, sammenlignet med utvidet åpningstid.

Meråpent bibliotek blir i større grad benyttet av kvinner, unge voksne og personer med annen språkbakgrunn enn norsk. De som benytter biblioteket i meråpen tid, er også oftere storbrukere av folkebiblioteket.

Bergen kommune

I Bergen kommune er det seks filialer. I denne undersøkelsen er det brukere av Åsane og Fana filial som er med i undersøkelsen. Her vil brukeratferd og brukergrupper ved de to filialene sammenlignes med hverandre, samt med hovedbiblioteket.

Bruksmønster og brukeratferd

Besøk ved filialene varer i snitt kortere tid enn besøk ved hovedbiblioteket. Gjennomsnittlig besøkstid er 20 minutter ved Åsane og 30 minutter ved Fana, mens det er 56 minutter ved hovedbiblioteket.

De største andelene besøkende ankommer Åsane mellom klokken 10 og 13 på formiddagen, mens det på Fana, som på hovedbiblioteket, er noe mer vanlig å komme på biblioteket senere på ettermiddagen (mellom klokken 13 og 16). Ukedagen med høyest besøksandel på Fana er tirsdag, da 21 prosent av de besøkende er innom. Mandag er på sin side den mest populære dagen ved Åsane filial. I tillegg har denne filialen, i likhet med hovedbiblioteket, høye besøksandeler på torsdager.

Av figur 30 ser vi at lån og levering er betydelig vanligere ved filialene enn ved hovedbiblioteket. Ved Fana og Åsane er andelen «lånerne» henholdsvis 66 og 60 prosent, mot 40 prosent av de besøkende ved hovedbiblioteket. Vi finner tilsvarende mønster når det gjelder «hyllekikking», selv om differansen mellom filialene og hovedbiblioteket er mye mindre (tre prosentpoeng). Samlet sett er altså tradisjonelle bibliotekaktiviteter, som lån, levering og hyllekikking, mer vanlig ved filialene enn ved hovedbiblioteket.

Hovedbiblioteket har høyere brukerandeler enn filialene som studerer eller arbeider, sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester, bruker internettmaskiner, samt deltar på arrangement eller opplæring.

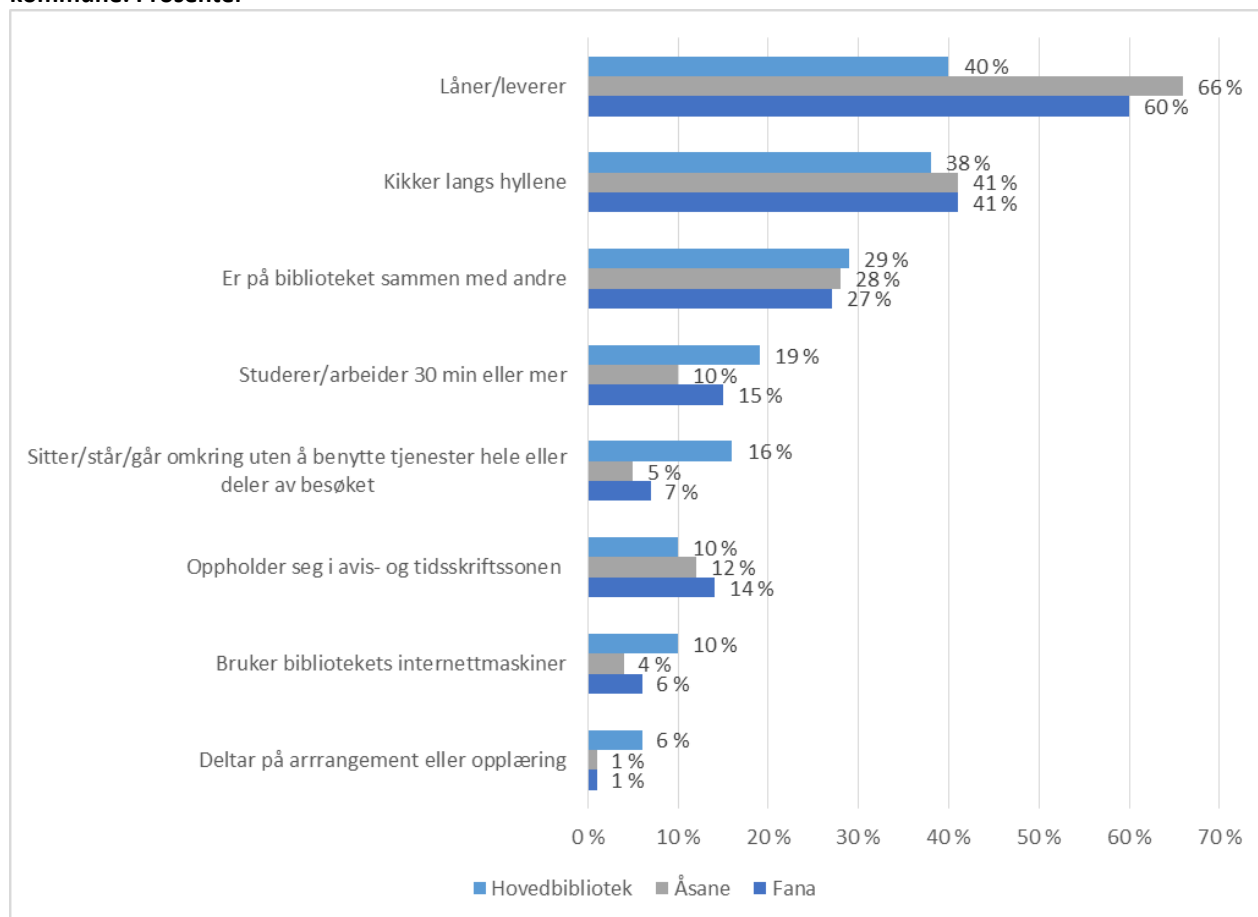
Andelen avis- og tidskriftbrukere er forholdsvis lik på tvers av filialer og hovedbibliotek. Den varierer fra ti prosentpoeng ved hovedbiblioteket til 14 prosentpoeng ved Fana.

Det å være på biblioteket sammen andre, er omtrent like vanlig ved filialene som ved hovedbiblioteket.

Når det gjelder sonebruk, skiller filialene seg fra hovedbiblioteket ved at en høyere andel oppholder seg i barnesonen, mens lavere andeler er i vokssonen og PC-sonen. Henholdsvis 18 og 15 prosent

av brukerne ved Åsane og Fana har vært i barnesonen, mot elleve prosent av brukerne ved hovedbiblioteket. Videre har 28 prosent av de besøkende ved Åsane og 26 prosent av besøkende ved Fana oppholdt seg i voksesonen, mot 36 prosent av de som besøker hovedbiblioteket. Andelen besøkende i PC-sonen er også høyest på hovedbiblioteket (14 mot 6-7 prosent).

Figur 30: Hva gjør brukerne på biblioteket? Nøkkeltall brutt ned på hovedbibliotek og filialer i Bergen kommune. Prosent

Brukersammensetning

Det er en større overvekt av kvinner på filialene sammenlignet med hovedbiblioteket. Andelen menn er 37 prosent på Fana og 40 prosent på Åsane, mot 45 prosent ved hovedbiblioteket.

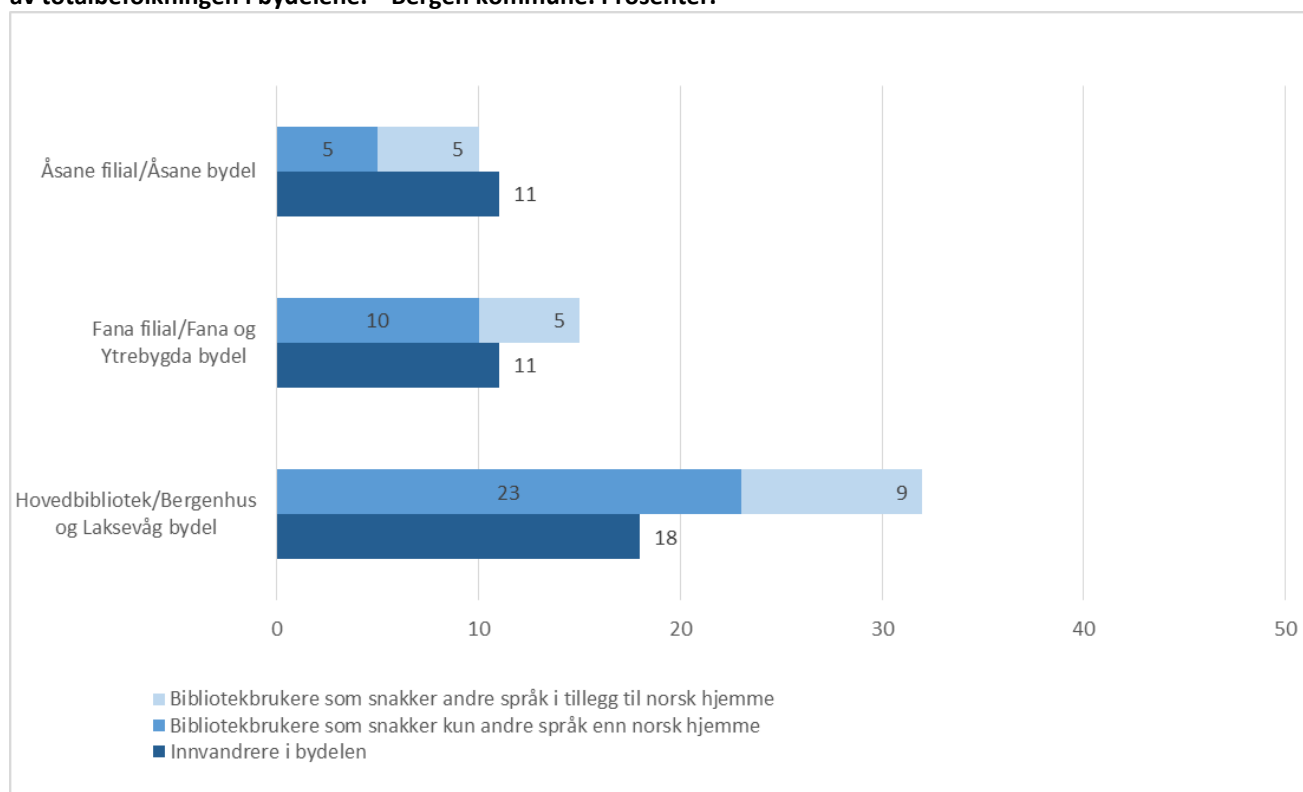
Barn under 15 år er i større grad representert på filialene sammenlignet med hovedbiblioteket. De yngste brukerne utgjør fem prosent av de besøkende på hovedbiblioteket, sammenlignet med 12 prosent på Åsane og 13 prosent på Fana⁵⁸. Ungdom i alderen 15-18 år er i større grad på hovedbiblioteket og Fana filial framfor Åsane. På de to førstnevnte bibliotekene utgjør denne aldersgruppen sju prosent av brukerne, mot én prosent på Åsane. Åsane filial skiller seg ut ved å ha en høy andel brukere over 60 år (34 prosent). Denne andelen er særlig lav ved hovedbiblioteket (11 prosent).

⁵⁸ Sju av barna i alderen 0-18 år er registrert som at de ankommer biblioteket sammen med en organisert gruppe. Her kan det dreie seg om barnehagegrupper eller skoleklasser, hvilket betyr at andelen barn på disse filialene mest sannsynlig er enda høyere enn 12-13 prosent.

Sammensetningen av brukernes språkbakgrunn viser at hovedbiblioteket i større grad enn filialene blir benyttet av personer som snakker andre språk enn norsk hjemme.⁵⁹ 18 prosent av de besøkende på hovedbiblioteket har ikke-vestlig språkbakgrunn, mot syv prosent på Fana og fire prosent på Åsane. Videre har 14 prosent av de som bruker hovedbiblioteket, vestlig språkbakgrunn, sammenlignet med henholdsvis seks og åtte prosent av de besøkende på Åsane og Fana filial. Det betyr at en høyere andel av brukerne ved filialene (85-90 prosent) enn ved hovedbiblioteket (68 prosent) har norsk språkbakgrunn. Ti prosent av de besøkende på hovedbiblioteket snakker *flere* språk hjemme, mens dette gjelder fem-seks prosent av filialbrukerne.

Figur 31 viser at andelen brukere ved hovedbiblioteket som har annen språkbakgrunn enn norsk, er betydelig høyere enn innvandrerdelen i bydelen Bergenhus og Laksevåg. Dette gjelder også for Fana filial kontra bydelen Fana og Ytrebygda, selv om differansen er mindre. Ved Åsane filial er andelen brukere med annen språkbakgrunn enn norsk, omtrent tilsvarende som innvandrerdelen i bydelen.

Figur 31: Andel bibliotekbrukere med annen språkbakgrunn enn norsk/i tillegg til norsk og andel innvandrere av totalbefolkningen i bydelene.⁶⁰ Bergen kommune. Prosent.

Det er litt flere storbrukere på hovedbiblioteket (51 prosent), enn ved Åsane (48 prosent) og Fana filial (45 prosent).

Oppsummert ser vi at filialene i Bergen i større grad enn hovedbiblioteket benyttes av «tradisjonelle bibliotekbrukerne» som låner og leverer materiell, kikker i hyllene, og generelt har korte besøk. Til sammenligning varer et gjennomsnittlig besøk ved hovedbiblioteket lengre, og det er flere her enn

⁵⁹ Dette omfatter de som kun snakker andre språk enn norsk hjemme, og de som snakker andre språk *i tillegg til* norsk hjemme.

⁶⁰ Tall hentet fra SSB.

ved filialene som studerer/arbeider, deltar på arrangement eller opplæring, bruker internettmaskiner, samt sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester.

På filialene er det flere kvinner, barn under 15 år og eldre sammenlignet med det som er vanlig på hovedbiblioteket, og en høyere andel snakker kun norsk hjemme.

Stavanger kommune

Fra Stavanger kommune er Madla filial med i undersøkelsen. Her vil vi derfor kun gjøre en sammenligning mellom denne ene filialen og tilhørende hovedbibliotek med tanke på brukeratferd og brukersammensetning på biblioteket.

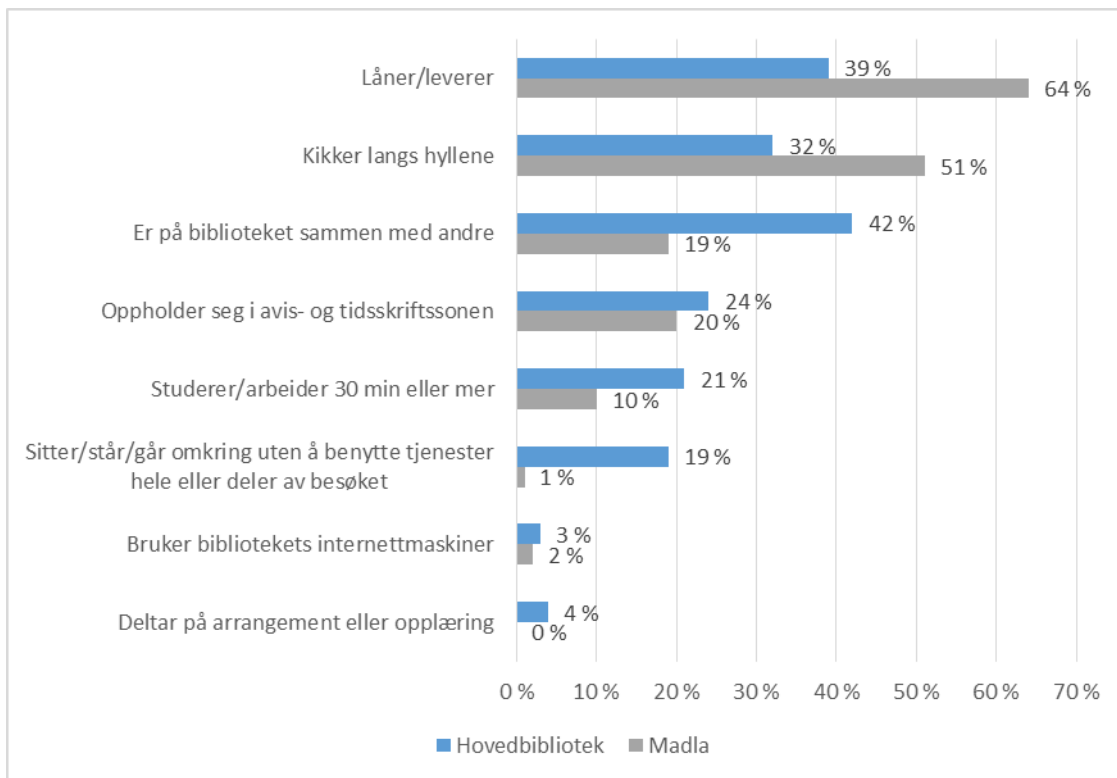
Bruksmønster og brukeratferd

Et gjennomsnittlig besøk varer betydelig kortere tid på Madla (20 minutter) enn ved hovedbiblioteket (48 minutter). På hovedbiblioteket kommer relativt store andeler i tidsrommet 7.00-9.59, samt fra klokken 19 og fram til stengt, mens de besøkende på filialen fordeler seg mellom kl. 10 og 18.59, grunnet kortere åpningstid. På Madla kommer størst andel av de besøkende mellom kl. 10 og 13 (52 prosent). Felles for de to bibliotekene er at den høyeste besøksandelen er på onsdager.

Det er forholdsvis store forskjeller mellom Madla og hovedbiblioteket når det gjelder hva brukerne vanligvis gjør. På Madla er de fleste besøkende såkalte «tradisjonelle brukere», som låner eller leverer materiell (64 prosent) og kikker langs hyllene (51 prosent). På hovedbiblioteket er disse andelene henholdsvis 39 og 32 prosent.

Hovedbiblioteket, på sin side, benyttes langt oftere enn filialen til å studere eller arbeide (21 mot 10 prosent) og til å sitte, stå eller gå omkring uten å benytte tjenester (19 mot 1 prosent). Det er også langt flere «sosiale brukere» på hovedbiblioteket. Omtrent fire av ti ankommer hovedbiblioteket sammen med andre, møter kjente, eller benytter tjenester flere sammen, noe som gjelder rundt to av ti besøkende på Madla. Andelen arrangementsdeltakere er også høyere på hovedbiblioteket (4 mot 0,3 prosent), og det samme gjelder avis- og tidsskriftbrukere, selv om forskjellene her er små.

Figur 32: Hva gjør brukerne på biblioteket? Nøkkeltall brutt ned på hovedbibliotek og filial i Stavanger kommune. Prosent.

Når det gjelder sonebruk, er smakebitsonen betydelig mer besøkt ved hovedbiblioteket (22 prosent) enn ved filialen (9 prosent). Motsatt er voksenalderen mer brukt på filialen sammenlignet med hovedbiblioteket (37 mot 21 prosent), mens barnesonen er mindre besøkt (5 mot 13 prosent). Her skiller Stavanger seg fra det som er trenden i Oslo og Bergen. Ungdomssonen er mer besøkt på filialen, hvor sju prosent av de besøkende er innom, mot to prosent på hovedbiblioteket.

Brukersammensetning

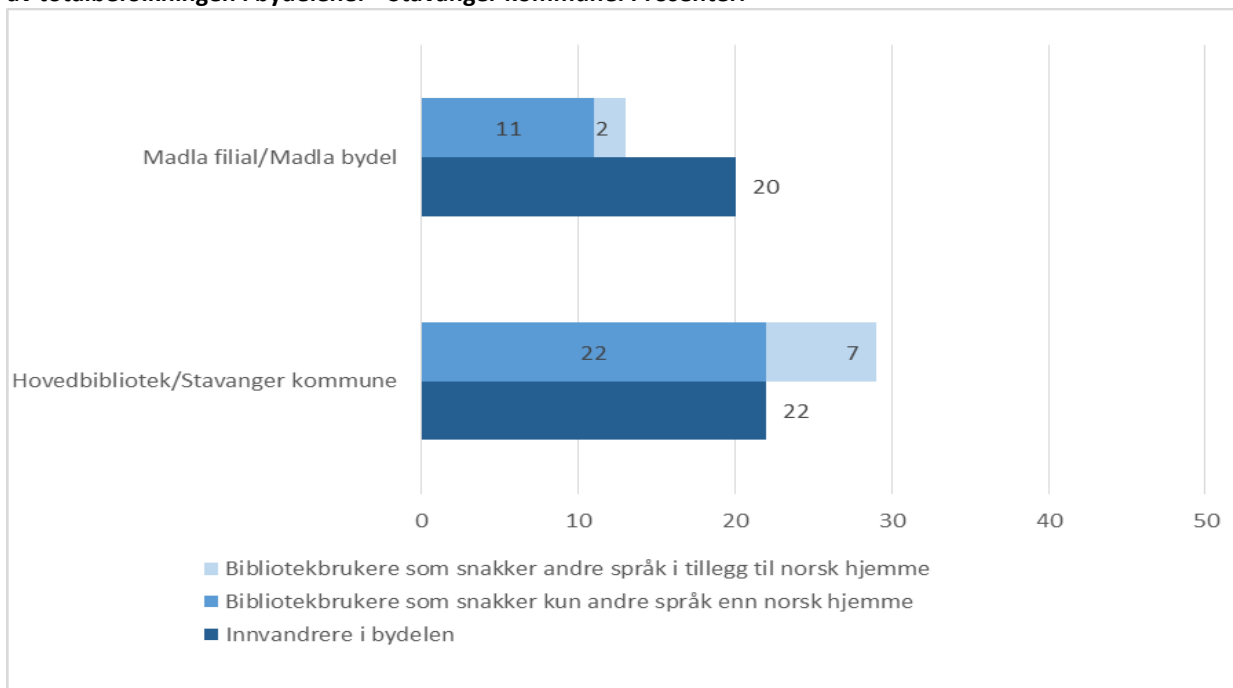
Det er en overvekt av kvinnelige brukere både på hovedbiblioteket og Madla filial. Andelen menn er imidlertid enda lavere på Madla (35 prosent) enn ved hovedbiblioteket (43 prosent).

Det er litt flere barn ved filialen og litt flere ungdommer ved hovedbiblioteket. På Madla er ti prosent av de observerte barn under 15 år, mot seks prosent ved hovedbiblioteket. Ungdommer i alderen 15-18 utgjør elleve prosent av de besøkende på hovedbiblioteket og fire prosent av de besøkende på filialen.

De største forskjellene mellom filial og hovedbibliotek gjelder andelen voksne og eldre brukere. Voksne brukere i alderen 19-45 år utgjør nesten halvparten av brukerne ved hovedbiblioteket, mot en fjerdedel av brukerne ved Madla. På Madla er det en betydelig sterkere representasjon av eldre brukere. Hele 41 prosent av de besøkende her er eldre enn 60 år, mot kun 17 prosent av de som benytter hovedbiblioteket.

Brukere med annen språkbakgrunn enn norsk er oftere å finne på hovedbiblioteket enn på filialen (29 mot 14 prosent). På hovedbiblioteket har 17 prosent av brukerne ikke-vestlig språkbakgrunn, mot åtte prosent av filialbrukerne. Andelen med vestlig språkbakgrunn er 12 prosent ved hovedbiblioteket og seks prosent ved Madla. Brukere som snakker flere språk hjemme utgjør tre prosent av filialbrukerne, og ni prosent av de besøkende på hovedbiblioteket.

Figur 33: Andel bibliotekbrukere med annen språkbakgrunn enn norsk/i tillegg til norsk og andel innvandrere av totalbefolkningen i bydelene.⁶¹ Stavanger kommune. Prosent.

Madla filial har en lavere andel besøkende med annen språkbakgrunn enn norsk, sammenlignet med innvandrерandelen i bydelen. På hovedbiblioteket er mønsteret motsatt. Totalt har en betydelig høyere andel av bibliotekbrukerne en annen språkbakgrunn enn norsk, sammenlignet med innvandrерandelen i kommunen.

Det kan ellers nevnes at det er en lavere andel storbrukere på Madla (47 prosent) enn på hovedbiblioteket (53 prosent).

Basert på bruksmønsteret, kan vi oppsummere med at Madla filial i hovedsak er et bibliotek med tradisjonelle «lånere» og «hyllekikkere» som kun er kort tid på biblioteket. Hovedbiblioteket er i større grad en sosial møteplass hvor man er flere sammen, studerer og arbeider, eller bare oppholder seg der (sitter, står eller går omkring) uten å benytte tjenester. Aldersmessig skiller Madla seg fra hovedbiblioteket ved å ha en høy andel brukere over 60 år. Det er også en lavere andel på filialen enn hovedbiblioteket som har annen språkbakgrunn enn norsk.

Trondheim kommune

Trondheim kommune har et relativt stort filialnettverk bestående av fem filialer. I denne undersøkelsen er Moholt filial med, og det vil bli gjort analyser av forskjellene mellom denne filialen og tilhørende hovedbibliotek når det gjelder brukeratferd og brukersammensetning ved biblioteket.

Bruksmønster og brukeratferd

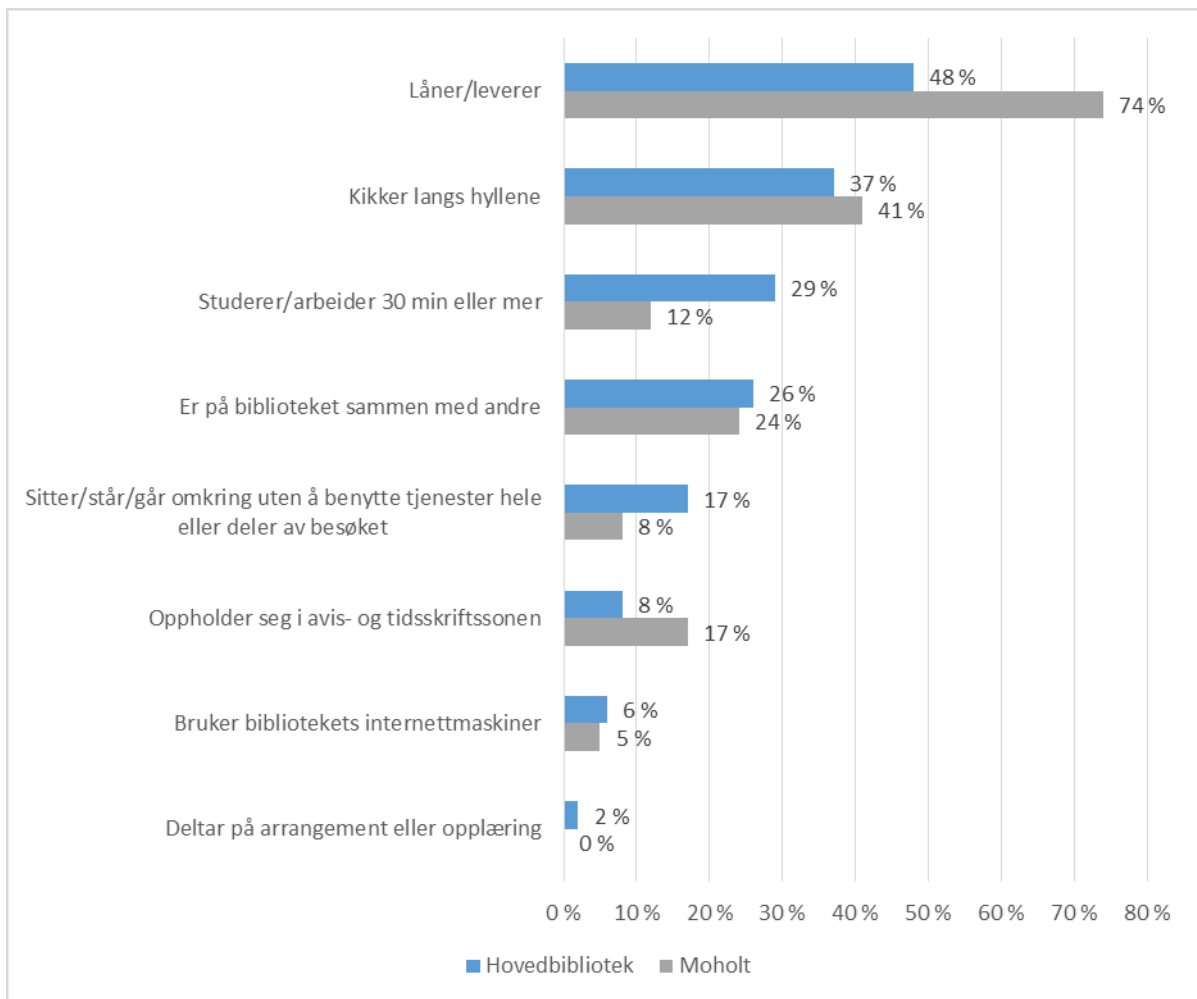
Et gjennomsnittsbesøk varer kortere tid på Moholt (25 minutter) enn på hovedbiblioteket (56 minutter). Den største brukerandelen på hovedbiblioteket ankommer mellom kl. 13 og 16, mens det på filialen er mer vanlig å komme mellom kl. 10 og 13. Felles for både filial og hovedbibliotek er at begge har høyest besøksandel på mandag.

⁶¹ Tall hentet fra SSB.

Det er en høyere andel «lånerer» ved filialen enn ved hovedbiblioteket. På filialen låner eller leverer omtrent tre av fire brukere, mens dette gjelder ca. halvparten av de som besøker hovedbiblioteket. Det er også en litt høyere andel «hyllekikkere» ved filialen sammenlignet med hovedbiblioteket (41 mot 37 prosent). Analysen viser videre at det er mer vanlig å oppholde seg i sonen for aviser og tidsskrift på filialen (17 prosent) enn ved hovedbiblioteket (8 prosent).

Hovedbiblioteket skiller seg fra filialen ved at flere studerer eller arbeider i 30 minutter eller mer (29 mot 12 prosent), samt at en høyere andel sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester (17 mot 8 prosent). Andelen arrangementsdeltakere er også høyest ved hovedbiblioteket (2 mot 0,4 prosent).

Figur 34: Hva gjør brukerne på biblioteket? Nøkkeltall brutt ned på hovedbibliotek og filial i Trondheim kommune. Prosent.

I tråd med forskjellene i bruksmønster oppholder en høyere andel på hovedbiblioteket seg på lesesal eller i de definerte studiesonene (19 mot 2 prosent), mens det på filialen er en større andel besøkende i sonen for aviser og tidsskrifter (17 mot 8 prosent).

Det er små forskjeller mellom filial og hovedbibliotek med tanke på hvor mange som er på barnesonen (henholdsvis 14 og 13 prosent), mens andelen som er på voksensonen er så vidt høyere på hovedbiblioteket (28 prosent) enn ved filialen (25 prosent).

Brukersammensetning

Kjønnsfordelingen på Moholt filial er forholdsvis lik som på hovedbiblioteket. Andelen menn er 43 prosent på filialen, mot 41 prosent ved hovedbiblioteket. Begge plasser er altså nærmere seks av ti besøkende kvinner.

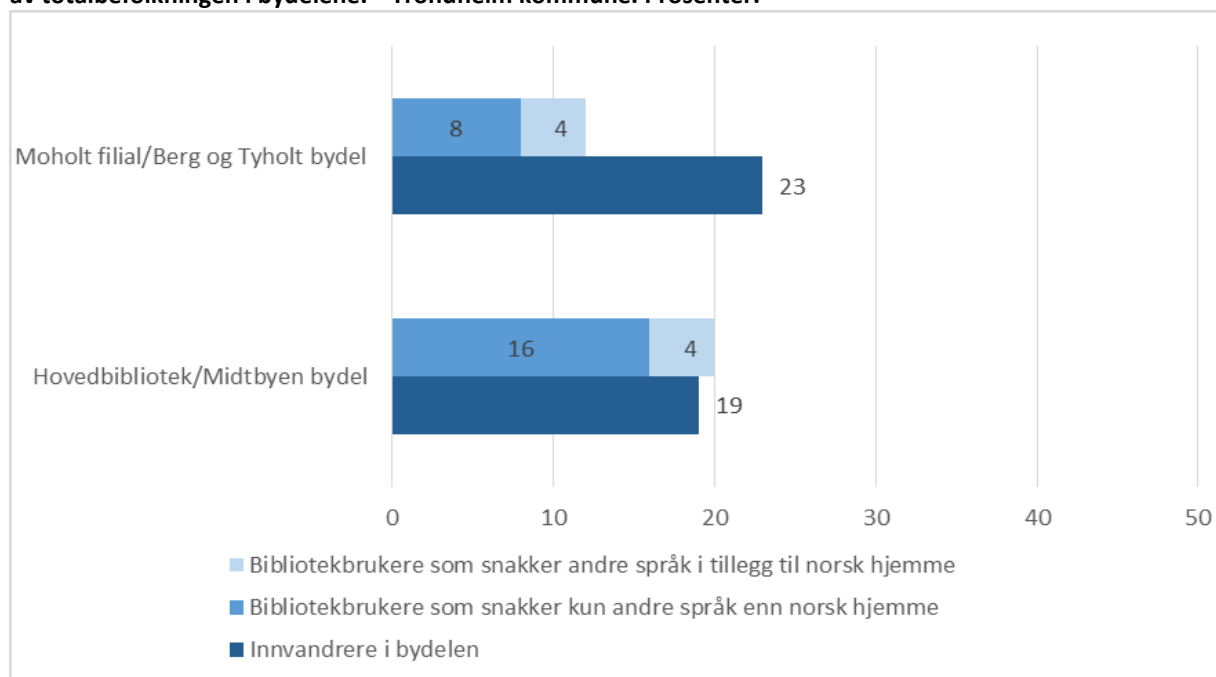
Andelen barn under 15 år er forholdsvis lik på filialen (8 prosent), som på hovedbiblioteket (6 prosent), mens andelen ungdommer fra 15-18 år er litt lavere (0,4 mot 5 prosent). De største forskjellene mellom filial og hovedbibliotek er at andelen brukere eldre enn 45 år er betydelig høyere på Moholt (57 mot 30 prosent), mens hovedbiblioteket har en høyere andel voksne i alderen 19-45 år. På hovedbiblioteket er 59 prosent av de besøkende i alderen 19-45 år, mens dette gjelder 34 prosent av filialbrukerne.

Forskjellene mellom filial og hovedbibliotek med tanke på språksammensetning er i tråd med det vi også fant i Bergen og Stavanger: Brukere med annen språkbakgrunn enn norsk benytter i større grad

hovedbiblioteket. På hovedbiblioteket har elleve prosent av de besøkende ikke-vestlig språkbakgrunn, mot seks prosent av de besøkende på filialen. Brukerne med vestlig språkbakgrunn utgjør ni prosent av de besøkende på hovedbiblioteket og seks prosent av de besøkende på filialen. Totalt har to av ti brukere av hovedbiblioteket en annen språkbakgrunn enn norsk, mot én av ti ved filialen. Andelen brukere som snakker *flere* språk hjemme, er fire prosent på Moholt filial og fem prosent ved hovedbiblioteket.

Andelen med annen språkbakgrunn enn norsk på hovedbiblioteket er omtrent lik som innvandrersandelen i bydelen Midtbyen. På Moholt filial er det en betydelig lavere andel brukere med annen språkbakgrunn enn norsk, enn det er innvandrere i bydelen Berg/Tyholt.

Figur 35: Andel bibliotekbrukere med annen språkbakgrunn enn norsk/i tillegg til norsk og andel innvandrere av totalbefolkningen i bydelene.⁶² Trondheim kommune. Prosent.

Når det gjelder andelen storbrukere, er den litt høyere ved filialen (51 prosent), enn ved hovedbiblioteket (45 prosent).

Oppsummert viser resultatene at filialen i større grad enn hovedbiblioteket i Trondheim er preget av «tradisjonell bibliotekbruk» i form av lån, levering, hyllekicking, samt korte besøk. Hovedbiblioteket, på sin side, er i større grad enn filialen et sted hvor man studerer/arbeider, samt sitter, står eller går omkring uten å benytte tjenester. Hovedbiblioteket benyttes mest av voksne i alderen 19-45 år, mens filialen har en høyere andel eldre brukere. Brukere med en annen språkbakgrunn enn norsk er oftere å finne på hovedbiblioteket sammenlignet med filialen.

⁶² Tall hentet fra SSB.

Kort presentasjon av kommunene og bibliotekene i undersøkelsen

Bergen kommune

Både Fana og Åsane filialer ligger i bydeler der aldersgruppa 0-18 år er relativt stor, mens aldersgruppa 19-30 år er mindre. Andel med innvandrerbakgrunn er under gjennomsnittet i byen og omtrent lik i begge bydeler.

Bydelen hvor hovedbiblioteket ligger, har en andel 0-18-åringer som er mindre enn gjennomsnittet, mens andelen 19-30-åringer er større. Andel med innvandrerbakgrunn ligger litt over snittet.

Kristiansand kommune

Oslo kommune

Lambertseter filial ligger i en bydel der aldersgruppa 0-18 år er relativt stor, mens gruppa 19 - 30 år er liten. Andelen med innvandrerbakgrunn er lavere enn gjennomsnittet i kommunen.

På Majorstuen/Frogner er aldersgruppa 0-18 år liten, mens aldersgruppa 19-30 år er relativt stor. Andel med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn er lavere enn gjennomsnittet, mens andelen med vestlig innvandrerbakgrunn er høyere.

På Stovner er andelen 19-30-åringer lav. Innbyggere med innvandrerbakgrunn utgjør over halvparten av bydelens befolkning, og storparten har ikke-vestlig bakgrunn.

Hovedbiblioteket ligger i en bydel hvor aldersgruppa 0-18 år er liten, mens aldersgruppa 19-30 år utgjør en svært stor del av befolkningen. Andelen med innvandrerbakgrunn er noe lavere enn gjennomsnittet, og halvparten i denne gruppa har vestlig bakgrunn.

Stavanger kommune

I bydelen der Madla filial ligger, er andelen i aldersgruppene 0-18 år og 19-30 år omtrent som gjennomsnittet i byen. Det samme gjelder andel med innvandrerbakgrunn.

I området hvor hovedbiblioteket er lokalisert, er andelen ungdom og unge voksne relativt høye, mens andelen eldre er relativt lav.

Tromsø kommune

Trondheim kommune

Moholt filial ligger i et område hvor andelen 19-30-åringer og andelen over 60 år begge er relativt høye. Det samme gjelder for området hvor hovedbiblioteket er lokalisert. Innvandrerandelen på Berg/Tyholt er relativt høy, sammenlignet med resten av byen.